

En nda ngat'a tse'e Jesucristo jotsa'en kitsi'indu

## SAN MATEO

---

### Xuta chingare Jesucristo

Lc. 3:23-38

**1** <sup>1</sup>Kui = xujunbi xi ndibat'a ja'enre xuta chingare Jesucristo. Jesucristo ja'eni ntjere David xi ja'ba je ja'eni ntjere Abraham.

<sup>2</sup>Abraham, kui xi kuán na'enre Isaac. 'Ba Isaac, kui xi kuán ngani na'enre Jacob. 'Ba Jacob, kui xi kuán na'enre Judá ko nts'e. <sup>3</sup>Judá, kui xi kuán ngani na'enre Fares ko Zara 'ba Tamar xi kuán nare. 'Ba Fares, kui xi kuán na'enre Esrom. 'Ba Esrom, kui xi kuán na'enre Aram. <sup>4</sup>'Ba Aram, kui xi kuán na'enre Aminadab. 'Ba Aminadab, kui xi kuán na'enre Naasón. 'Ba Naasón, kui xi kuán na'enre Salmón. <sup>5</sup>Salmón, kui xi kuán na'enre Booz 'ba Rahab xi kuán nare. Booz, kui xi kuán na'enre Obed 'ba Rut xi kuán nare. 'Ba Obed, kui xi kuán na'enre Isaí. <sup>6</sup>'Ba Isaí, kui xi kuán na'enre rey David. 'Ba David, kui xi kuán na'enre Salomón 'ba nare kui xi kuán chjunre Urías tsakaiñu.

<sup>7</sup>'Ba Salomón, kui xi kuán na'enre Roboam. 'Ba Roboam, kui xi kuán na'enre Abías. 'Ba Abías, kui xi kuán na'enre Asa. <sup>8</sup>'Ba Asa, kui xi kuán na'enre Josafat. 'Ba Josafat, kui xi kuán na'enre Joram. 'Ba Joram, kui xi kuán na'enre Uzías. <sup>9</sup>'Ba Uzías, kui xi kuán na'enre Jotam. 'Ba Jotam, kui xi kuán na'enre Acaz. 'Ba Acaz, kui xi kuán na'enre Ezequías. <sup>10</sup>'Ba Ezequías, kui xi kuán na'enre Manasés. 'Ba Manasés, kui xi kuán na'enre Amón. 'Ba Amón, kui xi kuán na'enre Josías. <sup>11</sup>'Ba Josías, kui xi kuán na'enre Jeconías ko nts'e, kui xi tjindu nixtjin nga xuta Israel kichani nangi Babilonia nga tjindu'ñu.

<sup>12</sup>'Ba jaskan nga je xuta Israel je kichani nga tjindu'ñu nangi Babilonia, Jeconías kuán na'enre Salatiel. 'Ba Salatiel, kui xi kuán na'enre Zorobabel. <sup>13</sup>'Ba Zorobabel, kui xi kuán na'enre Abiud. 'Ba Abiud, kui xi kuán na'enre Eliaquim. 'Ba Eliaquim, kui xi kuán na'enre Azor. <sup>14</sup>'Ba Azor, kui xi kuán na'enre Sadoc. 'Ba Sadoc, kui xi kuán na'enre Aquim. 'Ba Aquim, kui xi kuán na'enre Eliud. <sup>15</sup>'Ba Eliud, kui xi kuán na'enre Eleazar. 'Ba Eleazar,

kui xi kuán na'enre Matán. 'Ba Matán, kui xi kuán na'enre Jacob. <sup>16</sup>'Ba Jacob, kui xi kuán na'enre Kuse. 'Ba Kuse, kui xi kuán xi'inre María xi kuán nare Jesús xi Cristo 'mi.

<sup>17</sup>'Ba 'batsa'en teñujun ka'a xuta chinga ja'a jendibani Abraham ka'nda David. 'Ba jaskan 'ba nde teñujun ka'a xuta chinga ja'a jendibani David ka'nda nga kichani nga tjindu'ñu xuta Israel nangi Babilonia. 'Ba jaskan nga je kichani nga tjindu'ñu xuta Israel nangi Babilonia, 'ba nde ngiteñujun ka'a xuta chinga ja'a ngani ka'nda nga kitsin Cristo.

### Jotsa'en kitsin Jesucristo

*Lc. 2:1-7*

<sup>18</sup>'Bi = kuán nga kitsin Jesucristo: María xi kuán nare Jesús xi tijñangire kjua Kuse nga kuixanko. Tunga kionga kje tjindukojín xinkjin, María kis'eya'more ki'ndi, ki'ndi xi kitsjare Isennixtjintsjere Na'enchana. <sup>19</sup>'Ba Kuse xi xi'inre kuán, jngu xuta xi tsje tijña inimare. Ngat'a bi mejénre sik'axki chjunre, tusa kuamejénre nga tafi sik'ejña ngani. <sup>20</sup>'Ba kionga je 'bitsa'en kitsikja'etsjen Kuse, jngu ankjere Na'enchana kuatsejenre ngaya nijñare 'ba kitsure:

—Kuse xi ntjere David, bi kuin nga kuenikue María chjunri. Ngat'a ki'ndi xi kui tjiya'more, kui xi kitsjare Isennixtjintsjere Na'enchana. <sup>21</sup>'Ba s'ere jngu ki'ndi xi'in, 'ba Jesús k'uin\_ri ki'ndiu. Ngat'a kui = xi sik'angi naxinandare ngat'are jere.

<sup>22</sup>'Ba kuán ngayéje kibi, tuxi k'uetjusunni ngayéje xi kitsu Na'enchana nga kitsikinchja nchja chinga profeta:

<sup>23</sup>Chjun xungu s'eya'more jngu ki'ndi,  
jngu ki'ndi xi'in s'ere,  
'ba Emanuel k'uin ki'ndiu.

Ja'en xi tsunire: Na'enchana tijña ngajinna.

<sup>24</sup>'Ba kionga je ja'are Kuse nga kitsa'e chinire, 'ba kitsa'en jo kitsure ankjere Na'enchana 'ba tsik'ejñaako chjunre. <sup>25</sup>Tunga bi kitsiko ka'nda nga kitsin ki'ndiu, 'ba Jesús kitsure ja'enre.

### Nga nchja chjine fa'ekutsejenre ki'ndi chi Jesús

**2** <sup>1</sup>Jesús kitsin Belén, naxinanda chi xi tijña ngajinre nangi Judea, nixtjin nga rey Herodes tjinre xa. 'Ba kui nixtjinbiu ja'e naxinanda Jerusalén nchja chjine xi kut'aya ngat'are niñu xi jendibani ngituts'ian. <sup>2</sup>'Ba tsiningiya:

—¿Ná = ñu tijña reyre xuta judío xi je kitsin? Ngat'a ka'nda nangini ña tju tsu'biu, kji'yee niñure 'ba kjua'enichji\_ri ki'ndiu.

## SAN MATEO 2

<sup>3</sup>'Ba kionga rey Herodes kjint'e kibi, 'ñu kuafore ko ngatsi'i xuta naxinanda Jerusalén ngayeje. <sup>4</sup>'Ba 'batsa'en rey Herodes kinchjare ngatsi'i xi ngakure na'mi ko nchja chjine tse'e kjuatexumo, 'ba tsiningiyare ñá tsin Cristo. <sup>5</sup>'Ba nchjabiu kitsure:

—Ngajin Belén, naxinanda chi xi tijña ngajinre nangi Judea. Ngat'a xuta chinga profeta 'ba = tsa'en kitsi'indu enre Na'enchana:

<sup>6</sup>'Ba ji Belén,  
naxinanda chi xi tijña ngajinre nangire xuta Judá,  
bi ichi tetsju ngisai  
ngajinre naxinanda ya'e xi tse'e xutaxare xuta Judá.  
Ngat'a ngajinri k'uetjujin jngu xutaxa,  
xi sikuenda xutana xi tse'e Israel.

<sup>7</sup>'Ba 'batsa'en Herodes kinchjat'axinre nchja chjinebiu 'ba tsiningiyare mé fa nixtjin kuatsejen niñu. <sup>8</sup>'Ba kionga je jako, kitsikasen Belén 'ba kitsure:

—Tangiun 'ba nda tinyisjo ki'ndiu. 'Ba kionga je kuasjainu, ndek'enu nijmi, tuxi ko an kuitsichjini\_ra.

<sup>9</sup>'Ba kionga nchja chjinebiu je yasen ñojon en xi kitsure rey Herodes, kitsa'en ngani ndiya. 'Ba niñu xi tsabe nangire ña tju tsu'biu, xi janda tjentitjunre ka'nda nga tsakasen'ñu kixire ña kjijña ki'ndiu. <sup>10</sup>'Ba kionga nchjabiu tsabe kui niñubiu, 'ñu kuatsjare. <sup>11</sup>'Ba 'batsa'en ja'as'en ni'yo 'ba tsabe ki'ndiu ko María xi nare mani. Tsikinyakunch'int'are ki'ndiu nga kitsichjire, 'ba kiskjex'a kaxare nga kitsjare kjuatjo ki'ndiu. Kitsjare oro ko tjingusja xi 'ñu chjire 'ba ko ngijngu tsajmi xi nda jen xi mirra 'mi. <sup>12</sup>'Ba ngat'a गया nijñare je kik'inyatitjunre nga bi nde kjua'ani ña tijña Herodes, kui kjua kja'e ndiya kiskjebeni nchja chjinebiu nga kiji ngani nangire.

### **Nga xichare Jesús fiko nangi Egipto**

<sup>13</sup>'Ba kionga je kiji nchja chjinebiu, jngu ankjere Na'enchana kuatsejenre Kuse गया nijñare 'ba kitsure:

—Tisetjen 'ba chjube ki'ndiu ko nare 'ba tiyukue nangi Egipto. 'Ba kio teni ka'nda nga an xin nganira nga kjuendibai, ngat'a Herodes kuangisjai ki'ndiu, tuxi sik'enni.

<sup>14</sup>'Ba 'batsa'en Kuse tsisetjen, kiskjebe ki'ndiu ko nare, 'ba ngajñu 'etjuko nga kiji nangi Egipto. <sup>15</sup>'Ba kio tsik'ejña ka'nda nga k'en Herodes.

'Ba kuán tuxi k'uetjusunni enre Na'enchana xi kitsu nga kitsikincha xuta chinga profeta: “Nangi Egipto kinchjani\_ra Ki'ndina.”

**Nga Herodes tsik'en ki'ndi xi'in**

<sup>16</sup>Kionga Herodes tsabe nga nchja chjinebiu 'ejñure, 'ñu kuastire 'ba kitsja kjua'ñu nga kjuinik'en ngatsi'i ki'ndi xi'in xi tjin Belén ko xi tjin ngandai naxinando. Kitsik'en ngatsi'i xi tjinre ka'nda jó nu, ngat'a 'exki nixtjin xi kitsu nchja chjinebiu nga tsabe niñu. <sup>17</sup>'Ba 'ba = tsa'en 'etjusunni enre Na'enchana xi kitsi'indu xuta chinga profeta Jeremías nga kitsu:

<sup>18</sup>Kjinu'yare nangi Ramá jndare jngu chjun,  
xi tikji'ndaya 'ba 'ñu titsine.  
Raquel = xi tikji'ndat'a ki'ndi nistire,  
'ba bi nde mejénire nga kjuinije kakun,  
ngat'a je jesun ki'ndi nistire.

**Xichare Jesús fiko naxinanda Nazaret**

<sup>19</sup>'Ba kionga je k'en Herodes, jngu ankjere Na'enchana kuatsejenre Kuse ngaya nijñare nangi Egipto 'ba kitsure:

<sup>20</sup>—Tisetjen, chjube ki'ndiu ko nare 'ba t'inko ngani nangire xuta Israel, ngat'a je jesun nchja xi mejénre sik'en ki'ndiu.

<sup>21</sup>'Ba 'batsa'en Kuse tsisetjen, kiskjebe ki'ndiu ko nare, 'ba jendiba ngani nangire xuta Israel. <sup>22</sup>Tunga kionga Kuse kjint'e en nga Arquelao tibatexuma nangi Judea nga'ndere Herodes xi na'enre mani, kitsakjun nga kuaje kio. Tunga kitsa'e chini titjúnre nga kik'inyare nga kuaje nangi Galilea. <sup>23</sup>'Ba 'batsa'en kik'ejña naxinanda xi Nazaret 'mi. 'Ba kuán tuxi k'uetjusunni enre Na'enchana xi kinchja nchja chinga profeta, nga Jesús xi k'uin xuta tse'e Nazaret.

**Nga Juan Bautista be'etitjun nijmi ngat'are Jesús**

*Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28*

**3** <sup>1</sup>'Ba kui nixtjinbiu, Juan Bautista ja'etsikja'axtiuya enre Na'enchana nga'nde t'axin xi tjin Judea. <sup>2</sup>'Ba kitsu:

—Tik'antjaiyo kjuafa'etsjenu 'ba ndiba ngañu ngixkun Na'enchana, ngat'a je tjimatiña nixtjin kionga kui kuatexuma.

<sup>3</sup>Ngat'are Juan kinchja xuta chinga profeta Isaías nga 'bitsa'en kitsi'indu:

Tjinu'yare jndare jngu xuta xi 'ñu nchja nga'nde t'axin:

“T'enda\_ru 'ba kixi chju'i\_ru ndiyare Na'enchana.”

<sup>4</sup>'Ba Juan yaja najñu xi kuandakoni ntsjare chakameyu 'ba ko jngu tjiuxinjnde tikjakonire. 'Ba naxkajndi ko ntsjenre tjiuchusera xi tjin ngijña kjine. <sup>5</sup>'Ba 'etju xutare naxinanda Jerusalén ko ngatsi'i xuta xi tjin nangi Judea 'ba ko ngatsi'i xuta xi tjin ngandai ndaje Jordán nga ja'ekasen

ñojonre Juan. <sup>6</sup>Ba ksatenda ngajin ndaje Jordán, kionga je ye'e nijmi je xi tjinre.

<sup>7</sup>Tunga kionga Juan tsabe nga ne nkjin xuta fariseo ko nchja saduceo inyafa'e nga mejénre nga satenda, kitsure:

—Jun ntjere tjiuye, ¿'yá = xi 'ba kitsunu nga kuiyu ngat'are kjuastire Na'enchana xi je tijña tiña? <sup>8</sup>Tusa ngat'are xi si'on takutsijion nga je kjinik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba nga je ja'e ngañu ngixkun Na'enchana. <sup>9</sup>Bi yojonu 'bejñujin\_ru nga kuixiun: “Ña = xi ntjere Abraham.” Ngat'a 'ba xinkixi\_nuu nga ka'nda kui ndiojobi Na'enchana kuanre sa'en ntjere Abraham. <sup>10</sup>Je tijñanda hachare Na'enchana nga kuate jamare yo. Meni ngayéje ya xi bi nda tu tsja, stisun 'ba xanikja'ajin ndi'u. <sup>11</sup>An ko nanda batenda\_nuu tuxi xianire nga je kjinik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba nga je jendiba ngañu ngixkun Na'enchana. Tunga xi ndiba jaskanre an, kui = xi ngisa tjinre kjua'ñu, ka'nda an bi bakinna kua'atuntsjaa jndere. Kui ko Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ko ndi'i kuatendaninu. <sup>12</sup>Kui jo = ni xuta xi tsitsje trigo. Kitjunre ntsja tsajmi xi basen ntjokoni, tuxi k'uejñat'axinni trigo 'ba k'uejñat'axin xtjere. 'Ba 'batsa'en kuinyatjo trigo ni'yare ña minyatjo, 'ba kuaka xtjere ngajin ndi'i xi bi 'boya —kitsu Juan.

#### Nga satenda Jesús

*Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22*

<sup>13</sup>Ba 'batsa'en Jesús 'etju nangi Galilea 'ba ja'ekun Juan ndaje Jordán, tuxi kui kuatendani. <sup>14</sup>Tunga Juan bi kitsikjain nga titjunre 'ba kitsure:

—An = xi ji kuatendanaa tsakaiñu. ¿Jótsa'en nga an tendibachunnaa nga kuatendara?

<sup>15</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—Tu 'bara ngat'e nganda'e, ngat'a nda = tjin nga sik'etjusan ngayéje xi mejénre Na'enchana.

'Ba 'batsa'en kitsikjain Juan. <sup>16</sup>Kionga je ksatenda Jesús, nga 'etjujin nando, kitju'i ngank'a 'ba tsabe Isennixtjintsjere Na'enchana joni jngu nise tiba nga jendibajennere. <sup>17</sup>Ba kjinu'yare jngu jnda ngank'a xi kitsu:

—Kui = bi xi Ki'ndina xi 'ñu tsimijian, xi 'ñu tsja mana ngat'are.

#### Nga chut'ayako Jesús

*Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13*

**4** <sup>1</sup>Ba jaskan Isennixtjintsjere Na'enchana kiko Jesús nga'nde t'axin, tuxi xut'ayakoni ngat'are chanayiu.

<sup>2</sup>Ba kio tsik'ejña kjindia yachan nixtjin 'ba yachan nistjen, 'ba jaskan kuabojore. <sup>3</sup>Ba 'batsa'en chanayiu ja'ekut'ayako 'ba kitsure:

—Tsa kjuakixi nga Ki'ndire Na'enchana kuáin, 'ba sji nga ndiojobi ngatjama niñuxtila.

<sup>4</sup>Tunga Jesús kitsure:

—'Ba = tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Bi tu niñuxtila xi k'uendukunnire xuta, tusa ngayéje enre Na'enchana.”

<sup>5</sup>'Ba 'batsa'en chanayiu kiko Jesús naxinanda tsje Jerusalén 'ba kitsikasensun nga'ndere ningu ña ngisa nk'a. <sup>6</sup>'Ba kitsure:

—Tsa kjuakixi nga Ki'ndire Na'enchana kuáin, tikintjaingi yojori nga'e. Ngat'a 'ba = tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:

Na'enchana k'uexare ankjelere nga sikuendari.

Ko ntsja subanginiri,

tuxi nijnguú ndiojo satengini ndsakui.

<sup>7</sup>'Ba Jesús kitsure:

—'Ba nde tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Bi chut'ayakuai Na'enchana xi Nairi.”

<sup>8</sup>'Ba 'batsa'en chanayiu kiko ngani ngijñacha xi 'ñu nk'a. Kio yakure ngayéje naxinanda xi tjin ngasun'ndio 'ba kjuaje xi tjinre nga jngu jngu naxinando. <sup>9</sup>'Ba kitsure:

—Sja yejera kibi tsa kuisenkunch'int'anaa nga sichjinaa.

<sup>10</sup>Tunga Jesús kitsure:

—Tisent'axinna, Satanás, ngat'a 'ba = tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Tichji\_ri Na'enchana xi Nairi, 'ba tu kui tajngu ti'axat'a\_ri.”

<sup>11</sup>'Ba 'batsa'en chanayiu tsakasent'axinre Jesús. 'Ba ja'e ankjelere Na'enchana nga ja'ekatesinre kui.

### Nga b'etuts'inre xare Jesús

*Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15*

<sup>12</sup>Kionga Jesús kjint'e nga Juan kjiya nduya, kiji ngani nangi Galilea.

<sup>13</sup>'Ba Nazaret 'etjuni nga kik'ejña Capernaum, naxinanda xi tijñandai ndachikun ña tsik'endu xuta xi ntjere Zabulón ko xi ntjere Neftalí. <sup>14</sup>'Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana xi kitsi'indu xuta chinga profeta Isaías:

<sup>15</sup>Nangire xuta xi ntjere Zabulón,  
ko nangire xuta xi ntjere Neftalí,  
nangi xi tiñare ngandai ndachikun,  
xi tijña xingunda ndaje Jordán,  
nangi Galilea,  
ña 'ba nde tjindu xuta xi bi tse'e Israel.

<sup>16</sup>Xi tjindu ña jñu,  
kui = xi je tsabe jngu ndi'i je.

Xi tjindungi nk'ianre kjuabeya,  
kui = xi je kuatsejenre jngu ndi'i.

<sup>17</sup>'Ba tsaka'anire kui nixtjinbiu Jesús kitsikja'axtiuya enre Na'enchana.  
'Ba kitsu nga jako xuta:

—Tik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba ndiba ngañu ngixkun Na'enchana,  
ngat'a je tjimatiña nixtjin kionga Kui kuatexuma.

### **Kionga Jesús nchjare xutare xi tjun**

*Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11*

<sup>18</sup>Kionga Jesús tsu'ba ndai ndachikun Galilea, tsabe jó nchja xi nts'e  
mani, kui xi Simón xi 'ba nde Pedro 'mi 'ba ko Andrés. Xi inyakanikja'a  
na'ya tire ngajin nando, ngat'a kui tsuba tjiuti. <sup>19</sup>'Ba Jesús kitsure:

—Jun na'en, ndetjennginu 'ba an sa'en\_nuu nchja xi 'beku xuta.

<sup>20</sup>'Ba ndekuini chubabiu nchjabiu 'endu na'ya tire 'ba kitjenngi Jesús.

<sup>21</sup>'Ba ngubachire Jesús tsabe ngani jó nchja xi 'ba nde nts'e mani xi  
Santiago ko Juan xi ki'ndire Zebedeo. Tjinduyako ngaya barku na'enre nga  
inyakjuya na'ya tire. 'Ba Jesús kinchjare nchjabiu. <sup>22</sup>'Ba ndekuini chubabiu  
nchjabiu 'ejña barku ko na'enre 'ba kitjenngifani Jesús.

### **Nga Jesús bakuya 'ba tsinda nkjin xuta**

*Lc. 6:17-19*

<sup>23</sup>'Ba Jesús tsak'ajme ngayéje naxinanda xi tjin nangi Galilea. Yakuya  
ngaya ni'ya sinagoga xi tjin kio, 'ba kitsikja'axtiuya en ndare Na'enchana  
nga Na'enchana xi batexuma, 'ba kitsinda ngayéje chi'in xi kunre xuta ko  
ña kjinere. <sup>24</sup>'Ba 'batsa'en kjint'e en ngat'are Jesús ngatsi'i xuta xi tjin  
nangi Siria. 'Ba ja'eko ngatsi'i xuta xi inyafesun ngajinre, xi sefesun  
ngat'are nkjin kuya chi'in, xi kjine yojore, xi tjindujinre isennixtjin xi bi  
nda, xi inyafatse, 'ba ko xi bi ma fi. 'Ba Jesús kitsinda ngatsi'i xutabiu.

<sup>25</sup>'Ba kitjenngi Jesús nkjin xuta xi jendibani nangi Galilea, nangi Decápolis,  
naxinanda Jerusalén, nangi Judea, 'ba ko nangi xi tjin xingunda ndaje  
Jordán.

### **Nga bakuya Jesús ngijñacha**

**5** <sup>1</sup>Kionga Jesús tsabe nga tjimañajan nkjin xuta, tsijin jngu ngijñacha  
'ba kio tsek'ejña tuxi kuakuyanire. 'Ba kuañajant'are xutare. <sup>2</sup>'Ba  
'batsa'en Jesús kitsu nga yakuyare:

<sup>3</sup>—Ndaxure xuta xi x'an mare yojore, ngat'a ña batexuma Na'enchana  
kui = tse'e kuan.

<sup>4</sup>'Ndaxure xuta xi kji'nda, ngat'a kui = xi sakure kjuaje kakun.

## SAN MATEO 5

<sup>5</sup>'Ndaxure xuta xi nima 'baxje yojore, ngat'a kui = tse'e kuan ngasun'ndio.

<sup>6</sup>'Ndaxure xuta xi 'ñu mejénre nga kixi kuan ngixkun Na'enchana joni tsa bojore 'ba xindare, ngat'a kui = xi kuaski.

<sup>7</sup>'Ndaxure xuta xi fa'animare xuta xi kja'ere, ngat'a kui = xi 'ba nde xanima kakun.

<sup>8</sup>'Ndaxure xuta xi tsje tijña inimare, ngat'a kui = xi skue Na'enchana.

<sup>9</sup>'Ndaxure xuta xi baseko nga s'ere kjuaxiu ña tjin kjuachan, ngat'a kui = xi ki'ndire Na'enchana k'uinre.

<sup>10</sup>'Ndaxure xuta xi tsjengicha tu kjuare nga kixi tjin xi inyatsa'en, ngat'a ña batexuma Na'enchana kui = tse'e kuan.

<sup>11</sup>'Ndaxunu jun kionga ch'o kuetsunu xuta 'ba tsjenngikenu 'ba kuetsujun kuetsut'anu en ndesu nga tu kjuana = nini. <sup>12</sup>Tusa tsja ngatjas'enu 'ba 'ñu titsja\_ru yojonu, ngat'a ne je chji xi xuntsjo ngank'aa. Ngat'a 'ba = nde kuata'en nchja chinga profeta xi tjun kis'e nga kuanre jun.

### **Nga Jesús 'ejña chubá naxa ko ndi'u**

*Mr. 9:50; Lc. 14:34-35*

<sup>13</sup>'Jun jo = ni naxare ngasun'ndio. Tunga tsa xaja jndare naxo, ¿jótsa'en kuaxtia ngani? Ngu je kuan tsajmi xi tume chjire. Tu ngandetsian xanikja'anga ngisa 'ba kio kuinyane xuta.

<sup>14</sup>'Jun jo = ni ndi'ire ngasun'ndio. Jngu naxinanda xi tijñasun jngu tjengi, bi ma s'ejña'mo. <sup>15</sup>'Ba kionga baka ndi'i xuta, bi ngi kaxa 'bejñangi. Tusa 'bejñank'a, tuxi tsitsejennire ndi'u xuta xi tjindu गया ni'yo. <sup>16</sup>'Ba jun, 'ba tsa'en ngatatsitsejen ndi'inu ngixkun xuta, tuxi skueni mé = xi nda teño'on 'ba sichjire Na'ennu xi tijña ngank'aa.

### **Nga bakuya Jesús ngat'are kjuatexumare Na'enchana**

<sup>17</sup>'Bi nikja'etsjion tsa an ja'ek'ejñat'axian kjuatexumo ko xi yakuya nchja chinga profeta. Bi ja'ek'ejñat'axian, tusa ja'etsik'etjusaan. <sup>18</sup>Ngat'a 'ba xinkixi\_nuu. Yejerañu tjin ngisa ngank'aa ko t'anangu nijnguú letra 'ba nijnguú punto xi kua'indut'a kjuatexumo xja'axinre ka'nda nga kuajngu yeje. <sup>19</sup>'Ba mani, tsa tjin xi bi sik'etjusun ninga tu jngu kjuatexumachi xi kua'indut'a kjuatexumo 'ba tsa 'ba tsa'en kuakuyare xuta xi yak'a ngayeje, kui = xi 'ba nde ngisa ichi kuan ña batexuma Na'enchana. Tunga tsa tjin xi sa'en jo tsu kjuatexumo 'ba tsa 'ba tsa'en kuakuyare xuta xi yak'a ngayeje, kui = xi 'ba nde je kuan ña batexuma Na'enchana. <sup>20</sup>Ngat'a 'ba texin\_nuu. Tjinnere nga ngisa nda sik'etjusun ngiso mé = xi Na'enchana mejénre nga ko mare chjine kjuatexuma ko xuta fariseo. Tsa bi 'ba si'on, niñajanni kjuitjas'ion ña batexuma Na'enchana.



**Nga bakuya Jesús nga kunni tsa ch'o k'uin\_ra xingia***Lc. 12:57-59*

<sup>21</sup>'Je kjinu'yo nga 'bi kik'inre xuta xi kis'e nixtjin kuatse jan: “Bi nik'en. 'Ba tsa tjin xi sik'en xuta, kui = xi si'anre kjua.” <sup>22</sup>Tunga an 'ba texin\_nuu nga tu'yañu xi kuastike nts'e, kui = xi si'anre kjua. 'Ba tu'yañu xi ch'o kuetsure nts'e, kui = xi si'anre kjua ngixkun xutaxa. 'Ba tu'yañu xi “chikun” kuetsure nts'e, kui = xi 'bakore kjua'a kjuanima nga'nde ña ndi'i bi 'boya.

<sup>23</sup>'Ba mani, tsa chjeri teba'e altare Na'enchana 'ba tsa kio kjua'etsjenri nga tjinre kjua nts'é ngat'a tsiji, <sup>24</sup>t'ejñe chjeri ngankjain alto 'ba titjunfara tik'endakuai kjua nts'é. 'Ba 'batsa'en ndeka'e ngani chjeri ya'a.

<sup>25</sup>'Ta'a fani t'endakuai kjua xi tifik'endakori kjua yejerañu nga tjenko ngisai ngaya ndiyo, tuxi bi singantsjaniri ngaya ntsja juez. Ngat'a tsa singantsjari ngaya ntsja juez, xi juez singantsja nganiri ngaya ntsja xi tsikuenda nduyo 'ba kui xi kuayari nduyo. <sup>26</sup>Kjuakixi = xi texinra. Bi k'uetji kio ka'nda nga k'uechji ngayéje ton xi tjenri.

**Nga bakuya Jesús ngat'are kjuachajngi**

<sup>27</sup>'Je kjinu'yo nga kik'inre xuta nixtjin kuatse jan: “Bi ñe'en kjuachajngi.” <sup>28</sup>Tunga an xin\_nuu nga tu'yañu xi skutsejen'a jngu chjun 'ba sikja'etsjen nga sisinre inimare, kui = xi je kitsa'enko kjuachajngi chjunbiu ngajin inimare.

<sup>29</sup>'Ba mani tsa xkuin xi kixi xi titsa'en nga si'en je, tusa 'naxje 'ba chanikja'at'axin. Ngat'a ngisa = nda ni ngat'ari tsa chaja jngu ka'a yojori, tu 'ba = ni tsa ngayéje yojori xanikja'ajin ngajin ndi'i nga'nde ña fa'a kjuanima xuta. <sup>30</sup>'Ba tsa ndsai xi kixi xi titsa'en nga si'en je, tusa tichatjin 'ba chanikja'at'axin. Ngat'a ngisa = nda ni ngat'ari tsa chaja jngu ka'a yojori, tu 'ba = ni ni tsa ngayéje yojori xanikja'ajin ngajin ndi'i nga'nde ña fa'a kjuanima xuta.

<sup>31</sup>'Ba 'ba nde kik'inre xuta ngayeje nixtjin kuatse jan: “Xuta xi sik'ejña chjunre tjinnere nga sjare jngu xujun xi kuetsu nga je kitsikjet'a kjuabixanre.” <sup>32</sup>Tunga an xin\_nuu. Tsa jngu xuta sik'ejña chjunre 'ba tsa chjunre bi kitsa'en kjuachajngi, kui = tsa'en nga sa'en kjuachajngi chjunre. 'Ba tsa kja'e xuta kuixanko ngani chjun xi kitsik'ejña xi'inre, kui xutabiu 'ba nde tsa'en kjuachajngi.

**Nga bakuya Jesús nga kun ni nga nik'axki ngat'are Na'enchana**

<sup>33</sup>'Ba 'ba nde je kjinu'yo nga kik'inre xuta xi kis'e nixtjin kuatse jan: “Bi tu chuba nik'axki ngat'a tse'e Na'enchana 'ba tusa kuiyunengai en xi

k'uin\_ri. Tusa tik'etjusin mé = xi k'uin\_ri Na'enchana.” <sup>34</sup>Tunga an xin\_nuu niñajanni nik'axkiu ngat'are Na'enchana. Ninga bi nik'axkiu ngat'are ngank'aa, ngat'a kio = yaxile ña batexuma kui. <sup>35</sup>Ba ninga bi nik'axkiu ngat'are t'anangiu, ngat'a kio = ña sejñasun ndsaku. 'Ba ninga bi nik'axkiu ngat'are naxinanda Jerusalén, ngat'a kio = ña naxinandare Rey xi 'ñu je. <sup>36</sup>Ninga bi nik'axkiu ngat'are nindakú, ngat'a nijnguú ntsja ku manu nijmo asa nitibo. <sup>37</sup>Ba nga xiubo, “jun” tixun tsa 'ba tjin, 'ba “junjun” tixun tsa bi 'ba tjin. Ngat'a en xi s'ejun s'et'a, kui = xi ndibanire chanayiu.

### **Nga bakuya Jesús nga kun ni nga si'onngojo nganire xuta**

*Lc. 6:29-30*

<sup>38</sup>'Ba nde je kjinu'yo nga kik'inre xuta nixtjin kuatse jan: “Tsa tjin xi si'onre xinkjin, kui = xi si'anngojo nganire, jngu tuxkun tsa jngu tuxkun 'ba jngu nde'ñu tsa jngu nde'ñu.” <sup>39</sup>Tunga an xin\_nuu nga ta'e'nde\_ru xi ch'o sikonu. Tsa tjin xi ko'ot'are tsá kixiri, ta'e'ndefa\_ri ngate'ere xi skjun ngayeje. <sup>40</sup>Tsa tjin xi mejénre nga ko kjua kjua'ari chingari, ta'e\_ri ko chingantsjari ngayeje. <sup>41</sup>Tsa tjin xi k'ueneri nga jngu kilómetro k'uikue ch'are, tusa jó kilómetro t'ikue. <sup>42</sup>Ta'e\_ri tsa tjin xi skui'ari tsajmiri, 'ba xi skueyari tsajmiri, bi 'bechja'nde\_ri.

### **Nga bakuya Jesús nga tjinnere nga simijáan xuta xi yak'a**

*Lc. 6:27-28, 32-36*

<sup>43</sup>'Ba = nde je kjinu'yo nga kik'inre xuta xi kis'e nixtjin kuatse jan: “Timején amiguri, 'ba ngatamastiche xi stikeri.” <sup>44</sup>Tunga an xin\_nuu nga tusa timijon ka'nda xi stikenu. Chja'a\_ru Na'enchana nga ngatatsichikunta'en ngat'are xi nchjabojonu, nda tiko xi stikenu, 'ba chja'a\_ru Na'enchana ngat'are xi ch'o tsikonu 'ba xi tjenngikenu. <sup>45</sup>'Ba ti'on tuxi kuanñu ki'ndire Na'ennu xi tijña ngank'aa. Ngat'a kui = xi tsikasenre tsu'bire ngatsi'i xuta ninga tsa nda xuta asa bi nda xuta. 'Ba tsika'are tsi ngatsi'i xuta ninga tsa kixi asa bi kixi. <sup>46</sup>Ngat'a tsa tu kui sa simijíon xi tsimejénnu, ¿ngu mé = xi kuejennu? Ka'nda xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma 'ba tsa'en. <sup>47</sup>'Ba tsa tu amigunu sa site'nda\_ru, ¿ngu mé = xi teña'ani\_ru? Ka'nda xuta xi tu tjin 'ba tsa'en. <sup>48</sup>Niki xuta kixi fani ngatjamo, jotsa'en kixi Na'ennu xi tijña ngank'aa.

### **Nga bakuya Jesús ngat'are nga nda kuetsuba**

**6** <sup>1</sup>Chutsejen\_ru yojonu jo teño'on ngixkun Na'enchana. Bi tu ngixkun xuta nda ño'on, tsa tuxi skueninu. Ngat'a tsa 'ba si'on, tume chji sjanu Na'ennu xi tijña ngank'aa. <sup>2</sup>'Ba mani, kionga kuissekue xuta xi na'en chunre, bi nijmi 'be ngat'are kibiú jotsa'en tsa'en xuta jó nkjain xi tjun

## SAN MATEO 6

tsikjane tjio ngaya ni'ya sinagoga 'ba ngaya ndiyo, tuxi nda skueni xuta. Kjuakixi = xi xin\_nuu nga kui je kisakure chjire. <sup>3</sup>Tunga ji, kionga temisekue xuta xi na'en chunre, bi ngatjabe ndsai skjun mé = xi titsa'en ndsai kixi. <sup>4</sup>Tusa tiseko'mai. 'Ba Na'enri xi be ngayéje xi teña'an'mai, kui sjangojo nganiri chjiri.

<sup>5</sup>'Ba kionga xuko Na'enchana, bi 'ba ño'on joni xuta jó nkjain xi matsjare minya nduju ngaya ni'ya sinagoga 'ba ko ña bakjanki ndiyo kionga fako Na'enchana, tuxi skueni xuta. Kjuakixi = xi xin\_nuu nga kui je kisakure chjire. <sup>6</sup>Tunga ji, kionga xukuai Na'enchana, tjas'en ña 'mo chun 'ba t'echje xuntjari, 'ba chuko'mai Na'enri. 'Ba Na'enri xi be mé = xi teña'an'mai, kui sjangojo nganiri chjiri.

<sup>7</sup>'Ba kionga xukuai Na'enchana, bi nichjen ndekui nde mani en xi tsajain ndiyare jotsa'en xuta xi bi judío xi tsikja'etsjen nga 'batsa'en ngisa nda kjuint'e naire tu ngat'are nga 'ñu tsé nchja. <sup>8</sup>Ngu bi 'ba ño'on jun jotsa'en xutabiu. Ngat'a Na'ennu je kui tjun be mé = xi machjennu kionga kje chja'ajín ru. <sup>9</sup>'Ba mani, 'bitsa'en chuko Na'enchana:

Na'enni xi teni ngank'aa,  
ngatja'yakun ja'enri.

<sup>10</sup>Ngatjama nga'e jngu nga'nde xi batexumai.  
Ngatjama ngasun t'anangiu jotsa'en ji mejénri,  
jo tjima ngank'aa.

<sup>11</sup>Ta'eniñ niñu xi machjenniñ kui nixtjinbi.

<sup>12</sup>Tichat'aniñ je xi teñe'een,  
jotsa'en jin nichat'a\_ri xi ch'o tsikoniñ.

<sup>13</sup>Bi ba'e'nde nga xut'ayakoniñ.  
Tusa t'ejñat'axinniñ xi ch'o.  
Ngat'a ji xi batexumai,  
'ba ji xi tjinri kjua'ñu,  
'ba ji xi tjinri kjuaje xi bi kjuet'a.  
'Ba ngatjama.

<sup>14</sup>Ngat'a tsa sichat'a\_ru xuta xi ch'o tsikonu, 'ba = nde tsa'en sichat'anu Na'ennu xi tijña ngank'aa. <sup>15</sup>Tunga tsa bi sichat'a\_ru xuta xi ch'o tsikonu, 'ba = nde bi sichat'anu jenu Na'ennu.

<sup>16</sup>'Ba kionga kuetsuba kjindio, bi si 'bio nkjon jotsa'en xuta jó nkjain. Ngat'a kui = xi ch'o be'e nkjain, tuxi skueni xuta nga tjindu kjindia. Kjuakixi = xi xin\_nuu nga je kisakure chjire. <sup>17</sup>Tunga ji, kionga kueni kjindie, tusa tsja tsa'en t'ejen 'ba nda chunkjain, <sup>18</sup>tuxi bi skueni xuta nga teni kjindie. Tu Na'enri sani skue, xi tijña ña 'ma. 'Ba Na'enri xi be mé = xi teña'an'mai, kui sjangojo nganiri chjiri.

## SAN MATEO 6

### Nga bakuya Jesús ngat'are kjuanyino

*Lc. 12:33-34*

<sup>19</sup>Bi 'bejñatjo tsajmi xi sinyinanu nga'e t'anangiu, ña tsikjetsun tjiuxabi 'ba ña tjuxa tsajmi 'ba ña chacheje bakjanngi ni'ya 'ba fikocheje. <sup>20</sup>Tusa ngank'aa t'ejñatjo xi sinyinanu, kioña bi tsikjetsun tjiuxabi 'ba bi tjuxa tsajmi 'ba ña chacheje bi bakjanngi ni'ya 'ba fikocheje. <sup>21</sup>Ngat'a ña tijña kjuanyinari, 'ba = nde kio tijña inimari.

<sup>22</sup>'Ba tuxkuin jo = ni jngu ndi'i xi tsitsejenre yojori. 'Ba mani, tsa tuxkuin nda, ngayéje yojori matsejenre. <sup>23</sup>Tunga tsa tuxkuin bi nda, ngayéje yojori tijña jñu. Ngu tsa ndi'i xi tjin ngajinri jñu, ine 'ñu jñu ña teni!

<sup>24</sup>'Nijnguú chu'nda ma tsa'exat'are jó nai. Ngat'a jngu xi kuastike 'ba xi ngijngu simején, asa jngu xi kixi sa'exat'are 'ba xi ngijngu siton. Kui kjuañu bi kuan si'axat'ani\_ru Na'enchana ko kjuanyino.

### Nga bakuya Jesús nga Na'enchana tsikuenda ki'ndire

*Lc. 12:22-31*

<sup>25</sup>'Kui kjuañu 'ba xin\_nuu nga bi nikjo ngat'are mé = xi machjennu nga kuetsubakun nga'e ngasun'ndebi, mé = xi xino asa mé = xi s'iu. 'Ba nde bi nikjo ngat'are mé = xi machjenre yojonu, mé = najñu xi xojo. Ngat'a kjuabenichunnu, kui = xi ngisa chjire nga ko mare xichine. 'Ba yojonu, kui = xi ngisa chjire nga ko mare najñu. <sup>26</sup>Chutsejen'o tjiunise xi tutjen ngank'aa. Kui bi 'bentje, ninga bi 'beku ntje, ninga bi minyaku ntje ngaya ni'yare. Tunga Na'ennu xi tijña ngank'aa tsikjén. 'Ba jun, ¿a bi ngisa chji\_ru nga ko mare tjiunisio? <sup>27</sup>Ninga 'ñu sikjo ngat'anu, bi kuannu k'uetjun\_ru ngijngu hora ngisa kjuabenichunnu.

<sup>28</sup>'Ba ¿ánñu mafoninu ngat'are najñunu? Chutsejen'o jótsa'en mank'a naxu ngi ngijño. Bi tsa'exa 'ba bi tsinda nachjun. <sup>29</sup>Tunga an xin\_nuu nga ninga rey Salomón xi 'ñu nyina kuán nixtjin kuatse jan, bi 'ba kun najñu tsakaja joni naxu. <sup>30</sup>Tsa Na'enchana tsja tsikun ngijña xi tjin nganda'e 'ba xi nyujunni kuiti, ¿a bi ngisa sjanu najñu xi xojo jun xi ngisa 'ñu chji\_ru nga ko mare naxu? ¡Jun xi chuba makjainnu! <sup>31</sup>'Ba mani, bi nikjo tsa kuixun: “¿Mé = xi xina?”, “¿mé = xi s'ia?” asa “¿mé = najñu xi xaja nganda'e?” <sup>32</sup>Ngat'a ngayéje kibi, kui = xi mangisjai xuta xi bi judío, 'ba Na'ennu xi tijña ngank'aa je be nga machjennu ngayéje tsajmibi. <sup>33</sup>Tunga titjun tinyisjo nga si'on jotsa'en mejénre Na'enchana ña batexuma 'ba xi kixi tjin ngixkun, 'ba sakunu ngayéje tsajmibi ya'a. <sup>34</sup>'Ba 'batsa'en, bi nikjo\_ru yojonu mé = xi kuan nyujunni, ngat'a nyujunni saku'nde nganinu nga sikjo. Ngayéje nixtjin tjinre kjuastire.

**Nga bakuya Jesús nga kun ni nga ña'an\_ra kjua xingia**

*Lc. 6:37-38, 41-42*

**7** <sup>1</sup>'Bi nika'anijiun je xuta xi yak'a, tuxi bi skaninejeninu Na'enchana. <sup>2</sup>Ngat'a jotsa'en sika'anijiun je xuta xi yak'a, 'ba = nde tsa'en skaninejenu Na'enchana. 'Ba chubā xi sichjon nga k'uechubo, ndekui sichubakoninu Na'enchana. <sup>3</sup>¿Áññu ji techut'ani xtje xi kjingi xkun nts'é 'ba bi yachisu xi kjingi tsiji techut'ai? <sup>4</sup>Tsa yachisu xi kjingi tuxkuin, ¿jó tsa'en kuan k'uin\_ri nts'é: “Ta'e'ndena nga k'uaxjengia xtje xi kjingi tuxkuin”? <sup>5</sup>iXuta jó nkjain! Tji'naxjengifari yachisu xi kjingi tuxkuin, tuxi nda kuatsejenniri nga kjui'naxjengi xtje xi kjingi tuxkun nts'é.

<sup>6</sup>'Bi ba'e\_ru tjiunaño tsajmi xi tsje, 'ba bi chanikjo'o ngixkun tjiuchingo ndiojo tsjakun xi ñu chji, tuxi bi kuaseneni tjiuba ndiojonu xi tsjakun, 'ba tuxi bi siku'beni 'ba skjankonu tjiubabiu.

**Nga bakuya Jesús nga xja'a\_ra Na'enchana mé = xi nda**

*Lc. 11:9-13; 6:31*

<sup>7</sup>'Chjo'o, 'ba Na'enchana sjanu. Tinyisjo, 'ba kuasjainu. Tikjanio xuntjo, 'ba stju'inu. <sup>8</sup>Ngat'a ngatsi'i xuta xi mi'a, kui = xi xuntsja. 'Ba xi mangisjai, kui = xi masjaire. 'Ba xi tsikjane xuntjo, kui = xi tju'ire.

<sup>9</sup>¿A tjin ngajinnu xi tu ndiojo = tsjare ki'ndire, kionga mi'are niñuxtila? <sup>10</sup>'Ba tsa tjiuti skui'are, ¿a tu tjiuye tsjare? <sup>11</sup>Ka'nda jun xi ch'okun manu ba'e\_ru xi nda ki'ndinu. 'Ba jó fani Na'ennu xi tijña ngank'aa, ¿a bi ngisa sjare mé = xi nda xuta xi skui'are?

<sup>12</sup>'Ba mani tsu'ba, jotsa'en nga jun mejénnú sikonu xuta, 'ba = nde tsa'en tiko jun ngayeje. Ngat'a kio tjinnu kjuatexumo 'ba ko xi yakuya nchja chinga profeta.

**Nga 'bejña kusun Jesús ngat'are xuntja xkju**

*Lc. 13:24*

<sup>13</sup>Tjas'ion xuntja xkju. Ngat'a teya = xuntja 'ba mate'nde = ndiya xi fi ña chaja xuta, 'ba = ne nkjin xi kio fa'as'en. <sup>14</sup>Tunga xkju = xuntja 'ba nt'e = ndiya xi fi ña k'uendukun xuta, 'ba ne chuba xi masjaire xuntjabiu.

<sup>15</sup>Tikuendo yojonu ngat'are profeta ndesu. Kui xi fa'ekunnu nga tsimaña yojore joni chutsanga xi bi ts'en, tunga ngajin inimare ts'en = joni tjiundsejen xi ma tsixinu. <sup>16</sup>Xiañu jó kun nchjabiu kionga xio mé = xi sa'en. Ngat'a mé = xi tsa'en xuta, kui jo = ni tu xi bajare jngu yantje. ¿A ngijña na'ya xi bajare uva? ¿A yana'ya xi bajare tu higo? <sup>17</sup>Ngayéje ya xi nda, kui = xi bajare tu xi nda. 'Ba ya xi bi nda, kui = xi bajare tu xi bi nda. <sup>18</sup>Jngu ya xi nda, bi ma bajare tu xi bi nda. 'Ba jngu ya xi bi nda, bi ma

bajare tu xi nda. <sup>19</sup>Ba ngayéje ya xi bi bajare tu xi nda, kui = xi stisun 'ba xanikja'ajin ndi'u. <sup>20</sup>Ba mani, xiañu profeta ndesu kionga xio ture.

<sup>21</sup>'Bi ngatsi'i xuta xi tsuna: “Ji Na'en, ji Na'en”, kjua'as'en ña batexuma Na'enchana. Tu kui sani xi tsik'etjusun jotsa'en mejénre Na'enna xi tijña ngank'aa, kui = xi kjua'as'en kio. <sup>22</sup>Kionga je kjua'e nixtjinbiu, ne nkjin xi kuetsuna: “Ji Na'en, ji Na'en, kik'e\_nii\_nijmi ngat'are ja'enri joni nchja chinga profeta, 'ba ko ja'enri kji'naxjee isennixtjin xi bi nda, 'ba nga ko ja'enri kjiñe'een ne nkjin kjuakun.” <sup>23</sup>Tunga an singojo\_řa xutabiu: “Niñajanni tsa'bexkun\_nuu. Tusa tinyant'axinnu jun xi ch'o kjiño'on.”

**Nga 'bejña kusun Jesús ngat'are jó nchja xi kitsinda ndaba**

*Lc. 6:47-49; Mr. 1:22*

<sup>24</sup>'Ba mani, ngatsi'i xuta xi inyant'e enbi 'ba sik'etjusun, kui = xi singusunkuaa joni xuta nkjin kakun xi kitsinda ndaba ngasun naxi. <sup>25</sup>Ba 'batsa'en tsa'a tsiu, 'ba kuaje ndajio, 'ba ntjo ye'ere ni'yo nga mejénre skanits'in. Tunga bi kiskanits'in ngat'a ngasun naxi = kuanda. <sup>26</sup>Tunga ngatsi'i xuta xi inyant'e enbi 'ba bi sik'etjusun, kui = xi singusunkuaa joni xuta xi tsajainre kjuafa'etsjen xi kitsinndasun ndaba ngasun tsumi. <sup>27</sup>Ba 'batsa'en tsa'a tsiu, 'ba kuaje ndajio, 'ba ntjo ye'ere ni'yo nga mejénre skanits'in. 'Ba kiskanits'in 'ba jekjua yeje ni'yabiu.

<sup>28</sup>Ba kionga Jesús je kinchja yeje enbi, 'ñu kuakunre ngatsi'i xuta ngat'are jotsa'en yakuya. <sup>29</sup>Ngat'a yakuya joni tsa xa nk'a tjinre. 'Ba bi 'batsa'en yakuya joni chjine kjuatexumo.

**Jesús tsinda jngu xuta xi chi'in fe'ndujun kunre**

*Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16*

**8** <sup>1</sup>Kionga Jesús jendejen ngani ngijñacho, ne nkjin xuta jendetjenngi.

<sup>2</sup>Ba kio ja'ekun Jesús jngu xuta xi chi'in fe'ndujun kunre 'ba tsakasenkunch'int'are 'ba kitsure:

—Ji na'en, tsa mejénri, kuan sitsjenaa nga xja'axinnaa chi'in xi kunna.

<sup>3</sup>Ba Jesús kitsu nga yanere ntsja xi tji'mio:

—Mejénna. Ngatamatsje ngani.

'Ba ndekui ni chubabiu kuanda chi'in fe'ndujun xi kunre xutabiu. <sup>4</sup>Ba 'batsa'en Jesús kitsure:

—Tu'yá 'be\_ri nijmi. Tusa t'ikaku\_ri yojori na'miu 'ba ta'e chje jotsa'en yatexuma Moisés, tuxi 'ba tsa'en skuekixini xuta nga je kuandai.

**Nga tsinda Jesús jngu chu'ndare xi ngakure chasoldadu**

*Lc. 7:1-10*

<sup>5</sup>Kionga ja'as'en Jesús naxinanda Capernaum, ja'ekun jngu ngakure chasoldadu nga ja'ekets'are jngu kjuanda. <sup>6</sup>Ba kitsure:

—Ji na'en, chu'ndana tji'me nga kjiñña ni'yana. Bi nde ma fini 'ba ne 'ñu onre.

<sup>7</sup>Ba Jesús kitsure:

—An = kjuitsindaa.

<sup>8</sup>Tunga xi ngakure chasoldadu kitsu:

—Na'en, bi bakinna nga ni'yana kuitjas'en. Tu t'exasai 'ba chu'ndana kuanda. <sup>9</sup>Ngat'a 'ba = nde an, tjin = xi batexumana 'ba 'ba = nde tjinna chasoldadu xi batexuma ra. Kionga jngu xin ra: “T'in”, ngu fi. 'Ba kionga kja'ere xin ra “Jabi”, ngu ndiba. 'Ba tsa jngu chu'ndana xin ra: “Ti'en tsajmibi”, ngu tsa'en.

<sup>10</sup>Ba kionga Jesús kjint'e en xi kitsu xutabiu, tu 'ba = kuánre 'ba kitsure xuta xi tjenko:

—Kjuakixi = xi xin nuu. Nisajnguú xuta xi tse'e Israel 'bia xi 'bitsa'en makjainre jotsa'en makjainre xutabi. <sup>11</sup>Ba xin nuu nga ne nkjin xuta kjuendibani tuña nga'ndeñu nga k'uendut'ako yamixa nga ñatjen kuakjenko Abraham ko Isaac 'ba ko Jacob ña batexuma Na'enchana.

<sup>12</sup>Tunga xuta xi tjinni nga tse'e kuan ña batexuma Na'enchana, kui = xi satetsojo ngandetsian ñá jñu chun, nga'nde ña ski'nda xuta 'ba ña kuajnga nde'ñu.

<sup>13</sup>Ba 'batsa'en Jesús kitsu nganire xi ngakure chasoldadu:

—T'in ngani ni'yari, 'ba 'ba ngatjama jotsa'en mankjainri.

'Ba ndekuini chubabiu kuanda chu'ndare chasoldadu.

### **Nga tsinda Jesús nachi'yare Pedro 'ba ko nkjin xuta xi sefesun**

*Mr. 1:29-34; Lc. 4:38-41*

<sup>14</sup>Ba kionga Jesús ja'as'en ndaba Pedro, tsabe nga nachi'yare Pedro tikjiññasun nachan nga kunre chi'in nt'ai. <sup>15</sup>Ba 'batsa'en kitsiko ntsja chjunbiu, 'ba kitjuxinre chi'inre, 'ba tsetjen 'ba 'eyare xichine xuta xi echukun.

<sup>16</sup>Ba kionga je kua'ña, ja'echanit'are Jesús nkjin xuta xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda. 'Ba tu kui en xi kitsu kui ts'axje isennixtjin xi bi nda, 'ba kitsinda ngats'i xuta xi sefesun. <sup>17</sup>Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana xi kitsu profeta Isaías: “Kui = xi kiko chi'inna 'ba ja'axin ña kjinena.”

### **Nga fako Jesús nchja xi mejénre kuetjenngi**

*Lc. 9:57-62*

<sup>18</sup>Kionga Jesús tsabe nga nkjin xuta kitsendaire, 'batsa'en 'exa nga kjua'axtiu xingunda ndachikun. <sup>19</sup>Ba 'batsa'en kitsitiñat'are jngu chjine kjuatexuma 'ba kitsure:

## SAN MATEO 8

—Maestru, an kjuitjenngira nituña ña k'uin.

<sup>20</sup>Ba Jesús kitsure:

—Tjiuba xi tjin ngi ngijño tjinre ngijo ña fik'enduya, 'ba tjiunise xi tutjen ngank'aa tjinre ndaba. Tunga Ki'ndire Xuta xi'iun, tsajainre nga'nde ña tsikja'aya.

<sup>21</sup>Ba ngijngu xutare Jesús kitsu ngani:

—Na'en, ta'e'ndena nga titjunfara kuik'eyanijian na'enna.

<sup>22</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—Ndetjenngina. T'ejñe mik'ion nga kui ngat'eyanijin mik'en xinkjin.

### **Jesús tsik'exiu ntjo'ñu ko ndachikun**

*Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25*

<sup>23</sup>Ba 'batsa'en Jesús ja'as'en barku, 'ba ko xutare ngayeje. <sup>24</sup>Ba kionga tjenjin ndachikun ta'a jendiba jngu ntjo'ñu, ka'nda tsindiure nando niki ya'mo barku. Tunga Jesús kjijñafe. <sup>25</sup>Ba 'batsa'en kint'e xutare nga kitsikja'are 'ba kitsure:

—iNa'en, tik'anginii! iJe tetiungijndia!

<sup>26</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—¿Ánñu tekunñu? ¡Á tsa'en chuba makjainninu!

'Ba 'batsa'en Jesús tsisetjen 'ba jatiko ntjo ko ndachikun, 'ba kis'exiu.

<sup>27</sup>Ba nchjabiu kuakunre 'ba kitsure xinkjin:

—¿'Yá = tsé xutabi nga ka'nda ntjo 'ba ko ndachikun tsik'etjusunnire?

### **Jesús tsinda jó nchja xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda**

*Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39*

<sup>28</sup>Ba kionga Jesús echu xingunda ndachikun, nangire xuta tse'e Gadara, kio kitsitiñat'are Jesús jó nchja xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda. Kui tjindu ngajin tsju 'ba ne ts'en ngayeje, kui kjua tu'yá nde manikakun fa'a ndiyabiu. <sup>29</sup>Ba nchjabiu kitsu nga kiskji'ndaya:

—Ji Jesús, Ki'ndire Na'enchana, ¿mé = xi tjinri ngat'a tsajain? ¿A tjen ja'enikja'anii kjuanima kionga kje fechujín nixtjin?

<sup>30</sup>Ba ngubare nkjin tjiuchinga inyakjine xka ngijña. <sup>31</sup>Ba isennixtjinbiu 'ets'are Jesús nga kitsu:

—Tsa kui'naxjejinnii nga'e, tusa ta'e'ndenií nga kuitjas'enjin\_ri tjiuchingo.

<sup>32</sup>Ba Jesús kitsure:

—Tangiun.

'Ba 'batsa'en isennixtjinbiu 'etju ngajinre nchjabiu 'ba ja'as'enjinre tjiuchingabiu. 'Ba tu mangatsanga ngatsi'i tjiuchingo nga kitsikintjai yojore ña nk'a chun ngandai ndachikun, 'ba kio jesun ngajin nando.



<sup>33</sup>'Ba nchja xi inyatsikuenda tjiuchingo, tsanga. 'Ba kionga echu ngajin naxinando, ye'e yeje nijmi mé xi kuán 'ba mé xi kuánre nchja xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda tsakaiñu. <sup>34</sup>'Ba 'batsa'en ngatsi'i xutare naxinando kikun Jesús. 'Ba kionga je ja'ekun, 'ets'are nga ngat'etjujin ngani nangibiu.

**Nga tsinda Jesús jngu xuta xi bi ma fi**

*Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26*

**9** <sup>1</sup>'Ba 'batsa'en Jesús ja'as'en jngu barku nga ja'axtiu ndachikun, 'ba echu ngani naxinandare. <sup>2</sup>'Ba kio ja'ekun Jesús nchja xi ya'ank'angi jngu xuta xi bi ma fi, xi kjiyare kuxta. 'Ba kionga Jesús tsabe kjuamakjainre nchjabiu, kitsure xi tji'mio:

—Titsja\_ri takuin, ki'ndina. Je kuachat'ari jeri.

<sup>3</sup>'Ba yak'a chjine kjuatexuma 'bitsa'en kitsikja'etsjen: “¿Jótsa'en ma kakun xutabi nga bi bekun Na'enchana nga 'bitsa'en tinchja?”

<sup>4</sup>Tunga Jesús be = mé = xi inyatsikja'etsjen nchjabiu 'ba kitsure:

—¿Ánñu 'bi ch'o tsa'en tenikja'etsjenñu? <sup>5</sup>¿Ñáre xi ngojó enbi bi na'en tjinre nga xian? ¿A kio = nga xian: “Je kuachat'ari jeri”? ¿Asa kio = nga xian: “Tisetjen 'ba titjajme”? <sup>6</sup>Tunga mejénna nga xio nga Ki'ndire Xuta xi'iun tjinre kjua'ñu nga'e ngasun'ndebi, nga kuan sichat'are jere xuta.

'Ba 'batsa'en kitsure xuta xi bi ma fi:

—Tisetjen, chjube kuxtari 'ba t'in ngani ni'yari.

<sup>7</sup>'Ba 'batsa'en xi tji'mio tsisetjen 'ba kiji ngani ndaba. <sup>8</sup>'Ba kionga xutankjiun tsabe kibi, kitsakjun 'ba kitsichjire Na'enchana, ngat'a kitsikasen ngajinre xuta jngu xi tjinre kjua'ñu xi 'batsa'en je.

**Nga Jesús nchjare Mateo**

*Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32*

<sup>9</sup>'Ba kionga Jesús je 'etjuni kio, tsabe jngu xuta xi Mateo 'mi, xi tijña nga'nde ña tjubechjintjai tsajmi, 'ba kitsure:

—Ndetjenngina.

'Ba 'batsa'en Mateo tsisetjen 'ba kitjenngi Jesús.

<sup>10</sup>'Ba 'bi kuán kionga Jesús tikjen ndaba, nkjin nchja xi kjebechjintjai tsajmi ko xuta je ja'e. Kui xi ñatjen tsik'endut'ako Jesús ko xutare t'a yamixo. <sup>11</sup>'Ba kionga xuta fariseo tsabe kibi, kitsure xutare Jesús:

—¿Ánñu maestrunu kjenkoni nchja xi kjebechjintjai tsajmi ko xuta je?

<sup>12</sup>Tunga kionga Jesús kjint'e kibi, kitsure:

—Xuta xi nda bi chjineki machjenre, tu kui sani xi sefesun.

<sup>13</sup>Tanginchut'ayo 'ba ngatjamanu jó tsunire enre Na'enchana xi 'bitsa'en kua'indut'a: “Kjuanima kakun xi mejénna, bi chje.” Ngat'a bi ja'ekinchja\_ra xuta xi kixi, tu xuta je sani.

**Nga tsuya Jesús kjia'añu k'uendu kjindia xutare**

*Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39*

<sup>14</sup>Ba 'batsa'en xutare Juan ja'ekun Jesús 'ba tsiningiyare:

—¿Áññu jin ko xuta fariseo ne kjit'a betsuba kjindiani 'ba xutari bi 'bendu kjindia?

<sup>15</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—¿A ma ba s'ere xuta xi tjindu ngajin kjuabixan kionga tijñajin ngisare xi xi'iun? Tunga kjua'e nixtjin nga xja'axinre xi xi'iun, 'ba kio = nga k'uendu kjindia.

<sup>16</sup>'Ba ni'yá 'bextiuyakoni jngu najñu chingá ko ichi najñu xatse xi kje fa'ekujín. Ngat'a najñu xatsio fa'eku 'ba 'betijnda najñu chingó, 'ba 'ba = tsa'en ngisa tse tijnda. <sup>17</sup>'Ba nde ni'yá minya binu xatse ngaya jngu chitsa tjiuxin chinga. Ngat'a tsa 'ba sa'en, stijnda = chitsa tjiuxinbiu 'ba tisten binu 'ba kjuakjuakjin chitsa tjiuxinbiu. Kui kjuañu chitsa tjiuxin xatse xinyani binu xatse, 'ba 'batsa'en nda xinyatjo ngojó tsajmibiu.

**Nga Jesús tsinda jngu ki'ndi chjun ko jngu chjun**

*Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56*

<sup>18</sup>Yejerañu 'ba titsu Jesús, tukjia'a ja'e jngu xutaxa xi tsakaskunch'int'are 'ba kitsure:

—Ki'ndi chjunna sa'e fa k'en. Tunga tsa k'uikjane\_ri ndsai, k'uejñakun ngani.

<sup>19</sup>'Ba 'batsa'en Jesús tsisetjen 'ba kiko xutare nga kitjenngi xutabiu.

<sup>20</sup>'Ba kio = kitsitiña ngastun Jesús jngu chjun xi kuatejó nu tjinre nga 'bakjanre jin 'ba kitsiko ndai najñu xi yaja. <sup>21</sup>Ngat'a ja'ba je 'bitsa'en kitsikja'etsjen ngajinre: “Tsa tu ichifani ndai najñure sikua, kuanda = ngaña.” <sup>22</sup>Tunga Jesús kitsiku'be 'ba kiskutsejen'a chjunbiu 'ba kitsure:

—Tsja t'e\_ri takuin, ki'ndina. Kjuamakjainri je kitsindari.

'Ba ndekuini chubabiu kuanda chjunbiu.

<sup>23</sup>'Ba kionga Jesús echu ndaba xutaxabiu, tsabe nchja xi inyatsikjane tjio ko xutankjiun xi si'a inyatsa'en nga inyakji'nda. <sup>24</sup>'Ba Jesús kitsure:

—Tinyat'axiun. Ngat'a bi kijñak'en ki'ndi chjunbi. Tu tikijñafe sani.

'Ba xuta xi kuañajan kio tu tsejnuke = . <sup>25</sup>'Ba kionga je kji'naxje xuta, Jesús ja'as'en ña kijñña ki'ndi chjunbiu. Kiskjebe ntsja 'ba ki'ndi chjunbiu tsisetjen ngani. <sup>26</sup>'Ba ngatsi'i xuta xi tjin nangibiu kjint'e en ngat'are xi kuán.

**Nga tsinda Jesús jó xuta ka**

<sup>27</sup>Kionga Jesús ti'betju kio, kitsjengire jó xuta ka xi kiskji'ndaya tjenngi 'ba kitsure:

—Ji ntjere David, chanima kakunni.

<sup>28</sup>'Ba kionga Jesús ja'as'en ndaba, kio ja'ekun xuta kabiu. 'Ba Jesús tsiningiyare:

—¿A makjainnu nga kuanna sa'aan mé = xi mejénnú?

'Ba nchjabiu kitsu:

—Jun, na'en.

<sup>29</sup>'Ba 'batsa'en Jesús kitsiko tuxkun nchjabiu 'ba kitsure:

—Ngatjama tsu'ba jotsa'en jun makjainnu.

<sup>30</sup>'Ba nchjabiu kuatsejen nganire. 'Ba 'batsa'en Jesús 'ñu 'enere nga kitsure:

—Tu'yá 'be\_ru nijmi kibi.

<sup>31</sup>Tunga kionga nchjabiu 'etju, ye'e tsi'ire nijmi xuta xi tjin nangibiu ngat'are Jesús.

**Nga tsinda Jesús jngu xuta xi bi ma nchja**

<sup>32</sup>Kionga inya'betju nga'ndebiu xuta xi ka tsakaiñu, ja'e xuta xi ja'ekanire Jesús jngu xuta xi bi ma nchja ngat'a tijñajinre isennixtjin xi bi nda. <sup>33</sup>'Ba kionga Jesús ts'axje isennixtjin xi bi nda, kinchja ngani xuta nimo.

'Ba xutankjiun kuakunre 'ba kitsure xinkjin:

—Nisañajanni 'yare ngajinre xuta Israel jngu tsajmi xi 'ba kji'i.

<sup>34</sup>Tunga xuta fariseo kitsu:

—Kui xutabi ma 'baxje isennixtjin xi bi nda ngat'a xi ngakure isennixtjin xi bi nda kitsjare kjua'ñu.

**Nga fa'animare xuta Jesús**

<sup>35</sup>'Ba Jesús tsak'ajme ngayéje naxinanda ya'e ko naxinanda chi xi kio tjin 'ba yakuya gaya ni'ya sinagogare. 'Ba kitsikja'axtiuya en nda xi tsuyana nga Na'enchana xi batexuma, 'ba kitsinda ngayéje kuya chi'in xi kunre xuta ko ña kjinere. <sup>36</sup>'Ba kionga Jesús tsabe xutankjiun, ja'animare, ngat'a kjimafore 'ba kjinikumare joni chutsanga xi tsajainre xi tsikuenda. <sup>37</sup>'Ba kio kitsure xutare:

—Xuta xi tjin, jo = ni jngu tsujmi ntje xi 'ñu tse, tunga chuba mani chu'nda. <sup>38</sup>'Ba 'batsa'en tsu'ba chja'a\_ru xi tse'e tsujmintjio, nga ngatatsikasen ngisa chu'nda tuxi k'ueñajanni.

**Nga tsja xare Jesús apóstol xi tejó**

*Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16*

**10** <sup>1</sup>Ba meni Jesús kinchjare xutare xi tejó 'ba kitsjare kjua'ñu tuxi k'uaxjeni isennixtjin xi bi nda 'ba tuxi sindani ngayéje kuya chi'in xi kunre xuta ko ña kjinere.

<sup>2</sup>Bi kik'in nchja chinga apóstol xi tejó: xi titjun Simón xi 'ba nde kji'yaxkunre Pedro, 'ba ko Andrés xi nts'e mani; Santiago ko Juan xi ki'ndire Zebedeo; <sup>3</sup>Felipe ko Bartolomé; Tomás, Mateo xi kiskjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma; Santiago ki'ndire Alfeo, 'ba ko Tadeo; <sup>4</sup>Simón xi mako nchja cananista 'ba ko Judas Iscariote xi jaskan kitsingantsja Jesús.

**Nga Jesús tsuyare nchja chinga apóstol jótša'en sikja'axtiuya enre Na'enchana**

*Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6*

<sup>5</sup>Ba 'batsa'en Jesús kitsikasen nchja xi tejó 'ba kitsuyare mé = xi tjinnere nga sa'en. Kitsure:

—Bi mangiun nangi ña tsajain xuta xi tse'e Israel. 'Ba nijnguú naxinanda xi tse'e Samaria bitjas'ion. <sup>6</sup>Tusa tangiun ña tjindu xuta xi tse'e Israel xi kichaja joni chutsanga xi kit'axin tajngu. <sup>7</sup>Tangiun 'ba t'e\_ru nijmi nga je tjimatiña nixtjin kionga Na'enchana kuatexuma. <sup>8</sup>Tindo xuta xi inyafesun, tikja'aya\_ru xuta xi je jesun, titsjio xuta xi kunre chi'in fe'ndujun, 'ba 'naxio isennixtjin xi bi nda xi tjindujinre xuta. Xi tu kika'ekjuatjonu, 'ba = nde tsa'en ta'e kjuatjo ngani\_ru xuta xi yak'a.

<sup>9</sup>Bi ch'o ton xi oro ni ninga xi plata ninga kja'e ngisa ton ngaya chitsanu. <sup>10</sup>Ba bi ch'o chitsa nga kuangiun, ninga jó nga najñu, ninga jnde, ninga yanise. Ngat'a xi tsa'exa tjinre ndiyare nga kua'ere mé = xi machjenre.

<sup>11</sup>Ba kionga kjuechu nituñare naxinandañu, tijnyisjo jngu xuta xi nda xuta 'ba tetsubo ndaba ka'nda nga k'uetju ngañu naxinandabiu. <sup>12</sup>Ba kionga kuitjas'ion ni'yo, 'bitsa'en tite'ndo: “Ngatjas'enu kjuaxiu.” <sup>13</sup>Ba tsa nda xuta xi kio tjindu, kui sakure kjuate'ndanu xi tse'e kjuaxiu. Tunga tsa bi nda xuta, ku'be = nganinu kjuate'ndanu xi tse'e kjuaxiu. <sup>14</sup>Ba tsa tjin xi bi skjebetjonu asa bi kuinya ñojon ennu, tusa t'etju ni'yabiu asa naxinandabiu, 'ba t'etsujmio chojo ndsakú. <sup>15</sup>Ba xinkixi\_nuu, kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio, kui naxinandabiu ngisa = tse kjuanima kjua'a nga ko mare naxinanda Sodoma ko naxinanda Gomorra.

### Nga tsuya Jesús nga sjengicha nchja chinga apóstol

<sup>16</sup>Tenijin kakun. An tetsikasen\_nuu joni chutsanga ngajinre tjiundsejen. Ngu nkjinkakun ngatjamo tsu'ba joni tjiuye, 'ba indakjua ngatjamo joni tjiunise xi paloma 'mi. <sup>17</sup>Tikuendantsjo yojonu, ngat'a tjin = xi singantsjanu ngaya ntsja xutaxa 'ba kuajanu ngaya ni'ya sinagogare. <sup>18</sup>Ba tu ngat'ana = nini kuekonu ngixkun chikun 'ba ngixkun rey, tuxi sikixiyñu ngat'a tsa'an ngixkun nchjabiu 'ba ngixkun xuta xi bi Israel tse'e. <sup>19</sup>Tunga kionga kuangantsjo, bi nikjo ngat'are mé = en xi kuixun asa jótsa'en kjuinukjuo. Ngat'a kui chubabiu kua'enu en xi kjuinukjuo. <sup>20</sup>Ngat'a bi jun fa xi kjuinukjuo, tusa Isennixtjintsjere Na'ennu xi kuinchjantjainu.

<sup>21</sup>Xuta xi tjin nts'e singantsja nts'e nga kjuinik'en, 'ba xi na'en ma singantsja ki'ndire, 'ba xi ki'ndi ma ndekui skjankoni xichare 'ba sa'en nga kjuinik'en. <sup>22</sup>Ba tu ngat'ana = nini kuastike tsi'inu xuta. Tunga xi xukjuakore ka'nda nga kjuet'a, kui = xi k'uangi. <sup>23</sup>Ba kionga xuta xi tjin jngu naxinanda sjengikenu, tusa tiyu 'ba tangiun kja'e naxinanda. Ngat'a xinkixi\_nuu. Nde kje fet'aninu nga tetsumo ngayéje naxinanda xi tjin nangire xuta xi Israel tse'e kionga kjua'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun.

<sup>24</sup>Jngu xuta xi kut'aya bi ngisa nk'a ngisa nga ko mare xi bakuyare, 'ba jngu chu'nda bi ngisa nk'a ngisa nga ko mare naire. <sup>25</sup>Nda = tjin tsa xi kut'aya kuanire kuan joni xi bakuyare. 'Ba nda = tjin tsa chu'ndo kuanire kuan joni naire. Tsa na'enre ki'ndiu chanayi Beelzebú kik'inre, ¿a bi ngisa ch'o k'uinre ki'ndire?

### Nga tsuya Jesús 'yá = xi tjinnere nga kjuikuncha

*Lc. 12:2-9*

<sup>26</sup>'Ba mani, bi kun\_ru xutabiu. Ngat'a tsajain tsajmi xi tijñatjo xi bi xiare, 'ba tsajain tsajmi xi tijña'mo xi bi s'ejñatsejen. <sup>27</sup>Xi texin\_nuu ña jñu, ña tsejen t'e ngañu nijmi. 'Ba ensen xi tenu'yo nga tenchjaa, kui xi ngatsja ni'ya tino nga t'etsi'i\_ru nijmi xuta. <sup>28</sup>Ba bi kun\_ru xi tu yojo mare nik'en, tunga inima bi mare nik'en. Tusa kui tikuncho xi kuanre sikasen inimanu ko yojonu ngajin ndi'i xi bi 'boya.

<sup>29</sup>¿A bi sateña jó tjiunise ki'ndi nga tu chuba ton xkua? Tunga nijnguú tjiunise kujejen t'anangiu, tsa Na'ennu bi mejénre. <sup>30</sup>Ba ka'nda ngayéje ntsja ku tjixkire Kui. <sup>31</sup>Kui kjuañu bi kunñu, ngat'a jun ngisa = chji\_ru nga ko mare nkjin tjiunise.

<sup>32</sup>'Ba mani, ngatsi'i xi kuetsu ngixkun xuta nga tsa'an, 'ba = nde xian ngixkun Na'enna xi tijña ngank'aa nga tsa'an ngayeje. <sup>33</sup>Tunga tu'yañu xi kuetsu ngixkun xuta nga bi tsa'an, 'ba = nde xian ngixkun Na'enna xi tijña ngank'aa nga bi tsa'an ngayeje.

**Nga tsuya Jesús nga tu ngat'are kui kuakjanya xuta**

*Lc. 12:51-53; 14:26-27*

<sup>34</sup>'Bi 'batsa'en nikja'etsjion, tsa kjuaxiu ja'ek'ejñaá ngasun'ndebe. Bi kjuaxiu ja'ek'ejñaá, tusa kjuabixkjan. <sup>35</sup>Ngat'a ja'eña tuxi kuakjanya xuta, jngu xi ki'ndi xi'in ma kuastike na'enre, 'ba jngu xi ki'ndi chjun ma kuastike nare, 'ba xi kja'nda ma kuastike nachi'yare. <sup>36</sup>'Ba ndekui ni xi s'endu ngaya jngu ni'ya kuastike xinkjin.

<sup>37</sup>'Xi ngisa 'ñu tsimején na'enre asa nare nga ko mare an, bi bakinre nga xutana kuan. 'Ba xi ngisa 'ñu tsimején nistire nga ko mare an, bi bakinre nga xutana kuan. <sup>38</sup>'Ba xi bi kua'a krure 'ba kjuendetjenngina, bi bakinre nga xutana kuan. <sup>39</sup>'Xi sichjire kjuabenichunre nga'e ngasun'ndebe, bi sakure kjuabenichun xi kjuakixi. Tunga xi ngisa sichjina nga ko mare kjuabenichunre nga'e ngasun'ndebe, sakure kjuabenichun xi kjuakixi.

**Nga tsuya Jesús ngat'are chji xi kua'ere xuta**

*Mr. 9:41*

<sup>40</sup>'Xuta xi kjetbetjonu, an xi kjetbetjona. 'Ba xi kjetbetjona, 'ba = nde kjetbetjo xi kitsikasenna. <sup>41</sup>'Xi skjetbetjo jngu profeta tu ngat'are nga jngu profeta kuán xutabiu, kui = xi kua'ere chjire joni jngu profeta. 'Ba xi skjetbetjo jngu xuta kixi tu ngat'are nga kixi xutabiu, kui = xi kua'ere chjire joni jngu xuta kixi. <sup>42</sup>'Ba tu'ya xi sjare jngu vaso nanda nch'an tuñare xutabi tu ngat'are nga xutana, 'ba xinkixi\_nuu nga kua'ere chjire xutabiu.

**Nga fako Jesús xutare Juan Bautista**

*Lc. 7:18-35*

**11** <sup>1</sup>'Ba kionga Jesús je jet'are nga kitsuyare xutare xi tejó mé = xi tjinnere nga sa'en, 'ba 'batsa'en kikakuya 'ba kitsikja'axtiuya enre Na'enchana ngajin naxinanda xi tjin nga'ndebeu.

<sup>2</sup>'Ba Juan kjint'e en ngaya nduyo ngat'are mé = xi titsa'en Cristo. 'Ba 'batsa'en kitsikasen yak'a xutare, <sup>3</sup>tuxi skuiningiyanire:

—¿A ji = ni xi techuya\_ri? ¿Asa kja'e = xi xuya\_ri?

<sup>4</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Tangiun 'ba tik'in\_ru Juan mé = xi tenu'yo 'ba te'yo nga'e. <sup>5</sup>Xuta ka inyamatsen nganire. Xi bi ma fi ma fi ngani. Xi chi'in fe'ndujun kunre inyamatsen ngani ngat'are chi'inre. Xi xtaya inyant'e = ngani. Xi je jesun inyafa'aya nganire. Xuta xi nima inyafa'axtiuyare en ndare Na'enchana. <sup>6</sup>iNdaxure xuta xi bi s'ejñujinre ngat'ana 'ba kuasent'axin!

### Nga nchja Jesús ngat'are Juan Bautista

<sup>7</sup>Ba kionga je inyafi ngani xutare Juan, Jesús 'etuts'inre nga kinchja ngat'are Juan, 'ba kitsure xutankjiun:

—¿Mé = xi tsanginchutsejen\_ru nga'nde t'axin? ¿A jngu yanaxu xi titsiteya ntjo? <sup>8</sup>Tsa bi kui, ngu, ¿mé = xi tsanginchutsejen\_ru? ¿A jngu xuta xi yaja najñu xi tsja kji'i? Tunga xi baja najñu xi tsja kun, kui = xi tjindu ndaba rey. <sup>9</sup>Tunga, ¿mé = xa 'etjuñu? ¿Asa tsanginchutsejen\_ru jngu profeta? Jun, kui. 'Ba xin\_nuu nga Juan xi ngisa je ngisa nga ko mare nchja chinga profeta xi yak'a.

<sup>10</sup>Ngat'are Juan nga 'bitsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:

An tetsikasentitjunra xi ya'a enna.

Kui xi k'uendatitjun ndiyari.

<sup>11</sup>Kjuakixi = xi xin\_nuu. Nijngu xuta xi tjin ngasun'ndebi ngisa je ngisa nga ko mare Juan Bautista. Tunga kui xi ngisa ichi 'yare ña batexuma Na'enchana ngisa = je ngisa nga ko mare Juan.

<sup>12</sup>'Nda ni nga ye'e nijmi Juan Bautista enre Na'enchana ka'nda nganda'e ñu timixkjanya ña batexuma Na'enchana, 'ba xuta xi fa'a ko kjuañu, kui = xi inyatsitse'e kio. <sup>13</sup>Ngayéje xi yakuya nchja chinga profeta ko xi kua'indut'a kjuatexumo, kui = xi kitsutitjun ngat'a tse'e nixtjin kionga kuatexuma Na'enchana ka'nda nga 'etuts'inre nga ye'e nijmi Juan. <sup>14</sup>'Ba tsa mejénnú kuakjainnu ion, Juan = xi Elías xi tjinnere nga kjuae. <sup>15</sup>Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon.

<sup>16</sup>¿Tunga mé = xi singusunkua xuta xi tjin nganda'e? Jo = ni nchja nisti xi 'bendu ndetsin 'ba tsure xinkjin nga kji'ndaya: <sup>17</sup>“Kjinikjaneri son xi nda tsu, 'ba bi kjicho. 'Ba kijndari son xi ba tsu, 'ba bi kichi'ndo.” <sup>18</sup>Ngat'a kionga ja'e Juan, 'echjonre yojore nga tsakjen 'ba nga kits'i binu, 'ba xuta kitsu: “Isennixtjin xi bi nda tijñajinre.” <sup>19</sup>'Ba jaskan ja'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun, kui xi nda kjen 'ba 'bi binu, 'ba xuta 'bi kitsu nganire: “Kui xutabi tse kjen 'ba ñu 'bi binu, jngu xuta xi nda ya'a nchja xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma ko xuta je.” Tunga kjuankjin kakunre Na'enchana makixiya ngat'are mé = xi tsa'en —kitsu Jesús.

### Nga bakuya Jesús ngat'are xuta xi bi kjint'e enre

*Lc. 10:13-15*

<sup>20</sup>Ba 'batsa'en Jesús 'etuts'inre nga jatiko xuta xi tjindu naxinanda ña je ngisa ñu kitsa'en kjuakun, ngat'a xutabiu bi kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre nga ja'e ngani ngixkun Na'enchana. 'Ba kitsure:

<sup>21</sup>—iNimaxuni ngat'anu jun, xuta xi tse'e Corazín! iNimaxuni ngat'anu jun, xuta xi tse'e Betsaida! Ngat'a tsa xuta xi tse'e Tiro ko xi tse'e Sidón

tsabe kjuakun xi kuán ngajinnu, jeru nda'e kitsik'antjaiyani kjuafa'etsjenre nga ja'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba tsakaja najñu kjue 'ba 'e'a chojo nindaku. <sup>22</sup>Tunga an xin\_nuu. Nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio, ngisa = tse kjuanima xjo'o nga ko mare xuta xi tse'e naxinanda Tiro ko xi tse'e naxinanda Sidón. <sup>23</sup>Ba jun xuta xi tse'e Capernaum, tsa manu nga stunitjion ka'nda ngank'a, tusa Na'enchana sik'etukajennu ka'nda nga'nde ña kjua'a kjuanima xuta 'ba ña bi 'boya ndi'i. Ngat'a tsa naxinanda Sodoma tsabe kjuakun xi kuán ngajinnu, tojo tijñaru 'nda nganda'e tsakaiñu. <sup>24</sup>Tunga an xin\_nuu. Kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio, ngisa = tse kjuanima xjo'o nga ko mare xuta tse'e Sodoma —kitsu Jesús.

### Nga nchjare Jesús xuta nga kjua'ekun

*Lc. 10:21-22*

<sup>25</sup>Ba kui nixtjinbiu 'bi kitsu Jesús:

—An tetsjara kjuanda, Na'en xi tse'e ngank'aa 'ba ko t'anangiu. Ngat'a kik'ejñatsejen\_ri xuta xi bi mare xujun mé = xi kik'ejña'mo\_ri xuta nkjin kakun 'ba xi mankjire mé = xi tjin. <sup>26</sup>Jun Na'en, ngat'a 'ba = tsa'en kuatsjari.

<sup>27</sup>Ngayéje xi tjin je kitsingantsjana Na'enna. 'Ba tu'yá bexkun Ki'ndiu, tu Na'en sani xi bexkun. 'Ba nde ni'yá bexkun xi Na'en, tu Ki'ndiu sani xi bexkun. 'Ba xuta xi mejénre kuakutsejenre Ki'ndiu 'yá = xi Na'en, kui xi skuexkun Na'en. <sup>28</sup>Ndechunnu ngatsi'u xi tifejndanu nga teña'axo 'ba xi kich'anijiun ch'a, 'ba an sikja'ejndanu. <sup>29</sup>Ngisa ngi'nde teko yojonu ngat'ana 'ba ngatjamo xutana, ngat'a tsjeindaña 'ba nima = kjiya kakuan, 'ba kuasjainu nga'nde ña sikja'aya inimanu. <sup>30</sup>Ngat'a bi na'en tjinre nga ngi'nde kueko yojonu ngat'ana 'ba nga xutana kuon, 'ba ch'a xi sika'anu kijna —kitsu Jesús.

### Nga nchja Jesús ngat'are nixtjin nga nikja'aya

*Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5*

**12** <sup>1</sup>Kui nixtjinbiu kionga nixtjin nga xutu, Jesús ko xutare ja'ajin nga'nde ña kji'i tsujmi ntje. 'Ba 'batsa'en xutare kuabojore 'ba 'etuts'inre nga kiskjet'o xujmare trigo 'ba kiskine. <sup>2</sup>Ba yak'a xuta fariseo nga tsabe mé = xi inyatsa'en nchjabiu, 'bi kitsure Jesús:

—Chutsejen. Xutari inyatsa'en mé = xi bi ma ña'an nixtjin nga nikja'aya.

<sup>3</sup>Ba Jesús kitsure:

—¿A kje 'bexkiyajíun ña kua'indut'a mé = xi kitsa'en David, kionga kui 'ba ko xi tjenko kuabojore? <sup>4</sup>Ngu ja'as'en nga'nde tsjere Na'enchana 'ba kiskine niñuxtila tsje xi tjindu kio, niñuxtila xi bi tixa'ndere nga kui skine



ninga nchja xi tjenko, xi tu na'miu ma kjine. <sup>5</sup>¿'Ba a kje 'bexkiyajíun ña kua'indut'a xujun kjuatexumo ngat'are na'mi xi tjinre xa ngaya ningu? Kui xi tsa'exa nixtjin nga nikja'aya 'ba tume je tjinre. <sup>6</sup>'Ba xin\_nuu nga nga'e tijña ngajinnu jngu xi ngisa je ngisa nga ko mare ningu. <sup>7</sup>Tunga kje mankjinnu enre Na'enchana xi 'bitsa'en kua'indut'a: “Kjuanima kakun xi mejénna, bi chje.” Tsa mankjinnu ion, bi tu chubá xanineje\_ru xi tsajainre je. <sup>8</sup>Ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun batexumare ka'nda nixtjin nga nikja'aya —kitsu Jesús.

### Nga tsinda Jesús jngu xuta xi ja'eku ntsja

*Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11*

<sup>9</sup>'Ba 'batsa'en Jesús ja'as'en ni'ya sinagogare nchjabiu. <sup>10</sup>'Ba kio = tijña jngu xuta xi ja'eku ntsja. 'Ba 'batsa'en nchjabiu tsiningiyare Jesús, tuxi kuan kuangini:

—¿A tixa'nde nga sindai nixtjin nga nikja'aya?

<sup>11</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Tu'yani jun xi jngututu mani chutsangare, 'ba tsa tjiubabiu kuintjaiya ngaya jngu ngojo nixtjin nga nikja'aya, ¿a bi fi 'ba 'baxje? <sup>12</sup>Ngu ¿a bi ngisa chjire jngu xuta nga ko mare jngu chutsanga? 'Bamani, tixa'nde nga ña'an mé = xi nda tjin nixtjin nga nikja'aya.

<sup>13</sup>'Ba 'batsa'en Jesús kitsure xuta xi ja'eku ntsja:

—Tjente ndsai.

'Ba kui yejente ntsja, 'ba kuanda joni ntsja xi ngijngu. <sup>14</sup>Tunga kionga xuta fariseo 'etju nga'ndebiu kuañajant'axin 'ba joyare jótsa'en kuan sik'enni Jesús.

### Nga tsinda Jesús nkjin xuta ngandai ndachikun

<sup>15</sup>Tunga Jesús je be mé = xi mejénre sa'en nchjabiu, kui kjua 'etjuni nga'ndebiu. 'Ba nkjin xuta kitjenngi, 'ba kitsinda ngatsi'i xi sefesun. <sup>16</sup>'Ba tsi'are xuta nga tu'yá ngate'ere nijmi ngat'are kui. <sup>17</sup>Kitsu kibi tuxi k'uetjusunni enre Na'enchana xi kitsu xuta chinga profeta Isaías, kionga kitsu:

<sup>18</sup>Kui = bi xi chu'ndana xi je ja'ajian,  
xi tsimijaan 'ba xi tsja mare inimana ngat'are.

Kui xi sja\_rá Isennixtjinna,

'ba sikja'axtiuyare xi bi judío,

ngat'are xi kixi tjin.

<sup>19</sup>Bi skjosi 'ba ninga bi ski'ndaya,

'ba ni'yá kjuint'e jndare ngaya ndiyo.

<sup>20</sup>Bi skjet'o jngu yanaxu xi je kits'okja,

'ba bi sik'oya ndi'i xi tu titju'ndisa,  
 ka'nda nga sijngu xi kixi tjin.  
 21 'Ba xuta xi bi judío skunre ngat'are kui.

**Nga nchja Jesús ngat'are chanayi Beelzebú**

*Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10*

22 'Ba 'batsa'en ja'ekun Jesús xuta xi ja'eko jngu xuta xi tijñajinre isennixtjin xi bi nda xi ka 'ba bi ma nchja. 'Ba Jesús kitsinda xutabiu, 'ba kuatsejenre 'ba kuán kinchja ngani. 23 'Ba xutankjiun kuakunre 'ba kitsure xinkjin:

—¿A kui = tsé xutabi xi Ntjere David xi techuya\_ra?

24 'Ba kionga xuta fariseo kjint'e mé = xi inyatsu xuta, kitsu:

—Kui xutabi 'baxje isennixtjin xi bi nda ko kjua'ñure chanayi Beelzebú, xi ngakure isennixtjin xi bi nda.

25 Tunga Jesús be = mé = xi inyatsikja'etsjen nchjabiu, kui kjua kitsunire:

—Joni nituñare nangi ña batexuma jngu rey. Tsa skjanko xinkjin xuta xi tjin kio, ndekui sikixuyani xinkjin. 'Ba tsa ngayéje naxinanda asa xuta xi tjin गया jngu ni'ya kuastike xinkjin, ngu bi tsé kuanre. 26 'Ba nde 'ba = tsa'enni ngat'are chanayiu. Tsa ndekui Satanás k'uaxjeni yojore, ndekui tikjankoni yojore. 'Ba tsa 'ba sa'en, ¿jótsa'en xukjuanire nga kuatexuma? 27 'Ba tsa ngat'are kjua'ñure chanayi Beelzebú te'baxjeña isennixtjin xi bi nda, ngu ¿'yá = tse'e kjua'ñu xi 'baxjekoni isennixtjin xi bi nda xi tjennginu? Ngu ndekui nchjabiu bakutsejenni nga bi kixi tetsubo. 28 Tunga tsa ko Isennixtjintsjere Na'enchana te'baxjekuaa isennixtjin xi bi nda, kui xi tsunire nga je ngajinnu tijña kjua'ñure Na'enchana nga tibatexuma.

29 ¿A tjin = xi kuan kjua'as'en ndaba jngu xuta xi 'ñu taja 'ba kjua'are tsajmi xi tjinre? Tjinnere nga tjun kue'ñu nga kuan kjua'are mé = xi tjinre ndaba xuto.

30 'Xi bi an makona, kui = xi 'bejñana kjuana'en. 'Ba xi bi minyakona, kui = xi tsitsojoba.

31 'Kui kjua xin\_nuu nga kuachat'are xuta ngayéje jere ko ngayéje en ch'o tsu xi kuinchja. Tunga bi kuachat'are xi ch'o tsa'en kuinchja ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana. 32 'Ba xi kuinchjakjanta'en Ki'ndire Xuta xi'iun, kui = xi 'ba nde kuachat'are. Tunga xi ch'o tsa'en kuinchja ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana, kui xi bi kuachat'are ninga nixtjin nganda'e ninga xi sa'e ndiba.

33 'Tsa ture yo nda, tjinnere nga kuixun nga nda yo ngayeje. 'Ba tsa ture bi nda, tjinnere nga kuixun nga bi nda yo ngayeje. Ngat'a ture bakutsejen jó kun yo. 34 Jun ntjere tjiuye, ¿jótsa'en kuan kuixun xi nda tsa ndejun ch'okunñu? Ngat'a xi tjin ngajin inimare xuta, kui = xi 'betju ts'a. 35 Jngu xuta xi nda 'baxje en xi nda ngajinre kjunda xi tijñatjo ngajin inimare. 'Ba jngu xuta xi ch'okun 'baxje en xi ch'o ngajinre kjuach'okun xi tijñatjo

ngajin inimare. <sup>36</sup>Ba an xin\_nuu. Kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio, kio = sja kuenda xuta ngat'are nga jngu jngu en xi tume chjire xi kinchja nga'e ngasun'ndebi. <sup>37</sup>Ngat'a ndekui ni en xi kjinukjuai sa'enri kjua, tsa tjinri je asa bi tjinri je —kitsu Jesús.

**Nga nchja Jesús ngat'are xuta xi mejénre skue kjuakun**

*Mr. 8:12; Lc. 11:29-32*

<sup>38</sup>Ba 'batsa'en yak'a chjine kjuatexuma ko xuta fariseo kitsure Jesús: —Ji maestru, mejénni xie jngu kjuakun xi ji si'en, xi kuakutsejen nga Na'enchana kitsikasenri.

<sup>39</sup>Tunga Jesús kitsure:

—iÁ tsa'en ch'okunni 'ba bi kixi inya ngixkun Na'enchana xuta xi tjin nganda'e! Xi inyami'a nga skue jngu kjuakun, tunga tu kui = xi kuata'en xuta chinga profeta Jonás nixtjin kuatse jan, tu kui sani kjuakunbiu xi s'ejñatsejenre. <sup>40</sup>Ngat'a jotsa'en ján nixtjin 'ba ján nistjen tsik'ejñaya Jonás ngaya ngats'a tjiuti jio, 'ba = nde tsa'en ján nixtjin 'ba ján nistjen s'eyanijin Ki'ndire Xuta xi'iun. <sup>41</sup>Xuta xi tsik'endu Nínive kuisetjenko xuta xi tjin nganda'e, kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio. 'Ba kui = xi skanineje xuta xi tjin nganda'e, ngat'a kui = xi kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba jendiba ngani ngixkun Na'enchana kionga Jonás kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana. Tunga xi tijña nga'e ngisa = je ngisa nga ko mare Jonás. <sup>42</sup>Ba reina xi yatexuma nangi Sabá 'ba = nde kuisetjenko xuta xi tjin nganda'e, kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio. 'Ba kui = xi skanineje xuta xi tjin nganda'e, ngat'a kui = xi 'ñu kjin jendibani nga ja'ekasen ñojon kjuafa'etsjenre Salomón. Tunga xi tijña nga'e ngisa = je ngisa nga ko mare Salomón.

<sup>43</sup>Kionga jngu isennixtjin xi bi nda 'betukajinre jngu xuta, 'bajmesun nga'nde kixi nga mangisjai nga'nde ña kuan sikja'aya 'ba bi masjaire. <sup>44</sup>Ba kio tsu: “Tusa kjui ngañā ni'yana ña 'etjaa.” 'Ba kionga fa'e ngani, je kjitiya ndaba nga fa'as'en ngani, 'ba kis'echa 'ba je nda chun. <sup>45</sup>Ba kio fikja'a yatu ngisa isennixtjin xi bi nda xi ngisa ch'okun ngisa nga ko mare kui, 'ba ngatsi'i fa'as'enjinre xuto. 'Ba xutabiu ngisa ch'okun ma nga ko mare ngatitjunre. 'Ba 'ba = nde kuanre xuta ch'okun xi tjin nganda'e ngayeje —kitsu Jesús.

**Nga tsuya Jesús 'yá = xi nare 'ba 'yá = xi nts'e**

*Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21*

<sup>46</sup>Ba kionga Jesús tifako ngisa xutankjiun, kio ja'e nare ko nts'e 'ba tsikinya ngandetsin nga mejénre kjuako tsakaiñu. <sup>47</sup>Ba tjin xi kitsure Jesús:

—Nari ko nts'é inya ngandetsian. Mejénxure kjuakori.

<sup>48</sup>—¿'Yá = xi nana 'ba 'yá = xi nts'ia? —kitsure xuta xi echukore ion.

<sup>49</sup>'Ba kio yaku ko ntsja xutare 'ba kitsu:

—Kui = bi xi nana 'ba xi nts'ia. <sup>50</sup>Ngat'a tu'yañu xi sik'etjusun jotsa'en mejénre Na'enna xi tijña ngank'aa, kui = xi nts'ia, xi ndichjaa 'ba xi nana —kitsu Jesús.

### Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi kjejndi xujma

*Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8*

**13** <sup>1</sup>'Ba ndekuini nixtjinbiu Jesús 'etju ni'yare 'ba kik'ejña ngandai ndachikun, <sup>2</sup>'ba ne nkjin xuta kuañajant'are. Kui kjua kik'ejñayanire jngu barku, 'ba ngatsi'i xutankjiun tsikinya ndai nando ña kixi chun. <sup>3</sup>'Ba nga ko kjuakusun 'ejñare nga yakuyare nkjin kuya tsajmi, 'ba kitsu:

—Jngu xuta kiji nga kikjejndi xujma. <sup>4</sup>'Ba kionga je tikjejndi xujma, masen xujmare tsixu ndai ndiyo. 'Ba ja'e tjiunisio 'ba kiskine. <sup>5</sup>'Ba ngimasen xujmare tsixujin ndiojo ña bi tse nangi tjin. 'Ba ta'a jesu xujmo, ngat'a bi 'ñu nanga nangu. <sup>6</sup>Tunga kionga 'etju tsu'biu, kitsichjanre 'ba kixi, ngat'a bi 'ñu nanga kiji jamare. <sup>7</sup>'Ba ngijngu ka'a xujma tsixu ngajin na'ya. 'Ba na'yo kuank'a 'ba bi kitsja'ndere nga nda kuacha xujmabiu. <sup>8</sup>Tunga ngijngu ka'a tsixu ña nda nangi 'ba nda chan kitsja. Tjin xujmo xi kitsja jngu sientu, 'ba tjin xi kitsja yachute ko te, 'ba tjin xi kitsja kate. <sup>9</sup>Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon —kitsu Jesús.

### Nga tsu Jesús ánñu kjuakusun 'bejñani

*Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10*

<sup>10</sup>'Ba kio xutare kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsure:

—¿Áññu kjuakusun nichjenni kionga chukue xuta?

<sup>11</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Jun je kitsa'e'ndenu nga kuankjinnu mé = xi 'mo tijña ngat'are ña batexuma Na'enchana. Tunga xuta xi yak'a bi kitsa'e'ndere nga kuankjinre kibiu. <sup>12</sup>Ngat'a xi tjinre, ngisa = tse kua'e ngisare 'ba ngisa tse s'ere. Tunga xi tsajainre, kui = xi stukja'axinre ka'nda xi tjinchire. <sup>13</sup>Kui = kjua kjuakusun tsichjenña kionga fakuá xutabiu. Ngat'a ninga inyakutsejen'a mé = xi tsa'an, bi machuyare. 'Ba ninga inyant'e mé = xi xian, bi basen ñojon ni mankjinjínre. <sup>14</sup>Ngat'a nga 'ba tsa'en xutabiu 'betjusun enre Na'enchana xi kitsu xuta chinga profeta Isaías:

Ninga nda kuinya ñojon, bi kuankjinnu,

'ba ninga nda xutsijon, bi kuachyanu.

<sup>15</sup>Ngat'a je kuataja inimare xutabi,

'ba kuaxtaya 'ba 'echja tuxkun,  
 tuxi bi skueni 'ba bi kuint'eni,  
 'ba tuxi bi kuankjinnire,  
 tsa chjen sik'antjaiya inimare 'ba an sindaa.

<sup>16</sup>'Tunga jun, indaxure xkún ko ñojón! Ngat'a xkún be = 'ba ñojón nt'e = . <sup>17</sup>Kjuakixi = xi xin\_nuu nga nkjin profeta ko xuta kixi xi kis'e nixtjin kuatse jan kuamejénre tsabe mé = xi te'yo nganda'e, tunga bi tsabe. 'Ba kuamejénre yasen ñojon mé = xi tenu'yo nganda'e, tunga bi kjint'e.

**Nga tsuya Jesús mé = xi tsunire kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi kjejndi xujma**

*Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15*

<sup>18</sup>'Bamani tsu'ba, tasen ñojon jó tsunire kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi kjejndi xujma. <sup>19</sup>Kionga tjin xi nt'e 'ba bi mankjínre enre Na'enchana xi tsuya nga kui = xi batexuma, 'batsa'en ndiba chanayiu 'ba fa'axin en xi je kis'entjejin inimare. Kui jo = ni xujma xi tsixu ndai ndiyo. <sup>20</sup>'Ba xujma xi tsixu ngajin ndiojo, kui joni xuta xi nt'e ion 'ba ta'a tsja tsa'en kjebe. <sup>21</sup>'Tunga ngat'a bi 'ñu tjinre jama ngajin inimare, bi kixi minya. 'Ba kionga tu kjuare ion nini fa'a kjuanima 'ba tsjenngicha ngutjunfani tsichaja kjuamakjainre. <sup>22</sup>'Ba xujma xi tsixu ngajin na'yo, kui joni xuta xi kjebe ion, tunga tsajmi xi tjin ngasun'ndebi 'ñu tsikjo 'ba kjuanyino 'bonachare. 'Ba 'batsa'en bi tixa'ndere nga nda kuacha ion ngajin inimare xutabiu 'ba bi tsja chan ya'a. <sup>23</sup>'Tunga xujma xi tsixu ngajin nangi ña nda chun, kui joni xuta xi nt'e ion 'ba mankjínre 'ba nda chan tsja. Tjin xi tsja jngu sientu, 'ba tjin xi tsja yachute ko te, 'ba tjin xi tsja kate —kitsu Jesús.

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e trigo ko ngijña xi bi nda**

<sup>24</sup>'Ba 'batsa'en Jesús 'ejña ngani kjuakusunbi:

—Ña batexuma Na'enchana nde 'ba = nire joni jngu xuta xi nda xujma 'entje ngijñare. <sup>25</sup>'Tunga kionga kjiyufe xuta, kio ja'e xuta xi stike 'ba 'entje ngajin trigore ngijña xi bi nda 'ba sa'e kiji ngani. <sup>26</sup>'Ba kionga kuank'a trigo 'ba kis'ere tu, 'ba nde kio kji'yare ngijña xi bi ndo ngayeje. <sup>27</sup>'Ba kio chu'ndare xi naire trigo ja'e 'ba kitsure: “Na'en, ¿a bi xujma nda xi kik'entje ngijñari? Ngu, ¿ñá jendibanire ngijña xi bi nda?” <sup>28</sup>'Ba xi naire kitsure: “Jngu xuta xi stikená xi 'ba kitsa'en.” 'Ba chu'ndare kitsu nganire: “¿A mejénri nga kuechjune?” <sup>29</sup>'Tunga kui kitsure: “Janjain, ngat'a tsa xjunio ngijña xi bi ndo, tu ko jamare trigo stjuneja. <sup>30</sup>'Tusa janda ñatjen ngatamacha 'nda nga kjuechu chanre. Kui nixtjinbiu xin\_rá xi kuekja'a tsujmi ntjio nga tjun ngatafuneya ngijña xi bi ndo 'ba kua'ñu tuxi kuakani. 'Ba sa'e ngataminyatjo trigo ngaya ni'yana.”

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xujma mostaza ko na'yu sanre niñuxtila**

*Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-21*

<sup>31</sup>'Ba 'batsa'en ngijngu kjuakusun 'ejña ngani Jesús, 'ba kitsu:

—Ña batexuma Na'enchana nde 'ba = nire joni jngu xujma mostaza xi kiskjebe jngu xuta 'ba 'entje ngijñare. <sup>32</sup>'Ba kui xujmabi ngisa = ichi ngisa nga ko mare ngayéje xujma xi tjin. Tunga kionga je mank'a, kui = xi ngisa je ma ngisa nga ko mare ngayéje tsujmi ntje xi kis'entje. Ka'nda jngu ya mani ya'a, 'ba ka'nda tjiunisio ma fa'etsinda ndaba nga'a tjiare.

<sup>33</sup>'Ba nde 'ejña ngani kjuakusunbi:

—Ña batexuma Na'enchana nde 'ba = nire joni jngu chjun xi kiskjebe ichi na'yu san 'ba kitsik'atjijinko 'ñu tsé na'yu. 'Ba 'batsa'en tsijin ngayéje na'yu —kitsu Jesús.

**¿Ánñu kjuakusun tsichjenni Jesús?**

*Mr. 4:33-34*

<sup>34</sup>'Ba = tsa'en jako Jesús xutankjiun. Ngayéje en xi yakuyare ko kjuakusun kitsichjen, 'ba bi yakuyare tsa bi ko kjuakusun 'ejñare. <sup>35</sup>'Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana xi kitsu nchja chinga profeta nga kitsu:

Ko kjuakusun kuinchjaña,  
'ba xian mé = xi 'mo tjindu,  
'nda nga kuanda ngasun'ndio.

**Jó tsunire kjuakusun ngat'a tse'e trigo ko ngijña xi bi nda**

<sup>36</sup>'Ba kionga Jesús je kitsikixant'a xutankjiun, ja'as'en ndaba, 'ba kio xutare kitsitiñat'are 'ba kitsure:

—T'inyachini jó tsunire kjuakusun ngat'a tse'e ngijña xi bi nda xi kis'e ngajin trigo.

<sup>37</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Xuta xi 'bentje xujma xi ndo, kui = Ki'ndire Xuta xi'iun. <sup>38</sup>'Ba nga'nde ña s'entje, kui ngasun'ndebe. 'Ba xujma xi ndo, kui = xuta xi tse'e ña batexuma Na'enchana. 'Ba ngijña xi bi ndo, kui = xuta xi tse'e chanayiu.

<sup>39</sup>'Ba xuta stike xi 'entje ngijña xi bi nda, kui chanayiu. 'Ba nixtjinre chon, kui nixtjin kionga kjue ngasun'ndio. 'Ba xuta xi kuekja'a tsujmintjio, kui = ankjele. <sup>40</sup>'Ba joni ko ngijña xi bi nda s'eku 'ba s'etsojojin ndi'i, 'ba = nde kuan kionga kjue ngasun'ndio. <sup>41</sup>'Ba Ki'ndire Xuta xi'iun sikasen ankjelere ña batexuma 'ba skja'axin ngayéje xi tsikajngije ko ngatsi'i xi bi nt'e enre Na'enchana. <sup>42</sup>'Ba k'uetsojojin ña 'ñu tjima ndi'i, kioña xuta ski'nda 'ba ña

kuajngaya nde'ñu. <sup>43</sup>Ba 'batsa'en xuta xi kixi kua'na = joni tsu'biu kioña batexuma Na'enre. Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon.

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e jngu tsajmi xi 'ñu chjire xi tijña'mo**

<sup>44</sup>'Ña batexuma Na'enchana nde 'ba = nire joni jngu tsajmi xi 'ñu chjire xi tijña'mo jngu nga'nde. Xi kuasjaire jngu xuta, 'ba nde kio = 'ejña'mo ngani. 'Ba 'ñu tsja kis'ere ngat'are kibiu 'ba kikateña yeje xi tjinre 'ba ko tonbiu tsatse nga'nde biu.

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e ndiojo xi tsja kji'i**

<sup>45</sup>'Ba nde ña batexuma Na'enchana nde 'ba = nire joni jngu xuta xi bateña tsajmi xi timangisjai ndiojo xi tsja kun. <sup>46</sup>'Ba kionga je kuasjaire jngu xi 'ñu chjire, kikateña ngayéje xi tjinre 'ba ko tonbiu tsatse ndiojobiu.

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e na'ya ti**

<sup>47</sup>'Ba nde ña batexuma Na'enchana nde 'ba = nire joni jngu na'ya ti xi kichanikja'ajin ndachikun 'ba kiskaya ngayéje kuya ti xi tjin. <sup>48</sup>'Ba kionga je kitse na'yo, meni xi tsuba tjiuti 'baxjejin ngandai nando, kioña 'bendu 'ba kja'ajin xi nda 'ba minya nisin 'ba 'betsojo xi bi nda. <sup>49</sup>'Ba = nde kuan kionga kjue ngasun'ndio ngayeje. Kjua'e ankjele nga sik'endut'axinre xuta ch'okun ko xi kixi. <sup>50</sup>'Ba 'batsa'en xi ch'okun k'uetsojojin ña 'ñu tjima ndi'i, kioña xuta ski'nda 'ba kuajngaya nde'ñu.

<sup>51</sup>'¿A je kuankjinnu ngayéje kibi? —kitsure Jesús nga tsiningiyare.

—Jun —kitsu xutare.

<sup>52</sup>'Ba Jesús kitsure:

—'Bamani nga jngu jngu chjine kjuatexuma xi kisakuyare ngat'are ña batexuma Na'enchana, nde 'ba = nire joni jngu xuta xi tjinre jngu ni'ya je, ña tjindutjore tsajmi xi 'ñu chjire. 'Ba ngajin tsajmibiu 'baxje xi xatse ko xi chinga.

**Nga bakuya Jesús naxinanda Nazaret**

*Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30*

<sup>53</sup>'Ba kionga Jesús je jet'are nga yakuya kjuakusun, 'etju nga'nde biu. <sup>54</sup>'Ba kionga je echu ngani ña nangire, 'etuts'inre nga yakuya ngaya ni'ya sinagogare xuta xi tjin kio. 'Ba xuta tu kuakunre, 'ba tsure xinkjin:

—¿Ná kikja'anire xutabi kjuankjinkakun? ¿Ná = sakunire kjua'ñu tuxi tsa'enni kjuakun? <sup>55</sup>'¿A bi tsa ki'ndire chjine yo kibi? ¿A bi nare xi María 'mi? ¿A bi nts'e mani Santiago ko Kuse ko Simón 'ba ko Judas? <sup>56</sup>'¿A bi

nga'e tjindujinna ndichja ngayeje? Ngu, čńá = kikja'anire kjuankjinkakun ko kjua'ńubiu?

<sup>57</sup>Kui kjua kuach'onire ngat'are kui. Tunga Jesús kitsure:

—Tuńańu 'yakun jngu profeta, tunga ńa nangire fa 'ba ńa ndaba, tu'yá bekun.

<sup>58</sup>Ba bi nkjin kjuakun kitsa'en Jesús kio, ngat'a bi kuakjainre ngat'are kui xuta xi tjin kio.

### Jotsa'en k'en Juan Bautista

*Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9*

**14** <sup>1</sup>Ba kui nixtjinbiu Herodes xi tjinre xa nangi Galilea 'ba nde kjint'e ngat'are mé = xi titsa'en Jesús. <sup>2</sup>Ba kitsure nchja xi tsa'exat'are:

—Juan Bautista = kibiu. Je ja'aya nganire ngajinre mik'en, kui = kjua tjinnire kjua'ńu nga tsa'en kjuakun.

<sup>3</sup>Ngat'a Herodes ja'ba je 'exa nga kjinduba Juan 'ba kis'e'ńu 'ba kis'eya nduya. Tu kjuare Herodia = nini nga 'ba kitsa'en. Kui xi chjunre Felipe, xi nts'e mani Herodes. <sup>4</sup>Ngat'a Juan 'bi tsure Herodes:

—Bi tixa'nderi nga kuenikue chjunre nts'é.

<sup>5</sup>Ba Herodes kuamejénre nga sik'en Juan tsakaińu, tunga tsakjun nga 'ba sa'en, ngat'a naxinando tsu nga Juan jngu profeta. <sup>6</sup>Tunga kionga ts'axje s'ire Herodes nga kichu nu, ki'ndire Herodia kite ngixkun ngatsi'i xi ja'e s'ibiu, 'ba Herodes 'ńu tsja kuánre. <sup>7</sup>Kui kjuańu kitsik'axkini ngat'are Na'enchana nga sjare ki'ndi chjunbiu tumeńu xi skui'are. <sup>8</sup>Ba ja'ba je tjun inya'a nare nga kitsure:

—Ngaya jngu tiba t'eyana nindaku Juan Bautista 'ba ta'ena.

<sup>9</sup>Ba 'batsa'en rey Herodes kuabare, tunga ngat'a je kitsik'axki ngat'are Na'enchana ngixkun ngatsi'i nchja xi tsik'endut'ako yamixo, kui kjua 'exani nga kua'ere ki'ndi chjunbiu mé = xi tjimi'a. <sup>10</sup>Ngu kisisin Juan Bautista ngaya nduyo. <sup>11</sup>Ba ngaya jngu tiba kis'eya nindaku Juan 'ba kitsa'ere ki'ndi chjunbiu, 'ba kui kitsja nganire nare.

<sup>12</sup>Ba xutare Juan ja'ekja'a yojore 'ba kik'eyanijin, 'ba jaskan kike'ere nijmi Jesús mé xi kuán.

### Nga Jesús tsikjén ón mi xuta

*Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14*

<sup>13</sup>Ba kionga Jesús kjint'e mé xi kuán, tsik'ejńayare jngu barku 'ba kiji tajngu jngu nga'nde t'axin 'ba ńa kjin. Tunga kionga naxinando kjint'e nga je tifi Jesús, 'batsa'en 'etju nangibiu 'ba kiji ndsakuni nga kitjenngi. <sup>14</sup>Ba kionga Jesús 'etukajen barku, tsabe xutankjiun 'ba ja'animare 'ba kitsinda



xi inyafesun. <sup>15</sup>Ba kionga je tjima'ña, xutare Jesús kitsitiñat'are 'ba kitsure:

—Ne t'axin nga'e, 'ba je ne ngixun ngayeje. Tusa tikixant'ai xutankjiun 'ba ngatji naxinanda xi tjindu tiña nga'e, tuxi kuatseni xi skine.

<sup>16</sup>Tunga Jesús kitsingojore:

—Bi machjen nga kuaje. Tusa jun ta'e\_ru xi skine.

<sup>17</sup>Ba xutare kitsu nganire:

—Tunga tu ón chi ma sani niñuxtila xi kich'ee 'ba jó tjiuti.

<sup>18</sup>Ba Jesús kitsu:

—Ndekonu nga'e.

<sup>19</sup>Ba kio kitsure xutankjiun nga ngat'endujin xka ngijño, 'ba kiskjebe nga ón niñuxtilo 'ba ngojó tjiutiu. 'Ba kiskutsejennk'a 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana, 'ba sa'e kitsixkua niñuxtilo 'ba kitsjare xutare, tuxi sika'bisunnire xutankjiun. <sup>20</sup>Ba ngatsi'i tsakjen ka'nda nga nda kitsere. 'Ba kio 'eku xi xi ts'angu, 'ba tejó nisin kuán ngisa. <sup>21</sup>Ba ónru mi kuán xuta xi'in xi kiskine niñuxtilo, kja'ere yanchjin 'ba ko ki'ndi nisti.

### Nga tsu'basun Jesús ndachikun

*Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21*

<sup>22</sup>Ba ta'a Jesús 'exare xutare nga kuijin ngaya barku tuxi kuajetitjinni xingunda ndachikun, yejerañu titsikixant'a xutankjiun. <sup>23</sup>Ba kionga Jesús je kitsikixant'a xuta, tsijin jngu nindu tuxi kuikjako tajnguni Na'enchana. 'Ba tojo kio tijña tajngu nga kuajñu. <sup>24</sup>Ba kui chubabiu, jeru masen ndachikun tjejin barku. 'Ba tsindiure nando titsiteya, ngat'a ntjo 'batsa'en tibe'e jotsa'en inyafi. <sup>25</sup>Ba kionga je tjis'e isen, Jesús tsu'basun ndachikun nga kint'e xutare. <sup>26</sup>Ba kionga xutare tsabe nga ndibasun ndachikun, 'ñu kitsakjun, 'ba 'bi kitsu nga kiski'ndayakun:

—iJngu isennixtjin ndiba kio!

<sup>27</sup>Tunga ta'a Jesús kitsure:

—iTi'ñu kakún! iAn = ña! iBi kun!

<sup>28</sup>Ba 'batsa'en Pedro kitsure:

—Tsa kjuakixi nga ji, Na'en, t'exanaa nga kjuisaan nando nga kjuint'era.

<sup>29</sup>—Jabi, tsu'ba —kitsu Jesús.

'Ba 'batsa'en Pedro 'etukajen ngaya barku 'ba kisun nando nga kint'e Jesús. <sup>30</sup>Tunga kionga tsabe nga 'ñu tjima ntjo, kitsakjun. 'Ba kionga je titiungijndiu, 'bi kitsu nga kiski'ndaya:

—iNa'en, tik'anginaa!

<sup>31</sup>Ba ta'a Jesús kitsuba ntsja Pedro, 'ba kitsure:

—iÁ tsa'en chuba makjainniri! ¿Áññu jó ján kikjani inimari?

SAN MATEO 14, 15

<sup>32</sup>'Ba kionga ja'as'en gaya barku, kis'exiu ntjo. <sup>33</sup>'Ba xi tjinduya barku tsikinyakunch'int'are Jesús 'ba kitsure:

—Kjuakixi = nga ji xi Ki'ndire Na'enchana.

**Nga tsinda Jesús xuta xi sefesun xi tjin nangi Genesaret**

*Mr. 6:53-56*

<sup>34</sup>'Ba kionga je ja'axtiu ndachikun, echu nangi Genesaret. <sup>35</sup>'Ba xuta xi kio tse'e tsabexkun Jesús, 'ba nde ye'e tsi'ire nijmi naxinanda xi kio tjindundaire 'ba ja'ekore ngatsi'i xi inyafesun. <sup>36</sup>'Ba 'ets'are tsa sja'ndere nga siko tetjun najñure. 'Ba ngatsi'i xi kitsiko najñure Jesús kuanda.

**Nga bakuya Jesús ngat'are mé = xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana**

*Mr. 7:1-23*

**15** <sup>1</sup>'Ba 'batsa'en yak'a xuta fariseo ko chjine kjuatexuma xi jendibani naxinanda Jerusalén kitsitiñat'are Jesús, 'ba 'bi kitsure nga tsiningiyare:

<sup>2</sup>—¿Ánñu bi tsik'etjusunni xutari kjuachinga xi yakuyana xuta chingana? Ngat'a bi titjun banejun ntsja nga kjen.

<sup>3</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—'Ba jun, ¿ánñu bi nik'etjusunñu kjuatexumare Na'enchana, nga tusa kjuachingare xuta chinganu nik'etjusun? <sup>4</sup>Ngat'a enre Na'enchana 'bitsa'en kua'indut'a: “Chakuin na'enri ko nari”, 'ba “Xi ch'o kuetsure na'enre asa nare, kui xi tjinnere nga kjuinik'en.” <sup>5</sup>Tunga jun mixun nga tsa tjin xi kuetsure na'enre asa nare: “Bi kuan kuasekorā, ngat'a ngayéje xi tjinna xi kuan kuasekonira tsakaiñu, je 'ejñat'axian tuxi sjani\_ra Na'enchana”, <sup>6</sup>tsa tjin xi 'ba kuetsu, bi nde tjinnenire nga kuaseko na'enre asa nare. 'Ba 'ba = tsa'en miyunio kjuatexumare Na'enchana tu ngat'are kjuachinganu. <sup>7</sup>Xuta jó nkjain! Xuta chinga profeta Isaías kixi = kinchja ngat'a tsojon kionga kitsu:

<sup>8</sup>Kui xutabi tu ts'a bekunnina,  
tunga inimare kjin tjindu ngat'a tsa'an.

<sup>9</sup>Tumé chjinire chje xi tsjana,  
ngat'a tu kjuatexumare xuta = bakuya.

<sup>10</sup>'Ba 'batsa'en Jesús kinchjare xutankjiun 'ba kitsure:

—Tasen ñojon 'ba ngatamankjinnu. <sup>11</sup>Bi kui xi fa'as'en nga'a ts'a xuta xi tsijndire ngixkun Na'enchana, tusa xi 'betjuni ts'a, kui = xi tsijndire.

<sup>12</sup>'Ba 'batsa'en xutare kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsure:

—¿A 'yani nga xuta fariseo kuach'ore ngat'are en xi kisji?

<sup>13</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Ngayéje tsujmi ntje xi bi kis'entje ngat'are Na'enna xi tijña ngank'aa, stjune ka'nda ko jamare. <sup>14</sup> Ngu bi nisin\_ru nchjabiu. Tu xuta ka = kui = xi baku ndiyare xuta ka. 'Ba tsa jngu xuta ka kuaku ndiyare ngijngu xuta ka, ¿a bi tu jngu ngojo kuixuya ngojó?

<sup>15</sup> Ba Pedro kitsu:

—'Ba t'innij jó tsunire kionga kisji nga bi kui xi fa'as'en nga'a ts'a xuta xi tsijndire ngixkun Na'enchana.

<sup>16</sup> Ba Jesús kitsure:

—¿A tojo kje mankjínnu jun ngayeje? <sup>17</sup> ¿A bi 'yo nga ngayéje xi fa'as'en nga'a ts'a xuta, kui xi fi ngaya ngats'a 'ba sa'e 'betju ngani? <sup>18</sup> Tunga xi 'betju ts'a xuta, kui = xi ndibani ngajin inimare, 'ba kui = xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana. <sup>19</sup> Ngat'a ngajin inimare xuta = ndibanire nga ch'otsa'en tsikja'etsjen, 'ba nga tsik'en xinkjin, nga tsa'en chajngi, nga tsiskako yojore, nga tsa'en cheje, nga nchja en ndesu, 'ba nga ch'o tsure xinkjin. <sup>20</sup> Kui = xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana. Tunga tsa kuakjen ninga bi kuanejun ntsja, bi kui xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana.

### Nga Jesús tsinda ki'ndi chjunre jngu chjun xi bi tse'e Israel

*Mr. 7:24-30*

<sup>21</sup> Nga Jesús 'etju kio, kijit'axin nangi ña batexumare naxinanda Tiro ko nangi ña batexumare naxinanda Sidón. <sup>22</sup> Ba jngu chjun xi kio tijña, xi ntjere xuta xi jendibani nangi Canaán, kitsitiñat'are 'ba 'bi kitsu nga kiski'ndaya:

—iJi na'en, ntjere David, ngatjas'eri kjuanima kakun ngat'ana! iKi'ndi chjunna ne 'ñu ti'benere jngu isennixtjin xi bi nda!

<sup>23</sup> Tunga Jesús nijnguú en kitsingojore. 'Ba 'batsa'en xutare kitsitiñat'are 'ba kitsure:

—Tusa 'ba t'in\_ri chjunbiu nga ngatji, ngat'a tikji'ndaya tjenngina.

<sup>24</sup> Ba Jesús kitsingojore:

—Kitsikasenna Na'enchana nga tu kui sa kjuikuan xuta xi tjin ngajinre xuta tse'e Israel, xuta xi kichaja joni chutsanga xi tsakasant'axin tajngu.

<sup>25</sup> Ba 'batsa'en ja'e chjunbiu 'ba tsakaskunch'int'are Jesús 'ba kitsu:

—iNa'en, tisekochina!

<sup>26</sup> Ba Jesús kitsu:

—Bi nda tjin tsa xja'are niñuxtilare ki'ndiu 'ba kua'ere tjiunaño.

<sup>27</sup> Ba chjunbiu kitsu:

—Jun na'en, tunga ka'nda tjiunaño kjine xi xi bixungi ngi yamixare naire.

<sup>28</sup> Ba 'batsa'en Jesús kitsingojore 'ba kitsu:

—iÁ tsa'en 'ñu makjainniri, na! 'Ba ngatjama jotsa'en nga ji mejénri.

'Ba ndekuini chubabiu kuanda ki'ndi chjunre chjunbiu.

**Nga tsinda Jesús nkjin xuta xi sefesun**

<sup>29</sup>'Ba Jesús 'etju nga'ndebiu 'ba echu ndai ndachikun Galilea, 'ba 'batsa'en tsijin jngu nindu 'ba kio tsik'ejña. <sup>30</sup>'Ba nkjin xuta ja'ekun Jesús xi ja'eko xuta xi kututjun kun ndsaku, xi ka, xi nímá, xi kututjun ntsja, 'ba ko nkjin ngisa xi inyafesun. 'Ba 'endut'a tiñare Jesús, 'ba kui kitsinda ngatsi'i. <sup>31</sup>'Ba kui = kjua kuakunnire xutankjiun, nga tsabe nga ma inyanchja xuta xi nímá, nga inyamanda xi kututjun kun ntsja, nga ma inyafi xi kututjun kun ndsaku, 'ba nga inyamatejen nganire xuta xi ka. 'Ba xutankjiun kitsikixiya nga tjinre kjuaje Na'enre xuta Israel.

**Nga Jesús tsikjén ñujun mi xuta**

*Mr. 8:1-10*

<sup>32</sup>'Ba Jesús kinchjare xutare 'ba kitsure:

—Fa'anima = na xutabi, ngat'a je ján nixtjin tjinre nga tjindukona nga'e 'ba je bi nde tjinnire xichine. 'Ba bi mejénna nga k'uete kjindia, ngat'a tsa chjen ngaya ndiyo kueyaya.

<sup>33</sup>Tunga xutare kitsingojo:

—¿Joni nga'nde kibi kioña tu'yá tjin, ñá = ñu sakuna xi chine 'ba kua'era 'ba tuku kji'i xuta?

<sup>34</sup>'Ba Jesús tsiningiyare:

—¿Jó tjin niñuxtila kich'o?

'Ba xutare kitsingojo:

—Yatu 'ba jó ján tjiuti.

<sup>35</sup>'Ba meni Jesús 'exa nga xutankjiun ngat'endu t'anangiu. <sup>36</sup>'Ba kiskjebe nga yatu niñuxtilo 'ba ko tjiutiu, 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana, 'ba sa'e kitsixkua 'ba kitsjare xutare, 'ba xutare kitsjare xutankjiun. <sup>37</sup>'Ba kiskine tsi'i ka'nda nga nda kitsere. 'Ba kionga je kiskja'añajan xkua xi ts'angi, yatu nisinya kitsere. <sup>38</sup>'Ba xi kiskine niñuxtilo ñujun mi xuta xi'in, 'ba kja'ere yanchjin ko nisti ki'ndi. <sup>39</sup>'Ba kionga Jesús je kitsikixant'a xutankjiun, ja'as'en ngani ngaya barku 'ba kiji nangi Magdala.

**Nga xuta fariseo ko xuta saduceo mi'a jngu kjuakun**

*Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56*

**16** <sup>1</sup>'Ba xuta fariseo ko xuta saduceo ja'e tuxi skut'ayakoni Jesús. 'Ba tsi'are nga sa'en jngu kjuakun xi kuakutsejen nga Na'enchana kitsikasen.

<sup>2</sup>Tunga Jesús kitsingojo:

—Kionga mangixun, mixun: “Nda = chun kuan, ngat'a chun tsjetsje ngank'aa.” <sup>3</sup>Ba nga tajñu, mixun ngañu: “Ch'o chun kuan nganda'e, ngat'a yufi inya ngank'aa.” Mankjinnu mé = xi matsejen ngank'aa, tunga, ¿ánñu bi kjimankjinninu xi tis'ejñatsejen nganda'e? <sup>4</sup>Xuta xi tjin nganda'e inyami'a nga mejénre skue jngu kjuakun, ngat'a ch'okun 'ba bi kixi inya ngixkun Na'enchana. Tunga tume kuakure tu kui sani xi kuata'en profeta Jonás nixtjin kuatse jan, kui kjuakunbiu xi s'ejñatsejenre —kitsu Jesús 'ba tsakasent'axinre xutabiu.

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e na'yu sanre xuta fariseo ko xuta saduceo**

*Mr. 8:14-21*

<sup>5</sup>Ba kionga xutare ja'axtiu xingunda ndachikun, kichiyajinre nga tsaka'a niñuxtila. <sup>6</sup>Ba Jesús kitsure:

—Chutsijon 'ba tikuendo yojonu ngat'are na'yu sanre xuta fariseo ko xuta saduceo.

<sup>7</sup>Ba xutare jonijmiko xinkjin 'ba kitsu:

—Ngat'a kichiyajinna nga kich'a niñuxtila kui = kju a 'ba titsuni.

<sup>8</sup>Ba Jesús tsabe mé = xi inyatsure xinkjin 'ba kitsure:

—¿Ánñu te'mini\_ru xingiu nga bi kich'o niñuxtila? ¡Á tsa'en chuba makjainninu! <sup>9</sup>¿A tojo kje mankjinnu? ¿A bi fa'etsjennu nga ón niñuxtila yakjanyaa ngajinre ón mi xuta 'ba jó tjin nisin kjinitsio xkuare? <sup>10</sup>¿'Ba a bi fa'etsjennu nga yatu niñuxtila yakjanyaa ngajinre ñujun mi xuta 'ba jó tjin nisinya kjinitsio xkuare? <sup>11</sup>¿Jó tjinnire nga bi mankjinnu nga bi ngat'are niñuxtila nga tenchjaa? Tunga chutsejen\_ru yojonu na'yu sanre xuta fariseo ko xuta saduceo —kitsu Jesús.

<sup>12</sup>Ba 'batsa'en xutare kuankjinre xi Jesús titsu, nga bi ngat'are na'yu sanre niñuxtila xi tjinnere nga sikuenda yojore, tu kui xi bakuya xuta fariseo ko xuta saduceo.

**Nga tsu Pedro nga Jesús = xi Cristo**

*Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21*

<sup>13</sup>Ba kionga Jesús echu nangi xi tijñandaire Cesarea, ña tjinre xa Filipos, tsiningiyare xutare:

—¿Jó tsu xuta, 'yá = xi Ki'ndire Xuta xi'iun?

<sup>14</sup>Ba xutare kitsingojore:

—Tjin xi tsu nga Juan Bautista = 'ba tjin xi tsu nga Elías. 'Ba tjin yak'a xi tsu nga Jeremías asa kja'e ngijngu profeta.

<sup>15</sup>Ba Jesús kitsu nganire:

—'Ba jun, ¿jó mixun nga 'yá = niña an?

<sup>16</sup>Ba 'batsa'en Simón Pedro kitsingojore:

—Ji = ni xi Cristo, Ki'ndire Na'enchana xi tijñakun.

<sup>17</sup>Ba Jesús kitsure:

—iNdaxuri, Simón, ki'ndire Jonás! Ngat'a bi xuta ngasun'nde bi 'ejñatsejenri kibiu, tu Na'enna xi tijña ngank'aa. <sup>18</sup>Ba an xinra nga k'uinri Pedro, 'ba ngasun ndiojobiu sindaa ninguna; 'ba nga'ñure kjuabeyo bi kuan sa'enre xuta xi tsa'an. <sup>19</sup>Ba sjara llavere ña batexuma Na'enchana. 'Ba ngayéje xi k'uechja'nde nga'e ngasun'nde bi, 'ba = nde s'echja'nde ngank'aa. 'Ba ngayéje xi kua'e'nde nga'e ngasun'nde bi, 'ba = nde kua'e'nde ngank'aa.

<sup>20</sup>Ba kio Jesús 'ñu 'enere xutare nga tu'yá ngate'ere nijmi nga kui xi Cristo.

### Nga be'e nijmi Jesús nga kueya

*Mr. 8:31–9:1; Lc. 9:22-27*

<sup>21</sup>Ba ka'nda kui nixtjinbiu tsaka'anire Jesús nga ye'ekixire nijmi xutare nga tjinnere nga kuaje Jerusalén, 'ba nga ne tse kjuanima kjuaxtiu ngaya ntsja nchja chingare naxinando ko xi ngakure na'mi 'ba ko chjine kjuatexuma, 'ba nga kjuinik'en, 'ba nga xi majánni nixtjin kjuaya nganire ngajinre mik'en. <sup>22</sup>Ba kio Pedro kikot'axin Jesús 'ba 'etuts'inre nga jatiko 'ba kitsure:

—iNa'en, Na'enchana ngat'ejñat'axin ngayéje kibiu! iTumé kuanri!

<sup>23</sup>Tunga Jesús kitsiku'beya 'ba kitsure Pedro:

—iTisent'axinna, Satanás! Ji xi te'bejñana kjuana'en. Ngat'a bi nikja'etsjen mé = xi tse'e Na'enchana, tusa mé = xi tse'e xuta ngasun'nde bi.

<sup>24</sup>Ba 'batsa'en kitsure xutare:

—Tsa tjin xi mejénre sjenngina, ngatatsichiyajin yojore ko mé = xi mejénre 'ba ngata'anijin krure 'ba ngatjandetjenngina. <sup>25</sup>Ngat'a xi mejénre sik'angi tajngu yojore nga k'uejñakun, kui = xi tusa kueya. Tunga xi kueya tu kjuana ni, kui = xi tusa sakure kjuabenichun. <sup>26</sup>Ngat'a, ¿mé = xi sa'enire xuta tsa sa'en ngayéje xi tjin ngasun'ndio, 'ba tsa sichaja inimare? ¿'Ba jó tjin kuan k'uechjintjai inimare xuta? <sup>27</sup>Ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun kju'eko kjuajere Na'enre 'ba kju'eko ankjelere, 'ba kio k'uechjire xuta mé = xi kitsa'en nga jngu jngu. <sup>28</sup>Kjuakixi = xi texin\_nuu. Nga yak'a xi inya nga'e bi kueya ka'nda nga skue nga kju'ekatexuma Ki'ndire Xuta xi'iun.

### Nga Jesús 'bantjaiya isenre

*Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36*

**17** <sup>1</sup>Kionga je ja'a jon nixtjin, Jesús kikot'axin Pedro ko Santiago 'ba ko Juan xi nts'e mani Santiago 'ba tsijin jngu nindu nk'a. <sup>2</sup>Ba kio

ngixkun nchjabiu, Jesús ts'antjaiya isenre. Nkjain tsa'na joni tsu'biu, 'ba najñure tiba xu xu kuán joni ndi'i. <sup>3</sup>Ba kio nchjabiu tsabe nga Moisés ko Elías inyafako nijmi Jesús. <sup>4</sup>Ba 'batsa'en Pedro kitsure Jesús:

—Na'en, ía ndani nga nga'e tetsuba! Tsa mejénri, sindaa ján ni'ya ki'ndi nga'e, jngu xi tsiji ko jngu xi tse'e Moisés 'ba ko jngu xi tse'e Elías.

<sup>5</sup>Ba yejerañu tinchja Pedro, jngu yufi xi 'na ja'etsink'ianre nchjabiu, 'ba ngajin yufibiu 'etjujin jngu jnda xi kitsu:

—Kui = bi xi Ki'ndina xi 'ñu tsimijaan 'ba xi tsja tjinna ngat'a tse'e. Tasen ñojon ru kui.

<sup>6</sup>Ba kionga kjint'ere jndabiu xutare, kitsikindi nkjain 'nda t'anangu 'ba 'ñu kitsakjun. <sup>7</sup>Ba 'batsa'en Jesús kitsitiñat'are 'ba kitsiko, 'ba kitsure:

—Tisetjion 'ba bi kun.

<sup>8</sup>Ba kionga kiskjenitjen ngani nkjain nchjabiu, tu'yá nde tsabeni. Tu Jesús tajngu sejña ya'a.

<sup>9</sup>Ba kionga je inyandibajen ngani nindu, Jesús 'enere nchjabiu, 'ba kitsure:

—Tu'yá 'be ru nijmi mé = xi kji'yo, ka'nda nga Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'aya nganire ngajinre mik'en.

<sup>10</sup>Ba xutare Jesús tsiningiyare:

—¿Áñu chjine kjuatexuma tsuni nga Elías tjinnere nga tjun kjua'e?

<sup>11</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—Kjuakixi = nga Elías tjun kjua'e 'ba nga kui k'uenda ngayéje. <sup>12</sup>Tunga an xin\_nuu nga Elías je ja'e, tunga xuta bi tsabexkun, tusa kitsiko jotsa'en kui kuamejénre. 'Ba 'ba = nde tsa'en Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'a kjuanima ngaya ntsja xutabiu.

<sup>13</sup>Ba 'batsa'en xutare kuankjinre nga ngat'are Juan Bautista = kinchja nga 'ba kitsu.

### **Nga tsinda Jesús jngu chana'en xi tijñajinre isennixtjin xi bi nda**

*Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43*

<sup>14</sup>Ba kionga ja'e ngani ña inya xutankjiun, jngu xuta kitsitiñat'are Jesús 'ba tsakaskunch'int'are, 'ba kitsure:

<sup>15</sup>—Na'en, ngatja'animachiri ki'ndina, ngat'a tjin = nixtjin nga 'mexkjuen 'ba fatse 'ba ne 'ñu fa'a kjuanima. 'Ba nkjin ndiya kajin ndi'i asanda. <sup>16</sup>Ba ja'eko\_ra xutari, tunga bi kuánre kjininda.

<sup>17</sup>Ba meni Jesús kitsingojo:

—iXuta xi tjin nganda'e tsajainre kjuamakjain 'ba xtan koni! ¿Kjia'á = 'nda kuatejñajin\_nuu? ¿Kjia'á = 'nda xukjuako\_nuu? Ndekonu ki'ndibiu nga'e.

## SAN MATEO 17, 18

<sup>18</sup>Ba Jesús jatiko isennixtjin xi bi ndo, 'ba 'etjukajinre ki'ndibiu. 'Ba ndekuini chubabiu kuanda.

<sup>19</sup>Ba 'batsa'en xutare Jesús kitsitiñat'are 'ba tsiningiyat'axinre:

—¿Ánñu bi kuán kji'naxjeni jín isennixtjinbiu?

<sup>20</sup>Ba Jesús kitsure:

—Ngat'a ne chuba makjainnu, 'ba xinkixi\_nuu, tsa tjinchinu kjuamakjain ninga tu ichisa joni xujma mostaza, kuan k'uín\_ru nindubi: “Texin nga'e 'ba kja'e nga'nde t'in”, 'ba nindu kuetukaxin. 'Ba tume na'en kuannu tsa 'ba tsa'en kuakjainnu. <sup>21</sup>Tunga isennixtjin joni kibi bi tu chubá 'betju. Kio = nga chukua Na'enchana 'ba nga betsuba kjindia, kio = nga 'betju.

### Nga be'e ngani nijmi Jesús nga kueya

*Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45*

<sup>22</sup>Ba kionga Jesús tsu'bako xutare nangi Galilea, kitsure:

—Ki'ndire Xuta xi'iun kuangantsja ngaya ntsja xuta, <sup>23</sup>'ba kjuinik'en. Tunga xi majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en.

'Ba xutare 'ñu kuabare nga 'ba kitsu Jesús.

### Nga Jesús 'bechjintjai ningu

<sup>24</sup>Ba kionga Jesús ko xutare echu naxinanda Capernaum, xuta xi kjebechjintjai ningu xi kijjña naxinanda Jerusalén kitsitiñat'are Pedro, 'ba tsiningiyare:

—¿A bi 'bechjintjai ningu maestruri?

<sup>25</sup>Ba Pedro kitsingojo:

—Jun, 'bechjintjai.

'Ba kionga Pedro ja'as'en ni'ya ña tijña Jesús, Jesús tjun kitsure:

—¿Jó sji ji, Simón? Rey xi tjin ngasun'ndebi, ¿'yá = xi tsik'echjintjai? ¿A xi tujngu naxinandare, asa xuta xi kja'ere?

<sup>26</sup>Ba Pedro kitsingojore:

—Xuta xi kja'ere.

'Ba Jesús kitsu ngani:

—Ngu, xi tujngu naxinandare tume 'bechji, tsu'ba. <sup>27</sup>Tunga tuxi bi ch'o kuanire nchjabiu, tusa t'in ngandai ndachikun 'ba chanikja'ajin tsitin. Tjiuti xi tjun skat'a, chju'i ts'a. 'Ba kio kuasjairi jngu ton xi kuan k'uechjintjaini jó xuta. Chjube tonbiu 'ba t'ik'echjintjai ngat'ari 'ba ngat'ana.

### Nga tsu Jesús 'yá = xi ngisa chjire ña batexuma Na'enchana

*Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48*

**18** <sup>1</sup>Ba ndekuini nixtjinbiu xutare Jesús kitsitiñat'are 'ba tsiningiyare: —¿'Yá = xi ngisa chjire ña batexuma Na'enchana?

*Mazateco de Ayautla ©La Liga Bíblica 2009*



<sup>2</sup>Ba Jesús kinchjare jngu ki'ndi chi 'ba kitsikasen ngamasenre xutabiu, <sup>3</sup>'ba kitsure: —Kjuakixi = xi xin\_nuu. Tsa bi si'indo inimanu 'ba sik'antjaiyo yojonu joni jngu chi'ndi chi, bi kuitjas'ion ña batexuma Na'enchana. <sup>4</sup>Kui kjuañu, tu'yañu xi k'uaxjenima yojore joni chi'ndi chibi, kui = xi ngisa chjire ña batexuma Na'enchana. <sup>5</sup>Ba xi skjebetjo ngat'ana jngu chi'ndi chi joni kibi, kui xi an tikjebetjona.

**Nga bakuya Jesús ngat'are xuta xi tsikajngi je xuta xi kja'ere**

*Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2*

<sup>6</sup>'Ba tu'yañu xi sikajngi je jngu chi'ndi chi joni kibi xi makjainre ngat'ana, tusa ngisa ndani ngat'are tsa s'et'a ngisin jngu ndiojo tse 'ba xanikja'ajin ña nanga ndachikun. <sup>7</sup>iNimaxuni xuta xi tjin ngasun'ndebi, ngat'a tjin = mé = xi tsikajngi je! Ngat'a s'entsjai mé = xi sikajngi je xuta. Tunga, inimaxuni xuta xi sikajngi je xuta xi kja'ere!

<sup>8</sup>'Ba mani, tsa ndsai asa ndsakui tsikajngijeri, tusa tichatjin 'ba chanikja'at'axin. Ngat'a ngisa = ndani ngat'ari tsa kutu ntsja asa kutu ndsaku tetsji nga kuitjas'en ña k'uendukunntsjai xuta, 'ba bi ngojó ndsai asa ngojó ndsakui xanikja'ajinri ngajin ndi'i ña bi 'boya. <sup>9</sup>'Ba tsa tuxkuin xi tsikajngijeri, tusa 'naxje 'ba chanikja'at'axin. Ngat'a ngisa = ndani ngat'ari tsa tu jngusa tuxkuin kuitjas'en ña k'uendukunntsjai xuta, 'ba bi ngojó tuxkuin xanikja'ajinri ngajin ndi'i ña bi 'boya.

**Nga 'bejña kusun Jesús ngat'are chutsanga xi kichaja**

*Lc. 15:3-7*

<sup>10</sup>'T'ejin kakún. Bi 'naxjengiu jngu chi'ndi chi joni kibi. Ngu xin\_nuu nga ankjelere ki'ndibiu xi tjindu ngank'aa, kui = xi tjinduntsjai ngixkun Na'enna xi tijña ngank'aa. <sup>11</sup>Ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun ja'etsik'angi xi je kichaja tsakaiñu.

<sup>12</sup>'¿Jó mixun jun? Tsa jngu xuta tjinre jngu sientu chutsanga, 'ba tsa jngu chajare, ¿a bi sik'endu xi yachute ko yachan ñajan ngajin ngijño 'ba kuekangisjai xi kichajo? <sup>13</sup>Kjuakixi = xi xin\_nuu. Tsa kuasjaire xi kichajo, ngisa = tsja kuanre ngat'are kui, nga ko mare xi yachute ko yachan ñajan xi bi kichajo. <sup>14</sup>'Ba nde tsa'en bi mejénre Na'ennu xi tijña ngank'aa nga nijnguú ki'ndi chi joni kibi xaja.

**Nga bakuya Jesús ngat'are kjuanichat'a**

*Lc. 17:3*

<sup>15</sup>'Ba tsa nts'é ch'o tsikori, t'ichin 'ba chuko nijmi tajngui 'ba 'ba t'in\_ri nga bi nda tjin mé = xi titsa'en. 'Ba tsa kjuint'e enri, je nda kich'a ngani nts'é. <sup>16</sup>Tunga tsa bi kjuint'e enri, t'ikue jngu asa jó xuta xi kja'ere, tuxi

'batsa'en s'eni jó asa ján xi sikixiya mé = xi kuan. <sup>17</sup>Tunga tsa 'ba nde bi kjuint'e enre xutabiu, t'e\_ri nijmi ngatsi'i xi mañajan ningu. 'Ba tsa 'ba nde bi kjuint'e enre xi mañajan ningu, tu ngatja'yani joni xuta xi bi tse'e Israel asa xi kjebechjintjai tsajmi.

<sup>18</sup>'Ba xinkixi\_nuu, mé = xi k'uechja'ndio nga'e ngasun'ndebi, 'ba = nde s'echja'nde ngank'aa. 'Ba xi kua'e'ndio nga'e ngasun'ndebi, 'ba = nde kua'e'nde ngank'aa.

<sup>19</sup>'Ba 'ba nde xin\_nuu. Tsa jó kuon xi tujngu kjiyuju kakún nga'e ngasun'ndebi ngat'are mé = xi mejénnú 'ba xja'a\_ru Na'enna xi tijña ngank'aa, kui = xi sjanu mé = xi xjo'o. <sup>20</sup>Ngat'a ña jó asa ján xuta kuañajan ngat'are ja'enna, kio = tesiaan ngamasenre xutabiu —kitsu Jesús.

<sup>21</sup>'Ba 'batsa'en Pedro kitsitiñat'are Jesús 'ba tsiningiyare:

—Na'en, ¿jó tjin ndiya sichat'a\_rā nts'ia, tsa ch'o sikonā? ¿A ka'nda yatu ndiya?

<sup>22</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Bi texinrā tsa yatu ndiya, tusa yachute ko kan ndiya xi yatu.

### **Nga 'bejña kusun Jesús ngat'are chu'nda xi bi kitsichat'are xi tu jngu chu'nda ma**

<sup>23</sup>'Ba Jesús kitsu:

—'Ba mani, ña batexuma Na'enchana, ningusunkoña joni jngu rey xi kuamejénre kitsa'enko kuenda chu'ndare. <sup>24</sup>'Ba kionga je ti'betuts'inre nga titsa'en xki, ja'enikasen ngixkun jngu xi 'ñu tsé tjenje tse'e. <sup>25</sup>Tunga xutabiu tsajainre ton xi k'uechjini xi tjenje. 'Ba 'batsa'en xi naire 'exa nga sateña xutabiu, chjunre, ko ki'ndire, 'ba ko ngayéje xi tjinre, tuxi 'batsa'en kuachjini xi tjenje. <sup>26</sup>'Ba 'batsa'en chu'ndabiu tsakaskunch'in ngixkun naire 'ba 'ets'are: “Na'en, ngatjas'echiri kjuaje kakun ngat'ana. K'uechji yejera tonri”, kitsure. <sup>27</sup>'Ba rey ja'animare chu'ndare 'ba kitsure: “Je bi nde tjenniri tsa'an.” 'Ba kitsik'ejñandai. <sup>28</sup>Tunga kionga 'etju chu'ndabiu nga'ndebiu, kio kisatejin kja'e chu'nda xi tu jngu chu'nda ma xi tjenchire tse'e. Xi yastisin 'ba kiskanijndusin 'ba kitsure: “i'T'echji tonna xi tjenri!” <sup>29</sup>'Ba 'batsa'en tsakaskunch'int'are chu'nda xi tu jngu chu'nda ma, 'ba 'ets'are: “Ngatjas'echiri kjuaje kakun ngat'ana. K'uechjiyejera tonri”, kitsure. <sup>30</sup>Tunga xi ngijngu bi kuakjainre. Tusa nduya 'ete ka'nda nga k'uechji ngayéje xi tjenje. <sup>31</sup>'Ba kionga chu'nda xi yak'a tsabe kibi, 'ñu on kuán kakun 'ba ye'ere nijmi naire mé xi kuán. <sup>32</sup>'Ba 'batsa'en kinchja nganire naire chu'ndabiu 'ba 'bi kitsure: “Chu'nda ch'okun, an nimé kiskjebechjira ton xi tjenri tsa'an, tu ngat'are nga kik'ets'anaa. <sup>33</sup>Ngu, ¿a bi 'ba nde tjinnere nga ja'animari tsakaiñu chu'nda xi tu jngu chu'nda mo, jotsa'en ja'animara ji?” <sup>34</sup>'Ba 'ñu sti kuánre naire. 'Ba kitsingantsja

chu'ndabiu ngaya ntsja nchja xi tsikuenda nduya, ka'nda nga k'uechji ngayéje ton xi tjenre.

<sup>35</sup>Ba Jesús kitsu ngisa:

—'Ba = nde sikonu Na'enna xi tijña ngank'aa, tsa bi ko ngayéje inimanu sichat'a\_ru nts'io nga ch'o sikonu.

**Nga bakuya Jesús ngat'are nga tsik'endu xinkjin xuta**

*Mr. 10:1-12; Lc. 16:18*

**19** <sup>1</sup>Kionga je 'ba kitsu Jesús, 'etju nangi Galilea 'ba kiji nga'nde xi tjin nangi Judea, 'ba echu xingunda ndaje Jordán. <sup>2</sup>'Ba 'ñu nkjin xuta kitjenngi, 'ba kio kitsinda xi inyafesun.

<sup>3</sup>'Ba yak'a xuta fariseo kitsitiñat'are Jesús, 'ba tsiningiyare tuxi skut'ayakoni, 'ba kitsure:

—¿A ma jngu xuta tsik'ejña chjunre tume kjuañu?

<sup>4</sup>'Ba Jesús kitsure:

—¿A kje 'bexkiyajíun enre Na'enchana ña kua'indut'a jotsa'en Na'enchana kitsinda xuta ka'nda nga tuts'inre? 'Bi tsa'en kua'indut'a: “Xi'in ko chjun kitsinda.” <sup>5</sup>'Ba nde kua'indut'a ña kitsu: “Kui = kjuañu jngu xuta k'uejñani na'enre ko nare 'ba k'uejñako chjunre. 'Ba ngojó tu jngu sani kuan.” <sup>6</sup>'Ba bi nde jó mani ya'a, tu jngu sani. 'Bamani, xi Na'enchana je 'e'ñu, bi xuta ngasun'ndebi ngatakjejnda.

<sup>7</sup>'Ba xutabiu tsiningiya ngani:

—Tunga tsa 'batsa'en tijña, ¿ánñu Moisés kitsja'ndeni nga jngu xuta kuan skjenitjenni jngu xujun xi tsu nga kitsikjet'a kjuabixanre, 'ba 'batsa'en kuan sik'ejña chjunre?

<sup>8</sup>'Ba Jesús kitsure:

—Ngat'a taja = inimanu, kui = kjuañu Moisés kitsijo'oni nga kuan sik'ejño chjunnu. Tunga bi 'ba tsa'en kis'enda ka'nda nga tuts'inre. <sup>9</sup>Ngu an xin\_nuu. Tsa jngu xuta sik'ejña chjunre 'ba tsa chjunre bi chajngi kitsa'ent'are, 'ba kja'e chjun k'uejñako ngani, kui = xi kjuachajngi titsa'ent'are chjunre. 'Ba tsa kja'e xuta kuixanko ngani chjun xi kitsik'ejña xi'inre, kui xutabiu xi 'ba nde kjuachajngi titsa'en.

<sup>10</sup>'Ba xutare kitsure:

—Tsa 'batjin ngat'are xuta xi tjinre chjun, tusa nda tjin tsa bi kuixanko.

<sup>11</sup>'Ba Jesús kitsure:

—Bi ngatsi'i xuta mankjninre kibi, tu kui sani xi Na'enchana je kitsjare nga kuan kjinre. <sup>12</sup>Ngat'a tjin = xuta xi je 'batsa'en kitsin nga bi kuan kuixan. 'Ba tjin = xi xuta 'ba kitsiko. 'Ba tjin = xi 'bechja'ndere yojore tu ngat'are ña batexuma Na'enchana. Xi kuan kuan kjinre kibi, ngatamankjinre.

**Nga Jesús tsichikunta'en ki'ndi nisti**

*Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17*

<sup>13</sup>Ba 'batsa'en ja'eko ki'ndire xuta, tuxi Jesús kuanenire ntsja 'ba kjuako Na'enchana ngat'are kui, tunga xutare Jesús jatiko xuta xi inyafa'eko ki'ndire. <sup>14</sup>Ba 'batsa'en Jesús kitsu:

—Ta'e'nde\_ru nisti ki'ndiu nga ngatjendekunna, 'ba bi 'bechja'nde\_ru. Ngat'a xuta xi 'ba kun joni ki'ndi nisti, kui = xi tse'e ña batexuma Na'enchana.

<sup>15</sup>Ba kionga Jesús je yanere ntsja ki'ndi nistiu, 'etju nga'ndebiu.

**Nga fako nijmi Jesús jngu chana'en nyina**

*Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30*

<sup>16</sup>Ba 'batsa'en jngu chana'en kitsitiñat'are Jesús, 'ba kitsure:

—Maestru, ¿mé = xi tjinnere nga nda sa'aan, tuxi kuan s'enina kjuabenichun xi bi fet'a?

<sup>17</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—¿Ánñu an techjaningiyanaa ngat'are xi nda? Xi nda tu jngu ma sani. Tunga tsa mejénri s'eri kjuabenichun xi bi fet'a, tik'etjusin xi kua'indut'a kjuatexumo.

<sup>18</sup>—¿Ñáre ñu? —kitsu chana'enbiu.

'Ba Jesús kitsure:

—Bi nik'en. Bi ñe'en kjuachajngi. Bi cheje ñe'en. Bi nukjuai en ndesu ngat'are xuta xi kja'ere. <sup>19</sup>Chakuin na'enri ko nari. 'Ba timején xingi jofatsa'en nimején yojori.

<sup>20</sup>—Ngayéjebiu je kitsik'etjusaan —kitsu chana'enbiu—. ¿Mé = xi chaja ngisana?

<sup>21</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—Tsa mejénri kuaín jotsa'en mejénre Na'enchana, t'in 'ba tateñe ngayéje xi tjinri 'ba ta'e\_ri xuta nima, 'ba 'batsa'en s'eri kjuanyina ngank'aa. 'Ba sa'e ndetjenngina.

<sup>22</sup>Tunga kionga chana'enbiu kjint'e enbiu, tu ndusin kis'ere nga kiji, ngat'a ne nyina.

<sup>23</sup>Ba 'batsa'en Jesús kitsure xutare:

—Kjuakixi = xi xin\_nuu. Ne na'en tjinre tsa jngu xuta nyina kjua'as'en ña batexuma Na'enchana. <sup>24</sup>Ba xin ngani\_nuu nga tusa bi na'en tjinre nga jngu chakameyu kjua'as'en nts'anre nindu, nga jngu xuta nyina kjua'as'en ña batexuma Na'enchana.

<sup>25</sup>Ba kionga xutare kjint'e kibiú, niki 'ñu = kuakunre, 'ba kitsu:

—Tsa 'batjin, ¿'yá = xi kuanre kjuinik'angi tsu'ba?

<sup>26</sup>Ba Jesús kiskutsejen'a xutabiu, 'ba kitsure:

—Xuta niñajanni kuanre 'ba sa'en, tunga Na'enchana tumeñu mare ña'an.

<sup>27</sup>Ba 'batsa'en Pedro kitsure:

—Jin je kik'ejña yejee xi tjinni 'ba tjenngiri nganda'e. Ngu, ímé = xi sakuni?

<sup>28</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—Kjuakixi = xi xin\_nuu. Tu'yañu xi tjenkonā nganda'e, kionga kjua'e nixtjin nga kuaxatse ngayéje xi tjin 'ba nga kuakutsejen Ki'ndire Xuta xi'iun kjuajere nga k'uejña nga'nde ña sa'enre kjua xuta, 'ba nde kui nixtjinbiu kuetsubo nga'nde xi tejó mani nga si'an\_ru kjua ntjere xuta tse'e Israel xi tejó ka'a mani. <sup>29</sup>Ba tu'yañu xi tu ngat'ana 'ejña a ndaba = a nts'e = a ndichja = a na'enre = a nare = a ki'ndire asa nangi xi tjinre, kui xutabiu ngijngu sientu ka'a ngisa xi 'ejña kua'ere, 'ba 'ba nde sakure kjuabenichun xi bi fet'a. <sup>30</sup>Tunga nkjin = xuta xi tjun ma nganda'e, kui = xi fet'ani kuan. 'Ba nkjin = xuta xi fet'ani nganda'e, kui = xi tjun kuan.

Nga 'bejña kusun Jesús ngat'a tse'e nchja xi kitsa'exa ngajin ña tintje uva

**20** <sup>1</sup>Ba Jesús kitsu:

—Ngat'a ña batexuma Na'enchana, nde 'ba = nire joni jngu xuta xi tse nangi tjinre. Xi tajñu 'etju, nga kikajngi chu'nda, tuxi sa'exajinni ña tintjere uva. <sup>2</sup>Ba kionga je kis'endakore chu'nda nga k'uechjire jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin, kitsikasen ña tintjere uva. <sup>3</sup>Ba mejen chuba ñajan nga tajñu, xutabiu kiji ngani ña ma ndetsin 'ba tsabe kja'e xuta xi kio inya, xi tsajainre xajín. <sup>4</sup>Ba kitsure: “Tusa tangin ña'axo ngajin ña tintjena uva ngayeje, 'ba nda tjin k'uechji\_nuu”, kitsure nchjabiu. 'Ba kui kiji. <sup>5</sup>Ba nde kiji ngani xutabiu mejen nga nyusen, 'ba mejen chuba ján nga kuangixun, 'ba nde 'ba = kitsa'en ngani. <sup>6</sup>Ba je mejen chuba ón nga kuangixun kiji ngani ña ma ndetsin, 'ba kio tsabe kja'e xuta xi tsajainre xajín. 'Ba kitsure: “Jun na'en, íánñu i kafa'añu nixtjin nga bi kaña'axo?” <sup>7</sup>Ba nchjabiu kitsu: “Ngat'a tu'yá titsja xani.” 'Ba kui kitsure: “Tusa tangin ña'axo ngajin ña tintjena uva ngayeje.” <sup>8</sup>Ba kionga je kuajñu, xi naire uva jako xuta xi kutsejenre chu'ndo 'ba kitsure: “Nukjua\_ri chu'ndo 'ba t'echji\_ri nixtjin xi katsa'exa. T'etuts'inni\_ri xi jaskan kafa'as'en 'ba tikjet'ani xi tjun kafa'as'en.” <sup>9</sup>Ba ja'e chu'nda xi ja'as'en je mejen chuba ón nga kuangixun 'ba kuachjire nga jngu jngu jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin. <sup>10</sup>Ba kionga ja'e chu'nda xi tjun ja'as'en, kitsikja'etsjen nga ngisa tse kua'ere. Tunga jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin kika'ere nga jngu jngu ngayeje. <sup>11</sup>Ba kionga je kiskjebechji, josiko xi naire uva. <sup>12</sup>Ba kitsure: “Nchjabi xi kafet'ani nga kafa'as'en, tu jngu hora = katsa'exasa. Tunga nde ngusun tjin

kik'echjini\_ri joni j̄in xi tsa'a nixtjin kachukjuakoni xa ko ndaba.” <sup>13</sup>Tunga xi naire xo 'bitsa'en kitsingojore chu'nda xi 'ba titure: “Amigu, tumé tekja'ara. ¿A bi 'batsa'en kas'endanina nga 'batjin k'uechjira jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin? <sup>14</sup>Ngu chjube tonri 'ba t'in. Mején = n̄a nde 'batjin k'uechjini\_ri xi jaskan kafa'as'en jotjin te'bechjira ji. <sup>15</sup>¿A bi tjinn̄a ndiyare nga sikua tonna jotsa'en mejénna? ¿Asa maxinri ngat'a nda = ña xuta?” <sup>16</sup>Ngu xi fet'ani ma nganda'e, kui xi tjun kuan. 'Ba xi tjun ma nganda'e, kui = xi fet'ani kuan ngani —kitsu Jesús.

**Nga Jesús be'e nijmi xi majánni ndiya nga kueya**

*Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34*

<sup>17</sup>'Ba kionga Jesús tjenya ndiya xi fini naxinanda Jerusalén, kinchjat'axinre xutare xi tejó, 'ba kitsure:

<sup>18</sup>—Tasen ñojon. Jun je te'yo nga mangian naxinanda Jerusalén ña Ki'ndire Xuta xi'iun kuangantsja ngaya ntsja xi ngakure na'mi ko nchja chjine kjuatexuma. Kui = xi k'uexa nga kjuinik'en <sup>19</sup>'ba singantsjare xuta xi bi tse'e Israel, xi sisubare, kuajare 'ba kuat'a kru. Tunga xi majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en.

**Nga nare Santiago ko Juan mi'are jngu kjuanda Jesús**

*Mr. 10:35-45*

<sup>20</sup>'Ba kio kitsitiñat'are Jesús nare ki'ndire Zebedeo 'ba tjenko nchja nistire, 'ba tsakaskunch'int'are Jesús tuxi skui'anire jngu kjuanda. <sup>21</sup>'Ba Jesús kitsure:

—¿Mé = xi mejénri?

'Ba chjunbiu kitsu:

—Kionga kuatexumai, ta'e'nde nga jngu ki'ndina ngat'ejña ngate kixiri 'ba jngu ngate skjunri.

<sup>22</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Jun bi 'yo mé = xi chjo'o. ¿A kuannu kuitjaxtiu kjuanima xi an kjua'axtia?

'Ba nchjabiu kitsingojo:

—Jun. Kuanni.

<sup>23</sup>'Ba Jesús kitsure:

—Kjuakixi = nga kuitjaxtiu kjuanima xi an kjua'axtia. Tunga tsa ngate kixina asa ngate skjunna kuetsubo, bi an 'bakona nga sja\_nuu, tu kui = xuta xi Na'enna je 'endare nga'ndebiu kua'ere.

<sup>24</sup>'Ba kionga xutare xi ngitio kjint'e kibiu, kuastike xuta xi jó. <sup>25</sup>Tunga Jesús kinchjare 'ba kitsure:

—Jotsa'en jun je 'yo nga xi ngakure xuta xi bi Judío 'ñu mejenre xutare, 'ba xi batexuma ko kjua'ñure tsa'en nga kjuinik'etjusun enre. <sup>26</sup>Tunga ngajinnu bi 'ba kuan. Tusa xi mejénre nga xiakun ngajinnu, tjinnere kuatesinre xi yak'a. <sup>27</sup>'Ba xi mejénre nga tjun kuan ngajinnu, tjinnere kuan chu'ndare xi yak'a. <sup>28</sup>Ngat'a ninga Ki'ndire Xuta xi'iun bi ja'e tuxi satesinnire. Tusa ja'ekatesinre xuta 'ba tuxi sjani yojore nga k'uechjintjai nkjin xuta.

**Nga tsinda Jesús jó xuta ka**

*Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43*

<sup>29</sup>Nga inya'betju Jericó Jesús ko xutare, 'ñu nkjin xuta kitjenngi. <sup>30</sup>'Ba jó xuta ka xi tjindu ndai ndiyo, nga kjint'e nga Jesús tifa'a kio, kiski'ndaya:

—iNa'en, ntjere David, ngatja'animari ngat'ani!

<sup>31</sup>'Ba xutankjiun jatiko, tuxi xiu k'uenduni, tunga ngisa = 'ñu kiski'ndaya ngisa:

—iNa'en, ntjere David, ngatja'animari ngat'ani!

<sup>32</sup>'Ba 'batsa'en Jesús tsakasen'ñu 'ba kinchjare nchjabiu, 'ba kitsure:

—¿Mé = xi mejénnú nga sa'aan ngat'anu?

<sup>33</sup>'Ba nchjabiu kitsingojo:

—Na'en, mejénni nga kuatsejen nganini.

<sup>34</sup>'Ba Jesús ja'animare nchjabiu 'ba kitsiko tuxkun. 'Ba ndekuini chubabiu kuatsejenre 'ba kitjenngi Jesús.

**Nga Jesús fa'as'en naxinanda Jerusalén**

*Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19*

**21** <sup>1</sup>'Ba kionga je inyatsitiñat'are naxinanda Jerusalén 'ba echu Betfagé, nga'nde xi tjindut'are tjenngi ya Olivo, 'ba kio Jesús kitsikasen jó xutare, <sup>2</sup>'ba kitsure:

—Tangiun naxinanda chi xi tijña nguba kio. Kio xio jngu naburra xi kjit'a'ñu ko ki'ndi burru. Chjundo 'ba ndekonou nga'e. <sup>3</sup>'Ba tsa 'yá = xi jo kuetsunu, 'bi t'in\_ru: “Na'ennaxu sichjen, 'ba ta'a sja ngani.”

<sup>4</sup>'Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana ña xuta profeta 'bi kitsu:

<sup>5</sup>'Ba t'in\_ru naxinanda Sión:

“Chutsijon, je ndibakunnu Reynu,

xi inda kjiya inimare 'ba tijñakjare jngu chaburru,

jngu ki'ndi burru, ki'ndire tjiunaxin xi ba'anijin ch'a.”

<sup>6</sup>'Ba 'batsa'en ngojó xutare kiji 'ba kitsa'en mé = xi kitsure Jesús. <sup>7</sup>'Ba 'batsa'en ja'eko naburra ko ki'ndi burru, 'ba yanere najñure 'ba tsik'ejñakjare Jesús. <sup>8</sup>'Ba nkjin xuta inyabayujuya ndiyo najñure, 'ba tjin xi

tsate tjiare ya 'ba yayuju ngaya ndiyo. <sup>9</sup>Ba ngatsi'i xuta xi tjen titjun ko xi tjenngi, kiski'ndaya:

—iNgatjas'ere kjuaje ntjere David! iNgatatsichikunta'en Na'enchana xi ndibani ngat'are ja'enre! iNgatjas'e kjuaje ngank'aa!

<sup>10</sup>Ba kionga Jesús ja'as'en naxinanda Jerusalén, kuakunre ngatsi'i naxinando, 'ba kitsu:

—¿'Yá = tsé kibi?

<sup>11</sup>Ba xutankjin xi tjenko Jesús kitsu:

—Xuta chinga profeta Jesús, xuta xi tse'e Nazaret.

**Nga 'baxje Jesús xuta xi inyabateña tsajmi ndetsinre ningu**

*Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22*

<sup>12</sup>Ba Jesús ja'as'en ndetsinre ningu 'ba ts'axje ngatsi'i xi kio inyabateña ko xi inyabatse, 'ba tso'otsakjan yamixare nchja xi inyatsik'antjaiya ton ko yaxilere xi inyabateña paloma. <sup>13</sup>Ba kitsure:

—'Bitsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Ni'yana, kui = xi kuan ni'ya ña xuta ma fakona.” Tunga jun, ngijore chacheje kjiño'on.

<sup>14</sup>Ba kitsitiñat'are Jesús ndetsinre ningu xuta ka ko xi bi ma fi, 'ba kui kitsinda. <sup>15</sup>Tunga xi ngakure na'miu ko nchja chjine kjuatexuma kuastire nga tsabe kjuakun xi kitsa'en Jesús 'ba nga kjint'e jndare nisti ki'ndi xi inyakji'ndaya ndetsinre ningu nga inyatsu: “iNgatjas'ere kjuaje ntjere David!” <sup>16</sup>Ba nchjabiu kitsure Jesús:

—¿A tenu'ya = ni mé = xi inyatsuri nisti ki'ndiu?

'Ba Jesús kitsingojore:

—Jun, tent'eña. 'Ba ¿a kje 'bexkiyajíun enre Na'enchana ña kua'indut'a kibi? 'Bi tsa'en kua'indut'a:

Son xi 'betju ts'a nisti ki'ndi ko ki'ndixu,

kui son xi 'endare Na'enchana tuxi sichjinire.

<sup>17</sup>Ba 'batsa'en Jesús tsakasent'axinre 'ba 'etjujin naxinando 'ba kiji Betania ña ja'are nistjen.

**Nga Jesús ch'o tsure ya higuera xi tsajainre tu**

*Mr. 11:12-14, 20-26*

<sup>18</sup>Ba nga tajñu kionga Jesús tifi ngani ngajin naxinando, kuabojore.

<sup>19</sup>Ba nga tsabe jngu ya higuera xi sejña ndai ndiyo, kiji ña sejña, tumé tu kuasjai'are, tu suba xka = yajare. 'Ba 'batsa'en kitsure ya higerabiu:

—iNiñajan nde ngatjas'eniri tu!

'Ba ta'a kixi yabiu. <sup>20</sup>Ba kionga xutare tsabe mé xi kuán, tu kuakunre, 'ba tsiningiyare Jesús:

—¿Jó kuánnire nga ta'a kixi ya higerabiu?



<sup>21</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Kjuakixi = xi xin\_nuu. Tsa makjainnu 'ba bi jó ján kjuo kakún, bi tu kibi xi kitsikuaa ya higuera kuannu si'aan, ka'nda kui nindubi kuan k'uin\_ru: “Texin kio 'ba chanikja'ajin yojori ndachikun”, 'ba 'ba = kuan ya'a. <sup>22</sup>Tsa makjainnu, sakunu tumeñu xi xja'a\_ru Na'enchana kionga xuko.

**Nga miningiyare xuta xa Jesús 'yá = xi kitsjare kjua'ñu**

*Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8*

<sup>23</sup>'Ba Jesús ja'as'en ngani ndetsinre ningu, 'ba kionga tibakuya kio, kitsitiñat'are xi ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando, 'ba kitsure:

—¿Mé = kjua'ñu xi tjinri nga ma 'ba teñe'en? 'Ba ¿'yá = xi kitsjari kjua'ñubiu?

<sup>24</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—'Ba nde an skuiningiya\_nuu jngu tsajmi, 'ba tsa singojonu, 'ba nde an xin\_nuu 'yá xi kitsjana kjua'ñu nga 'bi tsa'aan. <sup>25</sup>¿'Yá = xi kitsikasen Juan Bautista nga ja'ekatenda xuta? ¿A Na'enchana, asa xuta ngasun'nde?

'Ba 'batsa'en joyare nchjabiu kibi, 'ba kitsure xinkjin:

—Tsa kuixan nga Na'enchana kitsikasen, ngu kui kuetsu = na: “¿'Ba ánñu bi kuakjainninu xi kitsu Juan?” <sup>26</sup>'Ba tsa kuixan nga xuta kitsikasen, ngu kjuendene tsi'ina naxinando, ngat'a ngatsi'i tsu = nga Juan jngu profeta.

<sup>27</sup>'Ba 'bitsa'en kitsingojore Jesús:

—Bi 'yee.

'Ba nde Jesús kitsingojore:

—Ninga an bi 'ba xin\_nuu 'yá = xi kitsjana kjua'ñu nga 'bi tsa'aan.

**Nga 'bejña kusun Jesús ngat'a tse'e xuta xi tjinre jó ki'ndi xi'in**

<sup>28</sup>'Ba Jesús tsiningiya ngisare:

—¿Jó mixun jun ngat'are kibi? Jngu xuta kis'ere jó ki'ndi xi'in. 'Ba kitsitiñat'are xi titjun, 'ba kitsure: “Na'enna, t'iña'axai ña tjintjena uva nganda'e.” <sup>29</sup>'Ba ki'ndire kitsingojore: “Bi mejéna kjuia.” Tunga jaskan kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kiji. <sup>30</sup>'Ba kitsitiñat'a nganire ki'ndire xi ngijngu 'ba nde 'ba = kitsu nganire jo kitsure xi titjun. Tunga kui kitsu: “Jo'o na'en, sa'e kjuia.” Tunga bi kijini. <sup>31</sup>'Bamani, ¿ñáre ngojó kitsa'en xi mejénre na'enre?

'Ba nchjabiu kitsu:

—Xi tjun.

'Ba Jesús kitsure:

—Kjuakixi = xi xin\_nuu nga nchja xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma ko yanchjin ska, kui tjun kjua'as'en ña batexuma Na'enchana nga ko mare jun. <sup>32</sup>Ngat'a Juan Bautista ja'ekakuyanú mé = xi kixi tjin, 'ba jun bi

kuakjainnu. Tunga nchja xi kjebechjintjai tsajmi ko yanchjin sko, tusa kui kuakjainre. 'Ba jun, ninga kji'yo ngayéje kibiu, bi kjinik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba kuakjainnu.

**Nga 'bejña kusun Jesús ngat'a tse'e nchja xi tsa'exako uva**

*Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19*

<sup>33</sup>Ba Jesús kitsu:

—Tasen ñojon ngijngu kjuakusun: Jngu xuta nyina 'entje uva, 'ba 'ench'are, 'ba kiskju'ngi jngu nga'nde ña sits'iungi uva, 'ba kiskjenitjen jngu torre, tuxi kuān sikuenda yejeni nga'ndebiu.

'Ba sa'e kitsikeyare nga'ndio nchja xi mare tsa'exako uva 'ba kui kjin kiji. <sup>34</sup>Ba kionga je echu chanre, xutabiu kitsikasen chu'ndare, tuxi skui'anire nchja xi tsa'exako uvare chan xi 'bakore. <sup>35</sup>Tunga nchjabiu kitsuba nchja chu'ndare xutabiu. Jngu xi ye'ere, 'ba jngu kitsik'en, 'ba jngu ye'ere ndiojo. <sup>36</sup>Ba ngisa nkjin chu'ndare xutabiu kitsikasen ngani nga ko mare nga tuts'inre, tunga nde 'ba = kitsiko ngani nchjabiu.

<sup>37</sup>Ngu xi kuánñu kitsikasen ki'ndire xutabiu, 'ba 'bitsa'en kitsikja'etsjen: “Skuekun nchjabiu ki'ndina.” <sup>38</sup>Tunga kionga nchjabiu tsabe nga titsitiñat'are ki'ndire xutabiu, 'bi kitsure xinkjin: “Kui = bi xi xuntsja yeje xi tjinre na'enre. Tusa sik'ian, tuxi tsajan kuāni xi xuntsja.” <sup>39</sup>Ba 'batsa'en kitsuba nchjabiu ki'ndire xutabiu 'ba kikit'axin nga'nde ña tintje uva 'ba kitsik'en.

<sup>40</sup>'Ba mani, kionga kju'a'e xi naire ña tjintje uva, ¿mé = xi siko xuta xi tsa'exako uva? —kitsu Jesús.

<sup>41</sup>Ba kui kitsingojore:

—Bi kju'a'animare nga sik'en nchja ch'okunbiu. 'Ba kja'e xuta sikeya nganire nga'nde ña tintjere uva, xi sjare chan xi 'bakore kionga kjuechu chanre.

<sup>42</sup>Ba Jesús kitsure:

—¿A kje 'bexkiyajíun enbi xi kua'indut'a enre Na'enchana? Ngu 'bi tsu:  
 Ndiojo xi nchja chjinexjo ts'axjengi,  
 kui = xi je kuān ndiojo titjun.  
 Na'enchana xi 'ba kitsa'en,  
 'ba tu makun = na nga 'yaña.

<sup>43</sup>Kui = kjuañu 'ba texinni\_nuu. Xja'anu ña batexuma Na'enchana, 'ba kua'e = re nga'ndebiu xuta xi kja'ere xi sja tu. <sup>44</sup>Ba ngat'are ndiojo xi nchja enre Na'enchana, tsa tjin xi skasun ndiojobiu, niki kuaxkua. 'Ba xi kuejenere ndiojobiu, niki kuaxi —kitsu Jesús.

<sup>45</sup>Ba kionga xi ngakure na'miu ko xuta fariseo kjint'e kjuakusun xi kitsu Jesús, kuankjinre nga ngat'are kui tinchja. <sup>46</sup>Ba kuamejénre kitsuba

tsakaiñu, tunga kitsakjunke xutankjiun, ngat'a xutankjiun tsu nga Jesús jngu profeta.

### Nga Jesús tsu kjuakusun ngat'a tse'e jngu s'i kjuabixan

**22** <sup>1</sup>Ba 'batsa'en kinchja ngani Jesús nga 'ejñare kjuakusun xuta, 'ba kitsure:

<sup>2</sup>—Ña batexuma Na'enchana nde 'ba = nire joni jngu rey xi ts'axje jngu s'i kionga tsixan ki'ndire. <sup>3</sup>Ba 'batsa'en kitsikasen chu'ndare nga kuekinchjare xuta xi kitsikjint'e. Tunga xutabiu bi kuakjainre jendiba. <sup>4</sup>Ba nde kja'e chu'ndare kitsikasen ngani, 'ba kitsure: “'Ba t'in\_ru xuta xi je kitsikjint'ia, nga je tijñandana xi chine 'ba nga je kafesun tjiundija ya'ena 'ba ko ki'ndi ndijana xi je nda kun. Je tijñanda yeje. 'Ba t'in\_ru nga ngatjendiba s'iu.” <sup>5</sup>Tunga xi kjinikjint'e bi kuenda kitsa'en. Jngu xi tu ngijña = kiji, 'ba xi ngijngu tu tsajmi = kikatseya, <sup>6</sup>'ba tjin xi tu chu'ndare rey kitsuba 'ba kitsi'onre 'ba kitsik'en. <sup>7</sup>Kionga kjint'e rey mé xi kuán, 'ñu kuastire 'ba 'exare chasoldadure nga kitsik'en xuta xi 'ba kitsa'en 'ba yaka naxinandare. <sup>8</sup>Ba 'batsa'en kitsure rey chu'ndare: “Je tijñanda s'i tse'e kjuabixan, tunga xi kitsikjint'ia bi 'bakore nga kjua'e. <sup>9</sup>Bamani tsu'ba, tangiun ña bakjanki ndiyo 'ba tu'ya xi skajiun 'ba t'in\_ru ngatjendiba s'iu.” <sup>10</sup>Ba 'batsa'en kiji chu'ndabiu ña bakjanki ndiyo. 'Ba kikotsi'i xi kisatejin, xi nda ninga xi bi nda. 'Ba 'batsa'en kitsitse xuta nga'nde ña tji'betju s'i kjuabixon.

<sup>11</sup>'Ba kionga ja'as'en rey tuxi skueni xuta xi kjinikjint'e, kio tsabe jngu xuta xi bi yaja najñu tse'e kjuabixan. <sup>12</sup>Ba kitsure: “Ji na'en, ¿jó tsa'en tsitjas'enni nga'e tsa bi kicheje najñu tse'e kjuabixan?” Tunga kui tu xiu = tsik'ejña. <sup>13</sup>Ba 'batsa'en rey kitsure nchja xi inyabatesin yamixo: “T'e'ñu ndsaku ko ntsja xutabiu 'ba chanikjo'o ngandetsian ña jñu chun, nga'nde ña ski'nda xuta 'ba ña kuajnga nde'ñu.” <sup>14</sup>Ngat'a nkjin = mani xi nikjint'e, tunga tu chuba mani xi tukja'ajin.

### Nga bakuya Jesús 'yá = xi tjinnere nga s'echjire

*Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26*

<sup>15</sup>Ba 'batsa'en xuta fariseo kik'endako xinkjin, tuxi sa'enni nga kuinchja Jesús jngu en xi kuan kuangi. <sup>16</sup>Ba kitsikasen xuta xi tse'e nchjabiu ko yak'a xutare Herodes xi 'bi ja'etsure:

—Maestru, 'ya = ni nga kjuakixi = xi sji 'ba nga ko kjuakixi bakuye ndiyare Na'enchana 'ba nga bi kuenda ñe'en mé = xi tsu xuta, ngat'a bi tu isenre xuta 'mini\_ri. <sup>17</sup>Kui kjua 'ba t'inni, ¿jó sji? ¿A tixa'nde nga k'uechjintjai\_ra xuta ngaku romano asa bi tixa'nde?

<sup>18</sup>Tunga Jesús je be mé = kjuafa'etsjen ch'o xi ya'a nchjabiu, 'ba kitsure:

—Xuta jó nkjain, ¿ánñu an techut'ayakoninu? <sup>19</sup>Takunu jngu ton xi machjintjaini tsajmi.

'Ba 'batsa'en ja'ekore nchjabiu jngu ton denario. <sup>20</sup>'Ba Jesús tsiningiyare:

—¿'Yá = tse'e isen xi kjit'a nga'e 'ba 'yá = tse'e ja'en xi kua'indut'a?

<sup>21</sup>'Ba nchjabiu kitsure:

—Tse'e xuta ngaku romano.

'Ba 'batsa'en Jesús kitsure:

—Ngu, ta'e ru xuta ngaku romano xi kui tse'e, 'ba ta'e ru Na'enchana xi tse'e kui.

<sup>22</sup>'Ba kionga nchjabiu kjint'e kibi, tu kuakunre 'ba kiji.

### Nga bakuya Jesús ngat'a tse'e kjuafa'aya

*Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40*

<sup>23</sup>'Ba ndekuini nixtjinbiu, yak'a xuta saduceo ja'ekun Jesús. Kui = nchjabiu tsu nga mik'en bi nde fa'ayanire. 'Ba 'bitsa'en tsiningiyare:

<sup>24</sup>—Ji na'en, Moisés 'bi kitsu nixtjin kuatse jan: “Tsa tjin xi kueya 'ba bi s'ekore ki'ndi chjunre, nts'e = tjinnere nga k'uejñako ngani chjun k'anbiu, tuxi sjanire ki'ndi nts'e xi k'ion.” <sup>25</sup>Ngu kis'e nga'e ngajinni yatu nchja xi nts'e mani. Xi titjun tsixan 'ba k'en. Ngat'a bi kis'ere ki'ndi, chjun k'anre tsik'ejñako ngani nts'e. <sup>26</sup>Tunga nde k'en ngani nts'e xi majóni, xi majánni ngayeje, ka'nda xi mayatuni. <sup>27</sup>'Ba jaskan k'en chjunbiu ngayeje. <sup>28</sup>Ngu, nixtjin nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en, ¿ñáre nga yatu nchjabiu kuan xi'inre chjunbiu? Ngat'a ngatsi'i tsik'enduko.

<sup>29</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Tjijñunu, ngat'a bi 'yo mé = xi kua'indut'a enre Na'enchana ninga kjuaññure kui. <sup>30</sup>Ngat'a kionga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en, bi nde kuixanni ninga bi nde sikixanni ki'ndire ngayeje. Ngu joni ankjele xi tjindu ngank'aa kuan. <sup>31</sup>Tunga ngat'are nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en, ¿a kje 'bexkiyajíun mé = xi tsu enre Na'enchana? Nga kitsu:

<sup>32</sup>“An = ña Na'enre Abraham, Na'enre Isaac 'ba Na'enre Jacob.” 'Ba Na'enchana bi Na'enre mik'en kuán, tu tse'e sani xi tjindukun.

<sup>33</sup>'Ba kionga xutankjiun kjint'e kibi, tu kuakunre jotsa'en yakuya Jesús.

### Nga bakuya Jesús ñáre kjuatexuma xi ngisa tjun tijña

*Mr. 12:28-34*

<sup>34</sup>'Ba 'batsa'en kuañajanko xinkjin xuta fariseo nga kjint'e nga tu xiu = kitsik'endu nchja saduceo Jesús. <sup>35</sup>'Ba jngu xi ndekuini nchjabiu, xi 'ñu be kjuatexuma, tsiningiyare Jesús tuxi skut'ayakoni, 'ba 'bitsa'en tsiningiyare:

<sup>36</sup>—Maestru, ¿ñáre kjuatexuma xi ngisa tjun tijña ngajinre ngayéje kjuatexuma?

<sup>37</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—“Timején Na'enchana xi Na'enri ko ngayéje inimari, ko ngayéje yojori, 'ba ko ngayéje kjuafa'etsjenri.” <sup>38</sup>Kui = kjuatexumabi xi ngisa tjun tijña. <sup>39</sup>'Ba xi majóni nde 'ba = tsa'en tjun tijñani, xi tsu: “Timején xingi jotsa'en nimején yojori.” <sup>40</sup>Ngojó kjuatexumabi, kio = ndibanire ngayéje xi tsu kjuatexumo ko xi kitsi'indu nchja chinga profeta.

**Nga miningiya Jesús 'yá = ntje ndibanire Cristo**

*Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44*

<sup>41</sup>'Ba kionga nchja fariseo inya ngisa, <sup>42</sup>Jesús tsiningiyare:

—¿Jó mixun jun ngat'are Cristo? ¿'Yá = ntje ndibanire?

'Ba nchjabiu kitsingojo:

—Ntjere David.

<sup>43</sup>'Ba 'batsa'en Jesús kitsure:

—Ngu, ¿ánñu David kitsuni nga Cristo xi Na'enre mani, nga kitsikinchja Isennixtjintsjere Na'enchana? Ngat'a David kitsu:

<sup>44</sup>Na'enchana kitsure Na'enna:

“Teni ngate kixina,

ka'nda nga xi bi nda ya'ari ngi ndsakui sik'endaq.”

<sup>45</sup>Ngu, ¿jótsa'en ntjere David kjuendibani Cristo nga ndekui David Na'enna tsure?

<sup>46</sup>'Ba ni'yá kuán kitsingojoje Jesús. 'Ba tsaka'anire kui nixtjinbiu ni'yá nde kuánni kakun nga tsiningiya ngisare Jesús.

**Nga baneje Jesús xuta fariseo ko chjine kjuatexumo**

*Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47*

**23** <sup>1</sup>'Ba 'batsa'en Jesús kitsure xutankjiun ko xutare:  
<sup>2</sup>—Chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, kui = xi tjinre xa nganda'e joni Moisés nixtjin kuatse jan, ngat'a kui = xi tsuya kjuatexumo. <sup>3</sup>'Bamani tsu'ba, tik'etjusun 'ba ti'on ngayéje xi kuetsunu. Tunga bi 'ba ño'on jotsa'en kui, ngat'a bi tsik'etjusun mé = xi tsu. <sup>4</sup>'Ba ba'ñu ch'a xi na'enre nga kana, xi bi ma ch'anijin tajngua, 'ba basun tjiare xuta. Tunga kui ni 'bi = tjin ntsja tsik'akore. <sup>5</sup>Tusa tsa'en yeje tsajmi tuxi xuta skueni jotsa'en bekun Na'enchana. 'Bamani tsiteya ngisa kaxa ña bayuya xujun xi kua'indut'a enre Na'enchana 'ba 'bet'a stjen ko tjiare, 'ba tsinduju ngisa ntsja'are najñure. <sup>6</sup>'Ba matsjare 'bendu nga'nde xi ngisa nda ña tjima jngu s'i 'ba matsjare 'bendusun yaxile xi inyatitjun ni'ya sinagoga. <sup>7</sup>'Ba matsjare nga nda nite'ndare ngajin ndetsin 'ba nga maestru k'uinre ngayeje.

<sup>8</sup>'Tunga jun, bi ba'e'ndio nga maestru kuetsunu xuta, ngat'a tu jngu ma sani maestrunu, 'ba nts'io chubo ngatsi'u. <sup>9</sup>'Ba tu'yá na'en 'mi\_ru nga'e t'anangiu, ngat'a tu jngu ma sani Na'ennu, xi tijña ngank'aa. <sup>10</sup>Ninga bi

ba'e'ndio nga nai kuetsunu xuta, ngat'a tu jngu ma sani nainu, xi Cristo.

<sup>11</sup>Xi mejénre nga xiakun ngajinnu, kui = xi tjinnere nga sa'exat'are xi yak'a. <sup>12</sup>Ngat'a xi tu kui tajngu nk'a 'baxje yojore, kui = xi kjui'naxjenima. 'Ba xi k'uaxjenima yojore, kui = xi sakure kjuaje.

<sup>13</sup>'iNimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a 'bechja'ndeñu tuxi xuta bi kjua'as'enni ña batexuma Na'enchana. 'Ba ninga jun bi bitjas'ion, 'ba ninga bi ba'e'nde\_ru xuta xi mejénre kjua'as'en.

<sup>14</sup>'iNimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a chja'a\_ru ni'yare yanchjin k'on 'ba tuxi k'ue'mota'enñu yojonu 'ñu tsé chuko Na'enchana. Tu kjuare kibiú 'ñu tsé kjuanima kuitjaxtiu.

<sup>15</sup>'iNimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a fenu nga betsumo ngasun'ndio ko ndachikun nga minyisjo xuta xi kuan kuakjainre jotsa'en makjainnu. 'Ba kionga je masjaijngunu, ño'on nga kui xutabiu ngisa 'ñu sa'en ngisa mé = xi tse'e chanayiu nga ko mare jun.

<sup>16</sup>'iNimaxuni ngat'anu, jun xuta ka xi baku ndiya\_ru xuta! Xi mixun: "Tsa tjin xi sik'axki ngat'are ningu, bi tjinnere nga sik'etjusun enre. Tunga xi sik'axki ngat'are ton xi oro ni xi tjin ngaya ningu, kui = xi tjinnere nga sik'etjusun enre." <sup>17</sup>Jun xuta chikun 'ba ka. ¿Ñáre xi ngisa chjire? ¿A ton xi oro ni = , asa ningu ña tijña Na'enchana xi tsichikunta'en ton xi oro ni?

<sup>18</sup>'Ba nde mixun: "Tsa tjin xi sik'axki ngat'are altar, kui bi tjinnere nga sik'etjusun enre. Tunga xi sik'axki ngat'are chje xi tijñasun altar, kui = xi tjinnere nga sik'etjusun enre." <sup>19</sup>Jun xi xuta ka kuon. ¿Ñáre xi ngisa chjire? ¿A chje = , asa altar ña Na'enchana tsichikunta'en chje = ? <sup>20</sup>Bamani tsu'ba, xi tsik'axki ngat'are altar, kui = xi je titsik'axki ngat'are altar ko xi kio tjindusun. <sup>21</sup>'Ba xi tsik'axki ngat'are ningu, kui = xi je titsik'axki ngat'are ningu ko Na'enchana xi kio tijña. <sup>22</sup>'Ba xi tsik'axki ngat'are ngank'aa, kui = xi titsik'axki nga'nde ña tsa'en kjua Na'enchana ko Na'enchana xi kio tijña.

<sup>23</sup>'iNimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a ba'e\_ru Na'enchana jngu ka'a tsujmi ntje xi tsjare jnda xi chine joni menta, anis, 'ba ko comino jotsa'en kua'indut'a kjuatexumo; tunga nichiyajinñu xi ngisa chjire xi 'ba nde bakuya kjuatexumo: nga kixi kuon ngixkun Na'enchana, nga s'enu kjuanima kakun, 'ba nga kixi kuakjainnu enre Na'enchana. Ki = bi xi tjinnere kjiño'on tsakaiñu, 'ba bi kjinichiyajiun nga si'on xi kja'ere. <sup>24</sup>Xuta ka xi baku ndiya\_ru xuta. Xi nika'angiu tjiunatse 'ba tusa chakameyu tjujion.

<sup>25</sup>'iNimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a jun jo = ni tasa ko tiba xi tu ngandetsinre jejun, tunga ngajin kjuafa'etsjennu kitse kjuacheje 'ba ko nga bi 'bechja'nde\_ru mé = xi

mejénre yojonu. <sup>26</sup>Xuta fariseo ka, titjun taneye ngaya taso, 'ba 'batsa'en kuatsje ngastun ngayeje.

<sup>27</sup>'iNimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a jun jo = ni tsju xi tiba kjinik'iya, xi tsja tsa'en 'yare ngasunnk'are, tunga ngayare kitse nindare mik'en ko ngayéje xi jndi. <sup>28</sup>Jun = xi 'ba kun, xi ngixkun xuta tsje minyo, tunga ngajin inimanu kitse kjuajonkjain ko kjuach'okun.

<sup>29</sup>'iNimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Xi nindo tsjure profeta 'ba nindachun tsjure xuta kixi xi kis'e nixtjin kuatse jan. <sup>30</sup>Ba sa'e mixun: “Tsa ñara tsiketsuba nixtjin nga tsik'endu xuta chingana, biru ña kuáan xuta xi tsikinyako nga kitsik'en nchja chinga profeta.” <sup>31</sup>Nga 'ba mixun, nde jun = 'beta'enñu nijmi yojonu nga jun xi ntjere xuta xi kitsik'en nchja chinga profeta. <sup>32</sup>Ngu, tusa tikjet'o mé = xi nchja chinganu 'etuts'inre.

<sup>33</sup>'iJun tjiuye ko ntjere tjiuye! ¿Jótsa'en kuan kuiyuñu nga bi kuangiun ngajin ndi'i xi bi 'boya? <sup>34</sup>Kui kjuañu, an sikasenni\_nuu nchja chinga profeta ko nchja nkjikakun ko chjine kjuatexuma. Tunga yak'a sik'ion 'ba k'uet'o kru, 'ba yak'a kjua\_ru ngaya ni'ya sinagoganu 'ba sjengicho xki naxinanda ña kui kuaje. <sup>35</sup>Tuxi jun x'anijinñu jinre xuta kixi xi je kitisten ngasun t'anangiu. Ch'anira jinre Abel, ka'nda tse'e Zacarías ki'ndire Berequías, xi jun kjinik'ion t'a altar xi kjiñña ngankjain ningu. <sup>36</sup>Ba xinkixi\_nuu, nga ngayéje kibi skane = re xuta xi tjin nganda'e.

### Nga Jesús kji'nda ngat'are Jerusalén

*Lc. 13:34-35*

<sup>37</sup>'iJun xuta tse'e Jerusalén, xi nik'ion nchja chinga profeta 'ba 'be\_ru ndiojo xuta xi nikasennu! iA tu nkjin ndiya kuamejénna nga sik'enduku\_nuu jotsa'en tjiuxa'ndo nga 'bendungits'u ki'ndire, tunga bi kuakjainnu! <sup>38</sup>Ngu nganda'e, je kjuinikumare ni'yanu. <sup>39</sup>Ngat'a 'ba xin\_nuu nga ba'anire nganda'e, bi nde xianinu ka'nda nga kuixun: “Ngatjatsichikunta'en Na'enchana xi ndiba ngat'are ja'enre.”

### Nga be'e nijmi Jesús mé = xi kuan nga kjue ngasun'ndio

*Mr. 13:1-23; Lc. 21:5-24; 17:22-24*

**24** <sup>1</sup>Nga Jesús 'etju ningu, 'ba kionga je tifi, xutare kitsitiñat'are 'ba yakure xjore ningu. <sup>2</sup>Ba Jesús kitsure:

—¿A te'yañu ngayéje kibi? Ngu 'ba xinkixi\_nuu nga nijnguú ndiojo s'ejñasunre ngijngu ndiojo. Kuixuya yeje.

<sup>3</sup>Ba kionga Jesús tijña tjenggi ya Olivo, xutare kitsitiñat'are tuxi skuiningiya t'axinnire 'ba kitsure:

—'Ba t'inniī kjia'añu nga 'ba kuan 'ba mé = chuba xi s'e nga kjua'e = ,  
'ba nga kjue ngasun'ndio.

<sup>4</sup>'Ba Jesús kitsure:

—Chutsejen ru yojonu nga tu'yá ngat'ejñunu. <sup>5</sup>Ngat'a ne nkjin xi ya'a ja'ennā kjua'e 'ba kuetsu: “An = ñā xi Cristo”, 'ba ne nkjin xuta k'uejñure. <sup>6</sup>'Ba kjuinu'yañu en nga i nga jaan tjin kjuachan 'ba nga xuta kue'e nijmi ngat'are kjuachan xi tjima, tunga bi kun. Ngu tjinne = re nga 'ba kuan, tunga kje kjuejin ngasun'ndio ya'a. <sup>7</sup>Ngat'a naxinanda skjanko kja'e naxinanda, 'ba chikun skjanko kja'e chikun. 'Ba tuchuña = nga'nde s'e kjindia ko chon. <sup>8</sup>Tunga ngayéje kibi tu kui = xi sa'e 'betuts'inre kjuanima xi s'e.

<sup>9</sup>'Ba kuangantsjañu tuxi si'onninu 'ba sik'ennu, 'ba tu kjuannā = nini nga ngatsi'i xuta ngasun'ndio kuastikenu. <sup>10</sup>'Ba kui nixtjinbiu ne nkjin xi sichaja kjuamakjainre, 'ba singantsja 'ba kuastike xinkjin ngayeje. <sup>11</sup>'Ba nde s'e nkjin profeta ndesu xi k'uejñure nkjin xuta. <sup>12</sup>'Ba nkjin xuta bi nde simejenni xinkjin, ngat'a ngisa = 'ñu s'e xi kjuach'o. <sup>13</sup>Tunga xi xukjuakore ka'nda nga kjuet'a, kui = xi k'uangi. <sup>14</sup>'Ba en ndare Na'enchana kjua'axtiuya ngayéje ngasun'ndio, meni ngatsi'i naxinanda xi tjin skueni nga Na'enchana xi batexuma, 'ba kio kjue ngasun'ndio ya'a.

<sup>15</sup>'Bamani kionga xio nga sasen nga'nde tsjere Na'enchana tsajmi xi ch'otjin 'ba xi sikjekjua jo kitsu xuta chinga profeta Daniel (xi ti'bexkiya enbi, ngatamankjinre), <sup>16</sup>ngu kui nixtjinbiu, ngatsi'i xi tjindu nangi Judea ngatanga ña tjin nindu. <sup>17</sup>'Ba xi tjindu ngatsja ndaba, bi ngat'etukajen tuxi kjua'ek'axjeni tsajmire. <sup>18</sup>'Ba xi ngijña titsa'exa, bi nde ngatjendibani ndaba tuxi kjua'ekja'ani najñure. <sup>19</sup>'Ba inimaxuni yanchjin xi titsuya'more ki'ndi asa xi tjinre ki'ndi xi sa'e baki kui nixtjinbiu! <sup>20</sup>Chja'a ru Na'enchana jun nga bi nixtjinre nch'an ninga bi nixtjin nga nikja'aya nga 'ba ngatjama. <sup>21</sup>Ngat'a 'ñu tsé kjuanima s'e kui nixtjinbiu joni xi kje nisa jngu ndiyajín s'e ka'nda nga Na'enchana kitsinda ngasun'ndio ka'nda nganda'e, 'ba xi niñaja nde s'eni. <sup>22</sup>'Ba tsa Na'enchana bi sichuba kui nixtjinbiu, tu'yá k'uangi. Tunga je kitsichuba tu kjunda tse'e xuta xi je kiskja'ajin.

<sup>23</sup>'Ba tsa tjin xi kuetsunu kui nixtjinbiu: “Chutsijon, nga'e tijña Cristo”, asa kuetsunu: “Ngajaan tijña”, bi ngatamakjainnu. <sup>24</sup>Ngat'a nkjin = kjua'e xi cristo 'ba xi profeta kuetsure yojore tunga bi kui ni. 'Ba sa'en nkjin kuya chubá ko kjuakun tuxi k'uejñunire xuta, 'ba ka'nda xuta xi Na'enchana je ja'ajin tsa kuan. <sup>25</sup>Jun je 'ba texintitjun\_nuu mé = xi kuan. <sup>26</sup>Ngu, tsa 'bi k'uinu: “Ngajaan tijña Cristo nga'nde t'axin”, bi mangiun. 'Ba tsa k'uinu: “Nga'e tijña gaya ni'yo”, bi ngatamakjainnu. <sup>27</sup>Ngat'a jo ma nga ba'na 'nda ngituts'ian 'ba matsejen ka'nda ña ntjai tsu'biu, 'ba = kuan nga kjua'e Ki'ndire Xuta xi'iun. <sup>28</sup>Ña kjijña mik'en, kio = mañajan tjiunike.



**Nga kjua'e Ki'ndire Xuta xi'iun***Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36*

<sup>29</sup>'Tunga ta'a kionga je kjua'a nixtjin tse'e kjuanima, tsu'biu s'ejñu, 'ba so bi nde sjani ndi'ire, 'ba niñu kuixungi ngank'aa, 'ba nga'ñu xi tjin ngank'aa kjuatse. <sup>30</sup>'Ba meni kuatsejen ngank'aa mé = xi kuakutsejen nga je tjindiba Ki'ndire Xuta xi'iun, 'ba kio = ski'ndayakun ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio, 'ba skue Ki'ndire Xuta xi'iun nga tjindibajin yufi ko 'ñu tsé kjua'ñu ko kjuaje. <sup>31</sup>'Ba sikasen ankjelere kionga 'ñu kjuane tjio, tuxi sikinyakuni xuta xi je kiskja'ajin xi tjindu nitu ñañu, ka'nda nga'nyukjinre ngasun'ndebi 'ba ka'nda nga'nyukjinre ngank'aa.

<sup>32</sup>'Ngatjamanu kjuakusun ngat'a tse'e ya higo. Kionga je 'betju nganire nts'en tjiare yo 'ba kja'e xka 'betju nganire, je 'yo nga nixtjinre chundaba matiña. <sup>33</sup>'Ba nde 'ba tsa'enni kionga je xio nga 'ba tjima, ngatja'yo nga Ki'ndire Xuta xi'iun je sejñaxtiu xuntja ni'ya. <sup>34</sup>'Ba xinkixi\_nuu nga 'ba = kuan ngayéje xi texian kionga kje fesunjin xuta xi tjin nganda'e.

<sup>35</sup>Ngank'aa 'ba ko t'anangiu kjuet'a, tunga enna bi kjuet'a.

<sup>36</sup>'Tunga mé = nixtjin 'ba mé = chuba nga 'ba kuan, tu'yá be, ninga ankjele xi tjindu ngank'aa 'ba ninga Ki'ndire Na'enchana. Tu Na'enchana sani xi be.

<sup>37</sup>'Jó kuán nixtjin nga tsik'ejña Noé, 'ba = kuan nga kjua'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun. <sup>38</sup>Ngat'a kui nixtjinbiu, kionga kje ba'ajin tsi'ñu xi kitsikjesun xuta, tu inyakjen 'ba inya'bi 'ba inyabixan 'ba inyatsikixan ki'ndire xuta, ka'nda nga Noé ja'as'en barku. <sup>39</sup>Bi tsabe xuta mé = xi kuan ka'nda nga tsa'a tsi'ñu 'ba kio kitsikje ngatsi'i. 'Ba 'ba = nde kuan kionga kjua'e Ki'ndire Xuta xi'iun. <sup>40</sup>'Ba kui nixtjinbiu jó xuta xi inyatsa'exa ngijña, jngu stjube 'ba jngu s'ejña. <sup>41</sup>'Ba jó yanchjin xi tu jngu natsi inya'bo, jngu stjube 'ba jngu s'ejña.

<sup>42</sup>'Tetsubachun tsu'ba, ngat'a bi 'yo kja'a'ñu kjua'e Na'ennu. <sup>43</sup>Ngatja'yo kibi: Tsa jngu xuta be jófa chun nga jñu kjua'e chacheje ndaba, k'uejñakun 'ba bi sja'nde tsa chacheje kuakjangi ndaba. <sup>44</sup>'Ba kui kjua'ñu, tetsubando jun ngayeje, ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'e kionga jun bi techuya\_ru.

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chu'nda xi kixi 'ba ko xi bi kixi fiko xare***Lc. 12:41-48*

<sup>45</sup>'¿'Yá = chu'nda xi kixi fiko xare 'ba xi nkjikakun, kui = xi naire kitsike'nda nga kui xi sjare xichine chu'nda xi yak'a nga chubare fa?

<sup>46</sup>iNdaxure chu'nda xi 'ba titsa'en kionga kjua'e xi naire! <sup>47</sup>'Ba xinkixi\_nuu nga naire sik'enda ngayéje xi tjinre. <sup>48</sup>Tunga tsa chu'nda ch'okun, 'ba

tsikja'etsjen nga naire k'uandaya ngisare nga kjua'e, <sup>49</sup>'ba sa'e kuajare chu'nda xi yak'a, 'ba skine 'ba k'uiko xuta ch'i; <sup>50</sup>'ba nixtjin nga bi skuyare 'ba chuba xi bi be, kjua'e naire chu'ndabiu. <sup>51</sup>'Ba naire 'ñu sikja'a kjuanima 'ba ngusun siko joni xuta jó nkjain. 'Ba kio ski'nda 'ba kuajnga nde'ñu.

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e yanchjin xungu xi te mani**

**25** <sup>1</sup>'Ba kui nixtjinbiu nga kuatexuma Na'enchana nde 'ba = kuanni joni yanchjin xungu xi te xi kiskjebe ndi'ire xi machjenre aseti nga kikuyare xi'in xi kuixan. <sup>2</sup>Ón xi chikun, 'ba ón xi nkjikakun. <sup>3</sup>Xi chikun nga kiskjebe ndi'ire, bi tsaka'a ngisa aseti. <sup>4</sup>Tunga xi nkjikakun, tsaka'a ngisa aseti nga kiskjebe ndi'ire, tuxi kuinya ngisanire ndi'ire. <sup>5</sup>'Ba ngat'a xi xi'iun tji'bandayare, kui kjua ngatsi'i kuanijñanire 'ba tsakjayufe. <sup>6</sup>'Ba jeru mején masen nistjen, tjin xi kiski'ndaya nga kitsu: “iJe ndiba xi xi'iun! iT'etju nga xjubetjo!” <sup>7</sup>'Ba 'batsa'en tsisetjen yanchjin xungubiu 'ba 'endunda ndi'ire. <sup>8</sup>'Ba xi chikun kitsure xi nkjikakun: “Ta'echinii asetinu, ngat'a je tji'bo ndi'ini.” <sup>9</sup>Tunga xi nkjikakun kitsure: “Janjain, ngat'a tsa chjen, bi kuannini ninga jun ngayeje. Tusa tanginkinda ru yojonu ña sateña.” <sup>10</sup>'Ba kionga xi chikun inyafikatse aseti, tukjia'a ja'e sani xi xi'iun. 'Ba xi tjindunda ja'as'enko ña tjima s'i tse'e kjuabixan, 'ba kis'echja xuntja ni'yo. <sup>11</sup>'Ba jaskan ja'e yanchjin xungu xi ngi ón, 'ba kitsu: “iNa'en, Na'en, chju'inii xuntjo!” <sup>12</sup>Tunga xi xi'iun kitsure: “Kjuakixi = xi xin\_nuu nga bi 'bexkun\_nuu.”

<sup>13</sup>'Bamani tetsubachun tsu'ba, ngat'a bi 'yo mé = nixtjin 'ba mé = chuba nga kjua'e Ki'ndire Xuta xi'iun.

**Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chu'nda xi kjinike'nda ton**

<sup>14</sup>'Ba 'ba nde kuan nga kuatexuma Na'enchana, jo = ni jngu xuta xi je mejen kuaje kja'e nangi, 'ba kinchjare chu'ndare 'ba kitsike'nda ton xi tjinre kui.

<sup>15</sup>Jngu xi kitsingantsja ón mi ton, 'ba jngu kitsingantsja jó mi, 'ba jngu kitsingantsja jngu mi. Kitsingantsja nga jngu jngu jotsa'en nga kuanre sa'exako tonre. 'Ba 'batsa'en kui kjin kiji. <sup>16</sup>Chu'nda xi kjiningantsja ón mi ton kitsa'exako tonbiu 'ba ngijngu ka'a 'bakji'i kejensunre. <sup>17</sup>'Ba xi jó mi kjiningantsja 'ba nde jó mi kitsa'ensun ngisa. <sup>18</sup>Tunga xi jngu mi kjiningantsja kiskju'ngi nangiu 'ba 'eyanijin tonre naire.

<sup>19</sup>'Ba kionga je ja'a nkjin nixtjin, ja'e ngani naire chu'ndabiu 'ba kitsa'enko kuenda. <sup>20</sup>Xi ón mi ton kjiningantsja kui tjun ja'e, 'ba ngi ón kitsjasun ngisare naire 'ba kitsure: “Na'en, ón mi ton kjinike'ndanaa, 'ba nga'e tijña ngi'ón xi kitsa'ensun ngisaa.” <sup>21</sup>'Ba meni naire kitsure: “Nda tjin, jngu = ni chu'nda xi nda 'ba xi kixi fiko xare. Kixi = k'ikue xachi xi

kitsjare, kui kjuañu nganda'e ngisa = tse sike'ndara. Tjas'en 'ba titsjai joni nairi.” <sup>22</sup>Ba 'ba nde jaskan ja'e xi kjtingantsja jó mi ton 'ba kitsu: “Na'en, jó mi ton kjinike'ndanaa, 'ba nga'e tijña ngijó xi kitsa'ensun ngisaa.” <sup>23</sup>Ba naire kitsure: “Nda tjin, jnguni chu'nda xi nda 'ba xi kixi fiko xare. Kixi = k'ikue xachi xi kitsjare, kui kjuañu nganda'e ngisa = tse sike'ndara. Tjas'en 'ba titsjai joni nairi.” <sup>24</sup>Tunga 'ba nde ja'e xi jngu mi ton kjtingantsja 'ba kitsu: “Na'en, 'beña nga jnguni xi 'ñu mejenre xuta, 'ba nga ji michja'e chan xi bi ji kik'entje 'ba 'bekui ña bi ji kichjujndi. <sup>25</sup>Kui kjuañu kitsakjunña 'ba kik'eyanijian tonri ngajin nangiu. Tunga nga'e tijña xi tsiji.” <sup>26</sup>Ba naire kitsure: “Jngu = ni chu'nda ch'okun 'ba xi tse'é. Tsa 'ye nga fikja'aa chan xi bi an 'bentjia 'ba nga 'bekua ña bi an kjejndia, <sup>27</sup>tusa tusa k'ikori tonna nchja xi tse'e banco. Meni kionga ja'aa, kixuntsjaa tonna 'ba ko ki'ndire tsakaiñu.” <sup>28</sup>Ba meni kitsure xutabiu nchja xi kio inya: “Chja'á ru tonre xi jngu mi, 'ba ta'e ru xi te mi mani tse'e. <sup>29</sup>Ngat'a xi tjinre ngisa = tse kua'e ngisare 'ba ngisa tse s'ere. Tunga xi tsajainre, tusa stjukja'are ka'nda xi ichi tjinre. <sup>30</sup>Ba chu'ndabi xi tumé chjire, chanikjo'o ngandetsian ña jñu chun, ña ski'nda xuta 'ba ña kuajnga nde'ñu.”

### Nga Jesús tsuya jótsa'en si'anre kjuaxuta

<sup>31</sup>'Ba kionga Ki'ndire Xuta xi'iun kjuaxuta, kjuaxuta ko kjuajere ko ngatsi'i ankjelere 'ba kio k'uejñasun nga'nde ña kuakutsejen kjuajere. <sup>32</sup>Ba ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio kuañajan ngixkun kui, 'ba sikinyat'axinre xinkjin jotsa'en xi tsikuenda chutsanga nga tsikinyat'axinre natendsu. <sup>33</sup>Ba ngate kixire sikinya chutsango 'ba ngate skjunre sikinya natendsu. <sup>34</sup>Ba rey kuetsure xi inya ngate kixire: “Jabiu jun, xi je kitsichikunta'ennu Na'enchana. Ngataxuntsjo nga'nde ña kui batexuma, nga'nde xi kis'endanu 'ndani nga ngasun'ndio kitsa'en. <sup>35</sup>Ngat'a nga kuabojona, kitsa'enuu xi chine. Nga kuaxindana, kitsa'enuu nanda. Nga tsu'basaan nanginu, kichjubetjonuu ni'yanu. <sup>36</sup>Ba nga tsajainna najñu, kitsa'enuu najñu xi tsakajaa. Nga tebeyaa, ja'eketsuba'ndanuu. 'Ba nga kis'eyaa nduya, tsangichutsejennuu.” <sup>37</sup>Ba kio xuta kixi kuetsu: “Na'en, ¿kjia'áñu kji'yari nga kuabojori 'ba kitsa'eri xi chine, asa nga kuaxindari 'ba kitsa'eri nanda? <sup>38</sup>Ba ¿kjia'áñu kji'yari nga nangin tsutjasin 'ba kichjubetjori ni'yani, asa nga tsajainri najñu 'ba kitsa'eri najñu xi xeje? <sup>39</sup>Ba ¿kjia'áñu kji'yari nga tebeye asa nga kis'eye nduya 'ba tsangichutsejenri?” <sup>40</sup>Ba rey singojore: “Kjuakixi = xi xin nuu. Jotsa'en nda kjiniko tu'ya nts'ia xi tjindu nga'e, an xi 'ba kjinikonuu.”

<sup>41</sup>'Ba 'batsa'en rey kuetsu nganire xi tjindu ngate skjunre: “Tinyat'axinnuu, xi 'bakore kjuach'o xi tsikasennu Na'enchana. Tangiun nga'nde ña bi 'boya ndi'i ña kis'endare chanayiu ko ankjelere. <sup>42</sup>Ngat'a nga

kuabojona, bi kitsa'enuu xi chine. 'Ba nga kuaxindana, bi kitsa'enuu nanda. <sup>43</sup>Nga tsu'basaan nanginu, bi kichjubetjonuu ni'yanu. 'Ba nga tsajainna najnu, bi kitsa'enuu najnu xi kuajaa. 'Ba nga tebeyaa 'ba nga kis'eyaa nduya, bi tsangichutsejennuu.”

<sup>44</sup>'Ba 'batsa'en kui 'ba nde kuetsure: “Na'en, ¿kja'áñu kji'yari nga kuabojori, nga kuaxindari, nga tsutjasin nangini, nga tsajainri najnu, nga tebeye, asa nga kis'eye nduya, 'ba bi tsikisekori?” <sup>45</sup>'Ba 'batsa'en rey singojo nganire: “Kjuakixi = xi xin\_nuu. Jotsa'en bi nda kjiniko tu'yañu ngajinre xutabi, ninga aan 'ba kjinikonuu.”

<sup>46</sup>'Ba kui xutabiu kuaje ña kja'antsjai kjuanima xuta, tunga xuta kixi sakure kjuabenichun xi bi fet'a.

### Nga xutaxo foyare nga suba Jesús

*Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53*

**26** <sup>1</sup>Kionga Jesús je yakuya ngayéje kibiú, 'bi kitsure xutare: <sup>2</sup>—Je 'yo nga jó nixtjin chaja ngisa nga k'uetju s'i pascua, 'ba Ki'ndire Xuta xi'iun kuangantsja tuxi s'et'ani kru.

<sup>3</sup>'Ba kui nixtjinbiu na'mi titjun ko nchja chingare naxinando kuañajan ngantja ndaba na'mi titjun Caifás. <sup>4</sup>'Ba kio joyare jótsa'en k'uejñure Jesús tuxi kuan skaninejeni 'ba sik'en. <sup>5</sup>Tunga 'bi kitsure xinkjin:

—Bi ngajin s'iu kjuinduba, tuxi bi si'a sa'enni naxinando.

### Nga Jesús s'estejunre nanda xi ixi jen

*Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8*

<sup>6</sup>'Ba kionga Jesús tijña naxinanda Betania ndaba Simón xi xuta fe'ndujun 'mire, <sup>7</sup>kitsitiñat'are jngu chjun xi ya'a jngu lameta xi alabastro nini xi kitse nanda xi ixi jen 'ba xi 'ñu chji. 'Ba yejerañu nga Jesús tijñat'a yamixo, chjunbiu 'estejunre nindaku nandabiu. <sup>8</sup>'Ba nga xutare Jesús tsabe kibiú, kuakjanre 'ba kitsu:

—¿Áñu kitistentonni nandabiu? <sup>9</sup>Ngat'a kuáan 'ñu chji kich'ani tsakaiñu tsa kisateña 'ba kuan kua'ere xuta nima tonre.

<sup>10</sup>Tunga Jesús tsabe mé = xi inyatsu, 'ba kitsure:

—¿Áñu jun tenistini\_ru chjunbi? Nda = tjín xi kitsikona. <sup>11</sup>Ngat'a xuta nima tu i = k'uendujinntsjaínu, tunga an bi nga'e kuatejñajinntsjai\_nuu.

<sup>12</sup>Ngat'a nga 'estejunna nanda xi ixi jen chjunbi, je 'ejñanda yojona, tuxi s'eyanijinna. <sup>13</sup>'Ba xinkixi\_nuu nga nituña nga'ndere ngasun'ndio ña kja'a'axtiuya en ndare Na'enchana, 'ba = nde kjuinukjua mé = xi kitsa'en chjunbi 'ba 'ba = tsa'en kjuinikja'etsjenya.

**Nga Judas tsingantsja Jesús**

*Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6*

<sup>14</sup>Ba jngu xutare Jesús xi tejó, xi Judas Iscariote 'mi, kikun na'mi titjun  
<sup>15</sup>'ba kitsure:

—¿Mé = xi kua'enuu tsa singantsja nuu Jesús?

'Ba nchjabiu 'endako xinkjin 'ba kitsjare kate ton xi plata ni. <sup>16</sup>'Ba tsaka'anire kui nixtjinbiu nga Judas tsangisjai ndiya jófatsa'en kuan singantsjani Jesús.

**Nga kjenko xutare Jesús**

*Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26*

<sup>17</sup>Nixtjin nga 'betuts'inre s'i pascua, nga chine niñuxtila xi tsajainre na'yu san, xutare Jesús kitsitiñat'are 'ba kitsure:

—¿Ñá = ñu mejénri nga kuek'endai xi xina s'i pascua?

<sup>18</sup>'Ba kui kitsure:

—Tangiun ngajin naxinando 'ba tangiun ndaba kui xutabiu 'ba 'bi t'in\_ru: “Maestru tsu: Je tjimatiña chubana, 'ba ni'yari kjuik'axjia s'i pascua nga ko xutana.”

<sup>19</sup>'Ba xutare kitsa'en xi kitsure, 'ba 'enda xi skine s'i pascua.

<sup>20</sup>'Ba nga je kuajñu, Jesús tsik'ejñat'ako yamixo ko xutare xi tejó. <sup>21</sup>'Ba kionga je inyakjen, 'bi kitsure:

—'Ba fa xinkixi\_nuu nga jnguñu jun xi singantsjana.

<sup>22</sup>'Ba xutare 'ñu kuafore 'ba 'etuts'inre nga tsiningiyare nga jngu jngu:

—Na'en, ¿a an ña?

<sup>23</sup>'Ba Jesús kitsingojore:

—Jngu xi ndekui tiba tsika'nyijinni niñuxtilare ko an, kui = xi singantsjana. <sup>24</sup>Ngat'a 'ba = kuanre Ki'ndire Xuta xi'iun jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana ngat'are kui. Tunga, inimaxuni xuta xi singantsja! Tusa ngisa nda kuánre tsa bi kitsin tsakaiñu.

<sup>25</sup>'Ba Judas xi singantsja, tsiningiyare:

—¿A an = ña, maestru?

—Ji xi je 'ba kisji —kitsure Jesús.

<sup>26</sup>'Ba nga inyakjen, Jesús kiskjebe niñuxtilo 'ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsijoya 'ba kitsjare xutare, 'ba kitsure:

—Chjubio 'ba chino, kui = bi xi yojona.

<sup>27</sup>'Ba kiskjebe = ni jngu chutsin 'ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsjare xutare, 'ba kitsu:

—T'iu ngatsi'iu xi inya chutsinbi. <sup>28</sup>Ngat'a kui = bi xi jinna, xi tse'e kjua xatse xi ti'bendakoni Na'enchana ko xutare. Kui xi tistenntjaire nkjin xuta,

tuxi kuachat'anire jere. <sup>29</sup>Ba an xin\_nuu nga bi nde k'uiña binu, ka'nda nga k'ua'e nixtjin nga k'ui ngaña ko jun binu xatse ña batexuma Na'enna.

**Nga Jesús tsuyatitjun nga Pedro kuetsu nga bi xutare kuán kui**

*Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38*

<sup>30</sup>Ba kionga je kise jngu son xi tse'e Na'enchana, kiji tjengi tse'e ya Olivo.

<sup>31</sup>Ba Jesús kitsure xutare:

—Kui nistjenbi ngatsi'u sichajañu kjuamakjainnu ngat'a tsa'an. Ngat'a 'bi = tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Sik'en = ña xi tsikuenda chutsango, 'ba kui tuchuña = k'uetsumaba.” <sup>32</sup>Tunga nga k'ua'ayana ngajinre mik'en, kjuititjun\_nuu nangi Galilea.

<sup>33</sup>Ba Pedro kitsure:

—Nisi ngatsi'i sichaja kjuamakjainre ngat'ari, an niñajanni sichajaa.

<sup>34</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—'Ba fa xinkixira nga ndekuini nistjenbi, kionga kje kji'ndajín chaxicho, ji je ján ndiya kisji nga bi xutana kuán.

<sup>35</sup>Ba Pedro kitsu ngani:

—Bi xian nga bi xutari kuán, nisi tjinnere nga kueyakora.

'Ba ngusun kitsu ngatsi'i xutare.

**Nga Jesús fako Na'enchana jngu nga'nde ña Getsemaní 'mi**

*Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46*

<sup>36</sup>Ba Jesús echu ko xutare jngu nga'nde ña Getsemaní 'mi, 'ba kitsure: —Tetsubo nga'e yejerañu tefikjakuaa Na'enchana kio yo.

<sup>37</sup>Ba kiko Pedro ko ngojó ki'ndire Zebedeo, 'ba 'etuts'inre nga 'ñu ba kis'ere 'ba kuafore. <sup>38</sup>Ba kitsure xutare:

—Kjuaba kitsejin inimana joni tsa kui xi je sik'enna. Tetsubo nga'e 'ba tetsubachunkonu.

<sup>39</sup>Ba 'batsa'en Jesús kiji ngubachire 'ba kio yejen tsindi nkjain 'nda t'anangiu, 'ba kitsu nga jako Na'enchana:

—Na'en, tsa kuan k'uejñat'axinnaa kui kjuanimabi, t'ejñat'axinnaa. Tunga bi ngatjama xi an mejenna, tusa xi ji mejénri.

<sup>40</sup>Ba jaskan Jesús jendiba ngani ña tjindu xutare, 'ba kjiyufe nga echu. 'Ba kitsure Pedro:

—¿A nijnguú chubá kichukjuanu nga tsiketsubachunkonu?

<sup>41</sup>Tetsubachun 'ba chuko Na'enchana, tuxi bi xut'ayakoninú. Inimanu je tijñanda, tunga yojonu inda ngisa.

<sup>42</sup>Ba Jesús kiji ngani xi majóni ndiya, 'ba 'bitsa'en jako Na'enchana:

—Na'en, tsa bi kuan stukja'axinna nga kjua'axtia kjuanimabi, ngatjama jotsa'en ji mejenri.

<sup>43</sup>Ba nga ja'e ngani ña tjindu xutare, nde kiyufe = ngani, ngat'a nijño inya'bechja tuxkun. <sup>44</sup>Ba kui kitsik'endu 'ba kikjako ngani Na'enchana xi majánni ndiya, 'ba ndekuini en kinchja ngani. <sup>45</sup>Ba 'batsa'en jendiba ngani ña tjindu xutare, 'ba kitsure:

—¿A tojo tetsujñafe = ñu 'ba tenikja'aya = ñu? Je ja'e chuba nga Ki'ndire Xuta xi'iun kuangantsja ngaya ntsja xuta je. <sup>46</sup>Tisetjion, tangian nde. Chutsijon, je ndiba tiña xi titsingantsjana.

### Nga nduba Jesús

*Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11*

<sup>47</sup>Ba nde sa'e = tinchja = ni Jesús kionga ja'e Judas, jngu xutare xi tejó. 'Ba tjenko nkjin xuta xi ya'a kicha ko ya. Xi kitsikasen na'mi titjun ko nchja chingare naxinando. <sup>48</sup>Ba Judas inya'atitjun nchjabiu 'ba kitsure:

—Xi k'uendsu'aá nga site'nda ra, kui = biu 'ba ndubo.

<sup>49</sup>Ba ta'a kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsure:

—'Nda na'en, maestru.

'Ba 'endsu'a. <sup>50</sup>Ba Jesús kitsingojore:

—Amigu, tijngui xa xi ja'eni.

'Ba kio nchja xi yak'a kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsuba.

<sup>51</sup>Tunga jngu xuta xi tjenko Jesús ts'axje kichare, 'ba tsatet'a ñojon chu'ndare na'mi titjun. <sup>52</sup>Ba Jesús kitsure:

—Ch'atjai kichari nga'ndere. Ngat'a ngatsi'i xi kicha kjanni, 'ba = nde kicha kueyani. <sup>53</sup>¿A bi 'ye nga kuan skui'a ra Na'enna nkjin mi ankje, 'ba kui sikasenfani nganda'e? <sup>54</sup>Tunga tsa 'ba sa'aan, ¿jótsa'en k'uetjusunni xi kua'indut'a enre Na'enchana? Ngat'a 'ba = tsa'en kua'indut'a nga tjinnere nga 'ba kuan.

<sup>55</sup>Ba Jesús tsiningiyare nchjabiu:

—¿Ánñu ko kicha ko ya kich'añu nga ja'echja'anuu, joni tsa jngu chacheje kuán? Nyujun, nyujun tsakatejñajinntsjai nuu nga yakuya ndetsinre ningu, 'ba bi kjindubanuu. <sup>56</sup>Tunga ngayéje kibi tjima, tuxi k'uetjusunni enre Na'enchana xi kitsi'indu nchja chinga profeta.

'Ba 'batsa'en tsanga ngatsi'i xutare Jesús 'ba kitsik'ejña tajngu.

### Nga ña'anre kjua Jesús ngixkun xutaxa titjun judío

*Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24*

<sup>57</sup>Ba nchja xi kitsuba Jesús ndaba Caifás kiko xi na'mi titjun. Ña je kuañajan chjine tse'e kjuatexuma ko nchja chingare naxinando. <sup>58</sup>Ba Pedro kjin kitjenngi Jesús ka'nda nga echu ngandetsin ndaba na'mi titjun.

Ja'as'en 'ba kio tsik'ejñajinre nchja xi kio tsikuenda, tuxi skueni mé = xi kuan.

<sup>59</sup>Ba na'mi titjun ko ngatsi'i xutaxa tsangisjai jngu xuta xi kuinchja en ndesu ngat'are mé = xi kitsa'en Jesús, tuxi kuan si'annire kjua 'ba kjuinik'en. <sup>60</sup>Tunga bi kuasjaire, ninga ja'e nkjin xuta xi kinchja en ndesu ngat'are kui. Tunga tuchan ja'e jó <sup>61</sup>xi 'bi kitsu:

—Kui xutabi kitsu: “An kuan = na sikixuyaa ningure Na'enchana 'ba ján nixtjin skjenitjen ngaña.”

<sup>62</sup>Ba 'batsa'en na'mi titjun tsisetjen 'ba tsiningiyare Jesús:

—¿A tumé singuaje ngat'are mé = xi inyabanejeri?

<sup>63</sup>Tunga Jesús xiu tsik'ejña. 'Ba na'mi titjun kitsure:

—Ngat'are Na'enchana xi tijñakun te'benera nga sji xi kjuakixi. 'Ba t'innii tsa ji xi Cristo xi Ki'ndire Na'enchana.

<sup>64</sup>Ba Jesús kitsure:

—Ji xi je 'ba kisji. 'Ba an xin\_nuu nga 'ndani nganda'e xiañu Ki'ndire Xuta xi'iun nga k'uejña ngate kixire Na'enchana xi tjinre kjua'ñu 'ba nga yufi kjuendejinni ngank'aa.

<sup>65</sup>Ba kio na'mi titjun 'ejnda najñu xi yaja tuxi kji'yanire nga 'ñu ch'o kis'ere inimare, 'ba kitsu:

—iJe ch'o kitsure Na'enchana xutabi! ¿Jótsa'en kuachjen ngisana xi skaninejere? Jun je kjinu'yo nga ch'o kitsu ngat'a tse'e Na'enchana nga 'ba kitsu. <sup>66</sup>¿Jó mixun jun?

'Ba nchjabiu kitsingojo:

—Tjin = re je 'ba kjuabeya machjenre.

<sup>67</sup>Ba 'batsa'en 'etiajun nkjain Jesús 'ba ye'ere, 'ba tjin xi tso'ojin nkjain.

<sup>68</sup>Ba nga inyatsure:

—Ji xi Cristo, tsa profeta kuáin, 'ba t'inni 'yá = xi ye'eri.

**Nga Pedro tsu ngani nga bi xutare Jesús kuán**

*Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27*

<sup>69</sup>Ba yejerañu nga Pedro tijña ngandetsin ndaba na'mi titjun, kio kitsitiñat'are jngu chjun chu'ndare 'ba kitsure:

—Ko tsé ji tsutjakuai Jesús xi tse'e Galilea.

<sup>70</sup>Tunga Pedro 'e'mota'en yojore ngixkun ngatsi'i xi kio tjindu 'ba kitsu:

—Bi 'bia mé = xi te'mi\_ri.

<sup>71</sup>Ba kiji ngani ña tijña xuntja ngandetsian, ña kja'e chjun chu'nda tsabe ngani 'ba ye'ere nijmi xi yak'a:

—Ko xutabiu tsak'ajmeko Jesús tse'e Nazaret.

<sup>72</sup>Ba nde 'e'mota'en ngani yojore Pedro, ka'nda kitsik'axki = ngat'are Na'enchana nga kitsu:



—iBi 'bexkuan xutabiu!

<sup>73</sup>'Ba sangutjun, xuta xi kio tjindu kitsitiñat'are Pedro 'ba kitsure:

—Kjuakixi jngu = ni xi kui nchjabiu. Ngat'a jotsa'en nukjuai kui baku nga kui = ni.

<sup>74</sup>'Ba 'batsa'en Pedro 'etuts'inre nga ch'o kitsu nga kitsik'axki ngat'are Na'enchana 'ba kitsu:

—iBi 'bexkuan xuta xi te'miru!

'Ba ndekuini chubabiu kiski'nda chaxicho. <sup>75</sup>'Ba kio Pedro ja'etsjenre mé = xi Jesús kitsure: “Kionga kje kji'ndajín chaxicho, ji je ján ndiya kisji nga bi xutanakuáin.” 'Ba kui 'etju nga'ndebiu, 'ba 'ñu kiski'nda.

### Nga Pilato ningantsjare Jesús

*Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32*

**27** <sup>1</sup>'Ba kionga je kis'e isen, ngatsi'i xi ngakure na'mi ko nchja chingare naxinando joyare jótsa'en kuan kjuinik'enni Jesús. <sup>2</sup>'Ba tji'ñure nga kiko 'ba kitsingantsjare Pilato, xuta ngaku Romano.

### Nga tsik'en yojore Judas

<sup>3</sup>'Ba Judas, xi kitsingantsja Jesús, nga tsabe nga 'exa xutaxo nga kjuinik'en, 'ñu on kuánre 'ba kikani nganire xi ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando nga kate tonbiu xi plata ni. <sup>4</sup>'Ba kitsure:

—Je kiskjejia ngat'a kitsingantsjaña jngu xuta xi tsajainre je nga kjuinik'en.

Tunga nchjabiu kitsingojore:

—'Ba jin, ¿mé = kuendanii kibiu? Tu kuenda tsiji.

<sup>5</sup>'Ba kio Judas 'etsojoya ton ngaya ningu 'ba kiji nga kiskanijndusin yojore.

<sup>6</sup>'Ba xi ngakure na'miu 'eñajan tonbiu, 'ba kitsure xinkjin:

—Kui tonbi jinre xuta = kis'engini, 'ba kjuatexumo bi tsja'nde nga k'ueya kaxa tse'e ton chje.

<sup>7</sup>'Ba 'endako xinkjin nchjabiu nga ko kui tonbiu kuatse jngu nangi xi xu'bare xuta xi Tsinda Tiji 'mi, tuxi kio s'eyanijinni xuta xi xin ndibani.

<sup>8</sup>Kui kjuañu Nga'nde Jin 'mini nangibiu ka'nda nganda'e. <sup>9</sup>'Ba 'batsa'en 'etjusun enre Na'enchana xi kitsu profeta Jeremías: “Kiskjebe nchjabiu nga kate ton xi plata ni, chji xi 'enda nchja xi tse'e Israel nga 'ba tjin chjire xutabiu. <sup>10</sup>'Ba ko kui tonbiu tsatseni xu'bare xuta xi Tsinda Tiji 'mi, jofatsa'en kitsunaNa'enchana.”

**Nga Jesús ña'anre kjua ngixkun Pilato**

*Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38*

<sup>11</sup>Ngu Jesús sejña ngixkun xuta titjun Pilato, 'ba kui 'bitsa'en tsiningiyare:

—¿A ji = ni reyre xuta judío?

'Ba Jesús kitsingojore:

—Ji xi je 'ba kisji.

<sup>12</sup>'Ba kionga xi ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando inyabaneje, Jesús nijnguú en kinchja. <sup>13</sup>'Ba kio Pilato kitsure:

—¿A bi tenu'ye mé = xi inyatsu ngat'ari?

<sup>14</sup>Tunga Jesús nijnguú en kitsingojore. Kui kjua tu 'ba = kuánkjinire xuta titjun.

<sup>15</sup>'Ba xuta titjun je ngare nga ngajin xki s'i pascua tsik'ejñandai jngu xuta nduya xi naxinando skui'a. <sup>16</sup>'Ba kui nixtjinbiu tijña nduya jngu xuta xi bexkun tsi'i xuta ngat'a ch'o kitsa'en, xi Barrabás 'mi. <sup>17</sup>'Bamani, kionga je kuañajanni xuta, Pilato tsiningiyare:

—¿'Yá = xi mejénnú nga sik'ejñandai\_nuu? ¿A Barrabás = , asa Jesús xi Cristo 'mi = ?

<sup>18</sup>Ngat'a Pilato kuankjinre nga tu kjuaxinkakun = nga kjiningantsjare Jesús.

<sup>19</sup>'Ba nga Pilato tijñasun nga'nde ña tsa'en kjua, ja'ek'inre en xi kitsikasen chjunre: “Bi ji nungijin kjua yojori ngat'are xutabiu xi tumé je tjinre. Ngat'a sa'e ngajñu ne ch'otsa'en kaba'e chinina ngat'are kui.”

<sup>20</sup>Tunga xi ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando, inya'a xuta xi kio kuañajan, nga skui'a nga kjuinik'ejñandai = re Barrabás, 'ba nga kjuinik'en Jesús.

<sup>21</sup>'Ba xuta titjun tsiningiya nganire:

—¿Ñáre ngojó nchjabi mejénnú nga sik'ejñandaá?

'Ba xutankjiun kitsu:

—Barrabás.

<sup>22</sup>'Ba Pilato tsiningiya nganire:

—¿'Ba mé = xi sikuá Jesús xi Cristo 'mi?

'Ba ngatsi'i kitsu:

—iKru tjat'ai!

<sup>23</sup>Tunga Pilato kitsu nganire:

—Ngu, ¿mé = kjua xi ch'o tjin xi kitsa'en kui?

Tunga xutankjiun ngisa 'ñu kiski'ndaya 'ba kitsu:

—iKru tjat'ai!

<sup>24</sup>Ba Pilato tsabe nga tumé tisaku ndiyare, nga tusa 'ñu inyakji'ndaya ngisa xutankjiun nga inyamakjanre. Kui kjuañu kiskjebeni nanda 'ba yanejun ntsja ngixkun xutankjiun 'ba kitsu:

—Bi kuenda tsa'an ngat'are jinre xutabi, tu kuenda tsojon.

<sup>25</sup>Ba ngatsi'i xuta kitsingojo:

—Jin ko ki'ndini ngatamajeni ngat'are jinre xutabi.

<sup>26</sup>Ba 'batsa'en Pilato kitsik'ejñandaire Barrabás, 'ba sa'e 'exa nga s'ere Jesús, 'ba kitsingantsja tuxi s'et'ani kru.

<sup>27</sup>Ba meni chasoldadure xuta titjun kiko Jesús ni'ya masen xi pretorio 'mi, 'ba sa'e kinchja tsi'ire chasoldadu xinkjin nga tsikinyandai tsi'ire. <sup>28</sup>Ba ts'axjere najñure Jesús 'ba kitsik'ejñaxte jngu najñu ini. <sup>29</sup>Ba kitsinda jngu corona xi na'ya ni 'ba 'esun nindaku, 'ba ntsja kixi kitsika'a jngu yant'e joni yanise. 'Ba tsinyakunch'in ngixkun 'ba tsejnuke nga kitsure:

—'Nda na'en, reyre xuta judío.

<sup>30</sup>Ba nde 'etiajunre, 'ba ndekuini ya xi ya'a tso'ontjai nindaku. <sup>31</sup>Ba jaskan nga je 'batsa'en tsejnuke, ja'axinre najñu ini xi kitsik'ejñaxte, 'ba kitsikaja ngani xi najñure fa Jesús. 'Ba 'etjuko tuxi kuat'ani kru.

### Nga s'et'a kru Jesús

*Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn 19:17-27*

<sup>32</sup>Ba kionga je 'etju kio, kisatejin jngu xuta xi Simón 'mi xi nangi Cirene tse'e. Xi chasoldadu kitsika'akjua'ñu krure Jesús.

<sup>33</sup>Ba meni echu nga'nde xi Gólgota 'mi. (En xi tsunire: nga'ndere nindaku mik'en.) <sup>34</sup>Ba Jesús kitsa'ere binu xi ko tsajmi sja ts'atjijin, tunga kionga je kiskut'a, bi kits'ini.

<sup>35</sup>Ba kionga Jesús je yat'a kru, chasoldadu kitsiskaya najñure Jesús tuxi skueni ñáre xi k'uakore 'ba kitsik'abire xinkjin. <sup>36</sup>Ba sa'e kio tsik'endu tuxi sikuendani. <sup>37</sup>Ba ngasun nindaku kis'et'a jngu yate ña kua'indut'a mé = kjua tjinik'enni. 'Ba 'bitsa'en kua'indut'a yatio: “Kibi = xi Jesús xi reyre xuta judío.”

<sup>38</sup>Ba ñatjen kis'et'ako kru Jesús jó chacheje, jngu ngate kixire 'ba jngu ngate skjunre. <sup>39</sup>Ba xuta xi kio inyafa'a ch'o inyatsure Jesús nga inyatsik'atji nindaku:

<sup>40</sup>—Ji xi sikjekjuai ningu 'ba nga ján nixtjin xjunitjen ngani tsakaiñu, ngu tsa Ki'ndire Na'enchana kuáin, tik'angi yojori 'ba t'etukajent'ai kru.

<sup>41</sup>Ba 'ba = nde tsa'en inyabejnuke xi ngakure na'miu ko chjine kjuatexuma 'ba ko nchja chingare naxinando nga inyatsure xinkjin:

<sup>42</sup>—Kui xutabi kitsik'angi = kja'e xuta, tunga bi mare nik'angi tajngu yojore. Ngat'etukajent'a kru nganda'e tsa kui xi reyre xuta tse'e Israel, tuxi 'batsa'en kuakjainnina ngat'are kui. <sup>43</sup>Ñu makjainre ngat'are Na'enchana,

ngu iNa'enchana ngatatsik'angi nganda'e tsa kjuakixi nga 'ñu tsimején!  
 Ngat'a 'ba = kitsuna nga kui xi Ki'ndire Na'enchana.

<sup>44</sup>'Ba chacheje xi ñatjen kis'et'ako kru, 'ba nde ch'o inyatsure.

### Nga 'me Jesús

*Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30*

<sup>45</sup>'Ba 'nda nga nyusen 'ba ka'nda chubā ján nga kuangixun, ngayéje ngasun'ndio kis'ejñu. <sup>46</sup>'Ba nga je mején chubā ján Jesús 'ñu kiski'ndaya, 'ba kitsu:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? (En xi tsunire: Ji Na'en, ji Na'en, ¿ánñu kjinikumaninaa?)

<sup>47</sup>'Ba yak'a xuta xi kio inya kjint'ere 'ba kitsure xinkjin:

—Profeta Elías tinchjare kui.

<sup>48</sup>'Ba ta'a, jngu xuta xi kio sejña tsangatsanga nga kitsika'nyi jngu tsanga ko binu san. 'Ba jngu yanaxu 'eku 'ba kitsitiñat'are Jesús tuxi k'uini tsakaiñu. <sup>49</sup>Tunga xi yak'a kitsu:

—¿Mé = ña'anni? Xutsijan tsa Elías kjua'ek'ajent'a kru.

<sup>50</sup>'Ba Jesús, 'ñu kiski'ndaya ngani 'ba k'en. <sup>51</sup>'Ba jó ya kuán najñu xi kitjenchja nga'nde xi 'ñu tsje tse'e ningu, jendibajenni 'nda ngank'are ka'nda ngi'ndere nga kitijndajen. 'Ba nangu jatse, 'ba naxi tsakjan. <sup>52</sup>'Ba tsjure mik'en kitju'i, 'ba nkjin xuta xi kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana ja'aya nganire. <sup>53</sup>'Ba 'etju tsjure, kionga je ja'aya nganire Jesús, 'ba ja'as'en naxinanda tsje Jerusalén ña nkjin xuta yakure yojore.

<sup>54</sup>'Ba kionga xi ngakure chasoldadu 'ba ko xi ñatjen inya nga inyatsikuenda Jesús tsabe nga jatse nangu 'ba ko ngayéje xi kuán, 'ñu kitsakjun 'ba kitsu:

—Kjuakixi = nini nga kui xutabi Ki'ndire Na'enchana.

<sup>55</sup>'Ba kio inya nkjin yanchjin xi kjin inyakutsejen xi 'nda nangi Galilea jendetjengini Jesús nga tsikinyako. <sup>56</sup>'Ba xi inya ngajinre yanchjinbiu María Magdalena, María nare Santiago ko Kuse, 'ba ko nare ki'ndire Zebedeo.

### Nga s'eyanijin Jesús

*Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42*

<sup>57</sup>'Ba kionga je tjima'ña, ja'e jngu xuta nyina xi Kuse 'mi xi tse'e nangi Arimatea. Xi 'ba nde xutare Jesús kuán. <sup>58</sup>'Ba meni Kuse kikun Pilato 'ba tsi'are yojore Jesús. 'Ba Pilato 'exa nga kua'ere.

<sup>59</sup>'Ba Kuse kiskjebe yojo, 'ba jngu najñu xi tjibe kji'i 'ba xi tsjekoni yaxtejun. <sup>60</sup>'Ba kio jngu tsju xatse xi kui tse'e yajñaya, xi kiskju'ngit'a

naxiu. 'Ba kionga je kiskanitikja jngu ndiojo tse xi 'echjaxtiukoni tsju, kiji. <sup>61</sup>'Ba María Magdalena 'ba ko María xi ngijngu ngankjain tsju tsik'endu.

### Nga chasoldadu inyatsikuenda ngatja tsju

<sup>62</sup>'Ba nga kuanyujun, kionga je ja'a nixtjin nga s'enda mé = xi machjen s'i pascua, xi ngakure na'miu ko nchja fariseo kikun Pilato, <sup>63</sup>'ba kitsure:

—Na'en, fa'etsjenni nga 'bi kitsu xuta ndesubiu nga tijña ngisa: “Nga je kjue ján nixtjin, kjua'aya nganina ngajinre mik'en.” <sup>64</sup>'Bamani tsu'ba, t'exai nga nda ngatamakuenda tsju ka'nda nga kjue nixtjin xi majánni. Tsa chjen ngajñu kjua'e xutare 'ba kuekocheje yojore, 'ba sa'e kuetsure xuta nga je ja'aya nganire ngajinre mik'en. Tsa 'ba sa'en nchjabiu, en ndesu xi jaskan ngisa = ch'o ngisa nga ko mare xi tjun.

<sup>65</sup>'Ba Pilato kitsure:

—Teko chasoldadu 'ba nda tikuendo tsju jotsa'en nga ngisa nda kuannu.

<sup>66</sup>'Ba meni nchjabiu kiji 'ba 'enere sello ndiojo xi tjichjakoni tsju 'ba kio kitsikinyaxtiu chasoldadu.

### Nga Jesús fa'aya nganire ngajinre mik'en

*Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10*

**28** <sup>1</sup>'Ba kionga ja'a nixtjin nga nikja'aya, nga tjis'e isen 'betuts'inre semana, María Magdalena ko María xi ngijngu kikutsejen tsju. <sup>2</sup>'Ba tukjia'a kuán jngu chon xi 'ñu, ngat'a jngu ankjere Na'enchana jendejenni ngank'aa nga ja'ekja'axin ndiojo xi tixtiuchjákoni tsju 'ba kio tsik'ejñasun. <sup>3</sup>'Ba ankjebiu 'ñu 'na chu'a joni ndi'i nga ba'na, 'ba najñure tiba xu xu kji'i joni nch'an. <sup>4</sup>'Ba chasoldadu 'ñu kitsakjun nga tsabe ankjebiu. Se jatse = 'ba joni xi jesun tsa'en kis'endu. <sup>5</sup>'Ba meni ankjebiu kitsure yanchjinbiu: —Bi kun. 'Beñā nga Jesús xi kiset'a kru teminyisjo. <sup>6</sup>Bi nde nga'e tijñani, je ja'aya nganire ngajinre mik'en jotsa'en nga kitsu. Ndechutsijon nga'nde ña kis'ejña. <sup>7</sup>Tunga tanginfañu 'ba 'bi tik'in\_ru xutare: “Je ja'aya nganire ngajinre mik'en, 'ba kui tifititjunnu nangi Galilea. 'Ba kio xio.” Je kixin\_nuu en xi tjinni nga 'ba xin\_nuu.

<sup>8</sup>'Ba ta'afani 'etju yanchjinbiu ña tijña tsju, inyatsakjukoni 'ba nde 'ñu tsja titsubakonire ngayeje. 'Ba tu mangatsanga nga kike'ere nijmi xutare Jesús. <sup>9</sup>'Ba nga inyafi, kio kisatejin Jesús 'ba kitsite'ndare. 'Ba kitsitiñat'are 'ba kitsubakja ndsaku nga kitsichjire.

<sup>10</sup>'Ba 'batsa'en Jesús kitsure:

—Bi kun, 'ba tik'in\_ru nts'ia nga ngatji nangi Galilea, 'ba kio skuenā.

**Nga chasoldadu be'e nijmi mé xi kuán**

<sup>11</sup>'Ba yejerañu nga inyafi yanchjinbiu, yak'a chasoldadu kiji ngajin naxinando nga kike'ere nijmi xi ngakure na'miu ngayéje xi kuán. <sup>12</sup>'Ba xi ngakure na'miu kuañajanko nchja chingare naxinando 'ba 'endako xinkjin. 'Ba tse ton kitsjare chasoldadu <sup>13</sup>'ba 'bi kitsure:

—'Bi tixun: “Sa'e ngajñu nga tetsujñafee, xutare Jesús kafa'e 'ba kafikocheje yojore.” <sup>14</sup>'Ba tsa xuta titjun kjuint'e kibiu, j̄in = 'yee jotsa'en xuko nijmi kui. 'Ba bi kjua skajiun.

<sup>15</sup>'Ba meni chasoldadu kiskjebe ton 'ba 'ba kitsa'en jotsa'en kik'inre. 'Ba kui enbi xi tojo chuba nijmi ngisa ngajinre xuta judío ka'nda nixtjin nganda'e.

**Nga Jesús tsja xare xutare**

*Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23*

<sup>16</sup>'Ba meni xutare xi tejngu kiji nangi Galilea, nindu ña Jesús kitsure. <sup>17</sup>'Ba nga tsabe Jesús, kitsichjire, ninga tjin xi jó ján kjiyuju kakun tsa kui. <sup>18</sup>'Ba Jesús kitsitiñat'are 'ba kitsure:

—Na'enchana je kitsjana kjua'ñu nga kuatexuma yejiã ngank'aa 'ba ko t'anangiu. <sup>19</sup>'Bamani tsu'ba, tangiun 'ba ti'on xutana ngatsi'i naxinanda xi tjin ngasun'ndio. Tatendo nga ko ja'enre Na'enchana, ko Ki'ndiu 'ba ko Isennixtjintsjere Na'enchana. <sup>20</sup>'Ba takuya\_ru nga ngatatsik'etjusun ngayéje xi je 'ene\_nuu. 'Ba kuatejñakontsjai\_nuu ka'nda nga kjue ngasun'ndio.